

Polarisering og tilslutning til demokratiske normer

Danskernes syn på politiske modstandere og demokratiet

Polarisering og tilslutning til demokratiske normer – Danskernes syn på politiske modstandere og demokratiet

© VIVE og forfatterne, 2022

e-ISBN: 978-87-7582-018-4

Arkivfoto: Lars Degnbol/VIVE

Projekt: 302154

Finansiering: Indenrigs- og Boligministeriets årlige trækingsret på analyse- og forskningsopgaver fra VIVE

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Et velfungerende demokrati er blandt andet kendetegnet ved, at borgere accepterer, at andre borgere vælger at stemme på et andet politisk parti, end man selv gør. Nyere studier og begivenheder – blandt andet fra USA – har dog vist, at mange borgere har en meget høj modvilje mod personer, der ikke deler deres politiske holdninger. Man taler i disse tilfælde om, at der er en høj grad af polarisering blandt borgerne. Politisk uenighed er ikke et problem i sig selv, men i nogle tilfælde kan polariseringen være så stærk, at den bliver et demokratisk problem. Det kan eksempelvis være tilfældet, hvis modviljen mod politiske modstandere bliver så stor, at man ikke længere accepterer modstandernes demokratiske rettigheder.

Indenrigs- og Boligministeriet bad i efteråret 2021 på den baggrund VIVE om at foretage en undersøgelse, der belyser polarisering og demokratiske normer blandt borgere i Danmark. I denne rapport præsenteres resultaterne af denne undersøgelse. Rapporten er udarbejdet af seniorforsker og projektleder Rasmus Tue Pedersen, forsker Julian Christensen og forsker Niels Bjørn Grund Petersen. Rapporten er derudover blevet reviewet af to eksterne reviewere.

Undersøgelsen er finansieret af Indenrigs- og Boligministeriets årlige trækingsret på analyse- og forskningsopgaver fra VIVE.

Ulrik W. Hvidman

Forsknings- og analysechef for VIVE Styling og Ledelse

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning	6
<hr/>	
1	Undersøgelsens fokus og design 9
<hr/>	
1.1	Baggrund og formål 9
1.2	Undersøgelsesspørgsmål 11
1.3	Undersøgelsesdesign 11
2	Tidligere undersøgelser af polarisering 18
<hr/>	
2.1	Mål for polarisering 19
2.2	Affektiv polarisering i et internationalt perspektiv 24
2.3	Hvad ved vi om polarisering i Danmark? 24
2.4	Hvad driver polariseringen? 26
2.5	Polarisering og erodering af demokratiske normer 30
3	Polarisering i Danmark 32
<hr/>	
3.1	Sympatipolarisering 33
3.2	Polarisering som stereotyper 39
3.3	Polarisering som konkrete følelser 41
3.4	Polarisering som social distancering 43
3.5	Sammenhængen mellem forskellige polariseringsmål 44
3.6	Polarisering i forskellige befolkningsgrupper 47
3.7	Delkonklusion 51
4	Demokratiske normer i Danmark 52
<hr/>	
4.1	Hvor høj er tilslutningen til konkrete demokratiske normer? 52
4.2	Demokratiske normer i forskellige befolkningsgrupper 57
4.3	Delkonklusion 60
5	Et eksperiment: Politikernes positive potentiale 62
<hr/>	

5.1	Eksperimentelt design	63
5.2	Resultater	67
5.3	Delkonklusion	72
6	Konklusion	74
<hr/>		
	Litteratur	77
<hr/>		
	Bilag 1 Spørgeskema	84
<hr/>		
	Bilag 2 Regressionstabeller	93
<hr/>		

Sammenfatning

Denne rapport belyser borgernes polarisering og deres tilslutning til demokratiske normer. Begrebet polarisering henviser her til modvilje mod personer, der støtter andre politikere og partier, end man selv gør. Rapportens analyser tager udgangspunkt i de følgende fire, overordnede undersøgelsesspørgsmål:

1. Hvor udbredt er polarisering blandt danske borgere?
2. Hvor høj er tilslutningen til konkrete demokratiske normer i Danmark?
3. Er polarisering forbundet med lavere opbakning til demokratiske normer?
4. Kan politikernes egen retorik påvirke polariseringen og opbakningen til demokratiske normer?

Rapportens analyser er baseret på desk research, hvor vi systematisk har af-dækket den allerede eksisterende viden og en spørgeskemabaseret undersøgelse med besvarelser fra mere end 2.000 danske borgere. Vores brug af disse metoder er yderligere beskrevet i rapportens kapitel 1.

Tidligere undersøgelser af polarisering gennemgås i kapitel 2. Som det fremgår af kapitel 2, er der en lang række forskellige måder at måle polarisering på. Vi fokuserer på fire forskellige former for polarisering:

Sympatipolarisering, som dækker over forskelle i borgernes sympati for deres mest og mindst vellidte partier/vælgergrupper

Stereotyperpolarisering i form af forestillinger om politiske modstanderes personlige egenskaber

Følelsepolarisering i form af konkrete, negative følelser vedrørende politiske modstandere

Distanceringspolarisering i form af social distancering fra politiske modstandere

Gennemgangen af tidligere undersøgelser viser også, at polarisering ofte er blevet kædet sammen med en erodering af demokratiske normer vedrørende politiske modstanderes rettigheder, vold mod politiske modstandere etc. Eksisterende undersøgelser giver dog ikke et entydigt svar på, hvorvidt polarisering i sig selv har en effekt på tilslutningen til demokratiske normer.

Udbredelsen af polarisering i Danmark belyses i kapitel 3. Baseret på data fra vores spørgeskemaundersøgelse viser analyserne i dette kapitel blandt andet, at der i Danmark er et ret højt niveau af sympatipolarisering. Dette niveau har dog været relativt stabilt i næsten 30 år, og resultaterne bør derfor ikke vække stor bekymring. Analyserne af stereotypopolarisering, følelsepolarisering og distancepolarisering viser da også, at polariseringen blandt danskerne ikke nødvendigvis er så høj, som resultaterne for sympatipolarisering ellers kunne give indtryk af. Kun få danskere giver således udtryk for negative, stereotype forestillinger om deres politiske modstandere, og de færreste udtrykker stærke, negative følelser i forhold til deres politiske modstandere. Endelig er meget få danskere tilsyneladende parate til at lade politiske uenigheder gå ud over deres nære sociale relationer.

I de tilfælde, hvor man kan sammenligne disse typer af polarisering med andre lande, er det også tydeligt, at polariseringsniveauet i Danmark er markant lavere end i lande som USA og Storbritannien. Det er vanskeligt at sammenligne polariseringsniveauer på tværs af lande, blandt andet fordi forskelle i landenes partisystemer kan have en væsentlig indflydelse på mål for polariseringen. Det står dog klart, at den stigning i polariseringen, som man har set i andre lande, ikke kan genfindes i vores analyser af udviklingen i Danmark. Vores analyser finder heller ikke befolkningsgrupper med ekstraordinært høje polariseringsniveauer. Danskernes polarisering er kun svagt og usystematisk korreleret med demografiske baggrundsvariable, og selv ved inddragelse af respondenternes politiske holdninger og medieforbrug er forskellene stadig begrænsede.

Danskernes opbakning til demokratiske normer belyses i kapitel 4. Analyserne i kapitel 4 viser, at et ret stort mindretal af befolkningen er parate til at acceptere brud på grundlæggende demokratiske normer. Dette gælder både i forhold til trusler og vold mod politikere med ekstreme holdninger og i forhold til myndighedernes mulighed for at indskrænke bestemte gruppers demokratiske rettigheder. Analyserne i kapitlet viser imidlertid også, at der er meget få borgere, der aktivt bakker op om antidemokratiske normer og handlinger. Endelig viser analyserne, at sammenhængen mellem polarisering og demokratiske normer ikke er høj. Der er statistiske signifikante sammenhænge mellem polarisering og demokratiske normer, men sammenhængene er ikke stærke, og de afhænger i høj grad af, hvilke polariseringsmål der tages udgangspunkt i. Dette resultat understøtter en konklusion om, at polariseringen i Danmark ikke

i sig selv bør give anledning til bekymringer i forhold til danskernes opbakning til demokratiske normer.

Hvorvidt politikerne kan mindske polariseringen, belyses i kapitel 5. Ved hjælp af et eksperiment i vores spørgeskemaundersøgelse viser vi, at når borgere eksponeres for politikere, der ytrer personlig respekt og sympati for deres politiske modstandere, mindskes borgernes negative følelser for personer, som de selv er politisk uenige med. Ligeledes bliver ønsket om social distancering fra politiske modstandere også mindre. Vores eksperiment kan ikke påvise en effekt på borgernes opbakning til demokratiske normer, men dette kan skyldes måden, hvorpå opbakningen til demokratiske normer måles i forbindelse med eksperimentet. Hvis der blandt politikerne er et ønske om at mindske polariseringen blandt borgerne i Danmark, indikerer eksperimentet således, at de selv kan have en positiv indflydelse igennem deres retorik. Det er dog i den forbindelse vigtigt at fremhæve, at nyhedsmedierne i Danmark også har væsentlig indflydelse på, om politikernes positive retorik når ud til borgerne. Det er også vigtigt at fremhæve, at eksperimentets resultater *ikke* indikerer, at politikere og medier bør skjule eller nedtone de politiske uenigheder, der er mellem de forskellige politikere og partier.

På tværs af rapportens kapitler viser analyserne således, at der er polarisering i Danmark, men at de mest ekstreme former for polarisering (fx opfattelser af, at politiske modstandere er onde) ikke er særlig udbredte. Lige så vigtigt er det, at intet i vores data tyder på et stigende polariseringsniveau i det danske samfund, eller at den polarisering, der findes, skulle have væsentlige negative konsekvenser for borgernes tilslutninger til demokratiske normer. Der er dog stadig god grund til et fortsat fokus på polarisering i Danmark: Der er ingen garantier for, at polariseringen ikke stiger i Danmark i fremtiden, men samtidig illustrerer vores eksperiment, at polarisering ikke er en uundgåelighed. Hvis man vil, kan man mindske polarisering.

1 Undersøgelsens fokus og design

I dette kapitel introducerer vi først undersøgelsens baggrund og formål. Dernæst præsenteres de specifikke undersøgelsesspørgsmål, som denne rapport søger at besvare. Endelig beskriver vi rapportens undersøgelsesdesign, herunder vores indsamling af data og rapportens analysestrategi.

1.1 Baggrund og formål

Politisk uenighed er et grundvilkår i et demokrati. Borgere har forskellige værdier, præferencer og interesser, og det er et kerneelement i et moderne demokrati, at borgerne kan vælge mellem flere forskellige politikere og partier, når de står i stemmeboksen. Det er samtidig også en forudsætning for et vel fungerende demokrati, at borgerne accepterer, at andre borgere ikke nødvendigvis stemmer på den samme politiske kandidat eller det samme politiske parti som dem selv.

En lang række undersøgelser – særligt fra USA – viser imidlertid, at en voksende andel af borgerne udviser en høj grad af modvilje mod personer, der ikke deler deres politiske holdninger. Denne stærke modvilje mod personer, der støtter andre politikere og partier, end man selv gør, beskrives ofte som 'polarisering', 'affektiv polarisering' eller 'elektoral fjendtlighed' (Bruter & Harrison, 2020; Dias & Lelkes, 2021; Iyengar et al., 2019). En sådan polarisering kommer for eksempel til udtryk ved, at borgere kan føle decideret frustration, vrede eller afsky over for personer, der støtter andre politikere eller partier end dem selv.

Der er flere gode grunde til at se nærmere på polarisering blandt borgerne. For det første kan polarisering i sig selv have negative aspekter. Et væsentligt element af polarisering kan eksempelvis være social distancering, hvor man simpelthen ønsker at undgå personer, som man er politisk uenig med (Finkel et al., 2020; Iyengar et al., 2019). Dette kan blandt andet være problematisk, da det er udtryk for, at polarisering skaber personlige konflikter i sammenhænge, der ikke nødvendigvis er politiske. Det kan derudover være problematisk, fordi en social distancering fra politiske modstandere potentielt kan skabe ekkokamre, hvor vi først og fremmest taler om politik med dem, som vi er enige med. Sådanne ekkokamre vil naturligvis begrænse den demokratiske dialog i Danmark.

For det andet er der blandt flere demokratiforskere en udpræget bekymring for, at en meget høj grad af polarisering kan have en negativ indvirkning på borgernes tilslutning til demokratiske normer og spilleregler. Disse bekymringer går eksempelvis på, at borgere i meget polariserede politiske miljøer ikke respekterer modstanderes demokratiske rettigheder eller accepterer valgsresultater efter demokratiske valg (Bruter & Harrison, 2020; Kingzette et al., 2021). Denne bekymring er ikke blevet mindre efter stormløbet på den amerikanske kongres den 6. januar 2021. Urolighederne, der foregik denne dag, kostede flere menneskeliv, og de fandt netop sted i et politisk klima, hvor polariseringen efterhånden er så udpræget, at mange amerikanere tilsyneladende ser politiske modstandere som deciderede fjender, der legitimt kan bekæmpes blandt andet med voldelige midler (Kalmoe & Mason, 2019).

Der er således gode grunde til, at en stor del af den eksisterende forskning om polarisering har fokuseret på USA, hvor der er en udpræget bekymring for polarisering og en erodering af demokratiske normer. Der er dog også flere gode grunde til at undersøge disse fænomener i Danmark.

For det første er den stigning i polarisering, som man har observeret i USA, blandt andet blevet kædet sammen med udviklingstendenser, som vi også ser i Danmark: Spørgsmålet om årsagerne til polarisering er komplekst, men en væsentlig faktor er blandt andet ændringer i mediebildet, der også ses i Danmark. Sociale medier spiller således en voksende rolle i folks liv, herunder som kilde til nyheder (Kulturministeriet, 2021). Dette kan potentielt gøre det lettere at skabe og indgå i holdningsmæssige ekkokamre, hvor man får bekræftet sine eksisterende verdensopfattelser og stereotyper vedrørende grupper i samfundet, man ikke bryder sig om (Hjorth et al., 2019; Sunstein, 2017; Tucker et al., 2018). At det danske medie billede også er under forandring, og at de sociale medier spiller en stigende rolle i danskernes hverdag, betyder *ikke*, at vi nødvendigvis vil opleve en stigende polarisering i Danmark. Ikke desto mindre er det dog væsentligt, at de faktorer, der er kædet sammen med stigende polarisering i andre lande, også er tilstede i Danmark.

For det andet er der også flere studier, der viser, at polarisering langt fra begrænser sig til at være et amerikansk fænomen. Studier af europæiske demokratier har vist, at også i disse lande kan man finde eksempler på en ekstremt fjendtlighed over for politiske modstandere (Gidron et al., 2019, 2021; Reiljan, 2020; Wagner, 2021). Derudover indikerer resultaterne fra et nyere dansk studie, at der også er en vis grad af politisk polarisering i Danmark: Ifølge dette studie ville hver fjerde dansker ikke bryde sig om at have en person af modsat politisk observans som nabo (Hjorth et al., 2019).

Ovenstående undersøgelser indikerer dermed, at der er gode grunde til at tage polarisering alvorligt – også i Danmark. Derfor er det også vigtigt at få undersøgt, hvorvidt polarisering i Danmark er et problem, og om polariseringen er forbundet med en erodering af grundlæggende demokratiske normer.

1.2 Undersøgelsesspørgsmål

Formålet med dette projekt er at belyse polariseringsniveauet i Danmark og danskernes tilslutning til demokratiske normer. Projektet afdækker polarisering blandt danske borgere, herunder om der kan identificeres eventuelle mønstre i, hvem der i særlig grad er polariseret. Projektet afdækker derudover, i hvor høj grad danske borgere tager afstand fra eller er villige til at acceptere antidemokratiske handlinger, samt hvorvidt der er sammenhænge mellem polarisering og demokratiske normer blandt borgerne. Endelig undersøges det i projektet, om de danske politikere igennem deres egen retorik selv kan påvirke polariseringsniveauet og opbakningen til demokratiske normer.

Projektet fokuserer konkret på at besvare følgende fire undersøgelsesspørgsmål:

1. Hvor udbredt er polarisering blandt danske borgere?
2. Hvor høj er tilslutningen til konkrete demokratiske normer i Danmark?
3. Er polarisering forbundet med lavere opbakning til demokratiske normer?
4. Kan politikernes egen retorik påvirke polariseringen og opbakningen til demokratiske normer?

1.3 Undersøgelsesdesign

For at kunne besvare undersøgelsesspørgsmålene benytter vi os af et undersøgelsesdesign, der baserer sig på to hovedelementer:

1. Desk research, hvor vi systematisk afdækker allerede tilgængelig viden i form af videnskabelige artikler, rapporter osv.
2. En spørgeskemabaseret undersøgelse med et udsnit af danske borgere.

Disse to hovedelementer beskrives kort nedenfor.

1.3.1 Desk research

Som første skridt i vores undersøgelse har vi afdækket den relevante eksisterende viden om polarisering og sammenhængen mellem polarisering og tilslutning til demokratiske normer. Denne afdækning blev foretaget efter en tredelt strategi:

- For det første blev der med udgangspunkt i relevante emneord søgt efter relevante videnskabelige artikler. Som det også fremgår af kapitel 2, er en stor del af litteraturen om polarisering fokuseret på USA. Vi har dog i vores desk research også fokuseret på at afdække studier om polarisering i lande med multipartisystemer og studier af polarisering af de nordiske lande, herunder naturligvis også i særlig grad Danmark.
- For det andet har vi også søgt efter såkaldt 'grå litteratur' på området. Grå litteratur omfatter blandt andet arbejdsrapporter og rapporter, der ikke er udgivet som tidsskriftsartikler. Denne litteratur fandt vi blandt andet igennem centrale forskeres hjemmesider.
- For det tredje anvendte vi "snowballing". Ved snowballing gennemser man normalt litteraturlister i allerede inkluderede studier for yderligere relevant materiale. Vi anvendte dog derudover også 'omvendt snowballing', hvor vi igennem Google Scholar afdækkede litteratur, der inkluderede referencer til tidligere centrale studier af polarisering og demokratiske normer.

Denne tredelte søgestrategi giver erfaringsmæssigt et validt grundlag for en sammenfatning af eksisterende viden. Det kan naturligvis ikke udelukkes, at enkelte relevante studier ikke er blevet afdækket i denne desk research, men det er vores vurdering, at desk researchen gav et tilfredsstillende vidensgrundlag for den efterfølgende spørgeskemaundersøgelse.

1.3.2 Spørgeskemaundersøgelse

Som det andet delelement har vi gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af den danske befolkning. Ved udformningen af spørgeskemaet har vi taget i udgangspunkt i den eksisterende forskningslitteratur, som er afdækket i vores desk research. Der har dog også været fokus på at tilpasse spørgsmålene til den danske kontekst. Spørgeskemaet indeholder fire hovedelementer.

1. *Baggrundsdata:* Spørgeskemaet indeholder spørgsmål, der belyser deltagernes demografi og mere generelle politiske holdninger. Dette omfatter blandt andet spørgsmål om køn, alder, uddannelser, stemmeadfærd og politisk tillid.
2. *Polarisering:* Spørgeskemaet indeholder spørgsmål, der afdækker borgernes polarisering. Standarden ved målinger af polarisering er 'følelsestermometer-spørgsmål', hvor respondenter angiver, hvor godt eller dårligt de synes om de politiske partier eller vælgere, der stemmer på specifikke politiske partier. Derudover kan polarisering også måles ved at spørge respondenterne, hvor godt forskellige egenskaber beskriver andre partiers vælgere (fx om de er ekstreme, naive og onde). Ligeledes kan polarisering måles ved at spørge respondenterne, hvorvidt forskellige følelser bliver vakt, når de tænker på politiske modstandere (fx om de føler vrede, frustration og afsky). Endelig kan polarisering måles ved at spørge om social distancering (fx om man er komfortabel ved at have venner eller naboer, som stemmer på andre partier).
3. *Tilslutning til demokratiske normer:* Spørgeskemaet indeholder også spørgsmål, der afdækker borgernes tilslutning til demokratiske normer, herunder accept af eller afstandtagen til forskellige former for antidemokratisk adfærd. Denne del har krævet et væsentligt udviklingsarbejde, da mange udenlandske spørgsmål ikke meningsfyldt kan stilles i en dansk kontekst (fx spørgsmål vedrørende registrering af vælgere og manipulation af valgkredse). Vi har således tilpasset den eksisterende forskningslitteraturs spørgsmål til den danske kontekst og formuleret helt nye spørgsmål, der giver mere mening i den danske kontekst. Vi spørger blandt andet om borgernes tilslutning til eller afstandtagen fra meget konkrete handlinger såsom hærværk mod valgplakater og trusler og vold mod politiske modstandere.
4. *Survey-eksperiment:* Spørgeskemaet indeholder et survey-eksperiment, hvor deltagerne tilfældigt inddeles i forskellige grupper, der derefter modtager forskellige budskaber, der potentielt kan påvirke deres grad af polarisering. Eksperimentet belyser effekten af eksempler på gode personlige relationer på tværs af politiske uenigheder.

Dataindsamlingen er gennemført i samarbejde med Epinion. Konkret er vores spørgeskema udsendt som et web-spørgeskema til et udsnit af medlemmerne i Epinions web-panel. Medlemmerne af Epinions panel er ikke et tilfældigt udsnit af den danske befolkning, men det er vores vurdering, at en undersøgelse foretaget i Epinions web-panel stadig giver værdifuld viden om polarisering og demokratiske normer i den danske befolkning. Denne vurdering baserer vi på følgende forhold: For det første har Epinions panel en god spredning på cen-

trale demografiske variable som køn, alder, uddannelse etc. For det andet anvender vi vægtning af data i de analyser, hvor det er relevant, så besvarelser fra panelmedlemmer vægtes i forhold til kendte populationsdata for den danske befolkning. Dette giver et solidt grundlag for at estimere fordelingen af holdninger i den samlede danske befolkning.¹

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført over 2 uger fra den 29. november til den 10. december 2021. I alt 2.274 respondenter påbegyndte undersøgelsen, hvoraf 240 faldt fra undervejs i deres besvarelse. Der er således 2.034 personer, der har gennemført hele spørgeskemaet.

1.3.3 Analyser af data

Som nævnt ovenfor vægtes data i en række af vores analyser. Dette gøres for at sikre, at panelmedlemmerne i undersøgelsen afspejler den danske befolkning på centrale demografiske, geografiske og holdningsmæssige variable. Specifikt har vi vægtet på køn, alder, region, uddannelse og stemmeadfærd. Disse valgte variable er også tidligere blevet anvendt til vægtning i blandt andet Valgundersøgelsen 2019 (Hansen & Stubager, 2020). Vi anvender dog respondenternes stemmeadfærd til kommunalvalget 2021 frem for stemmeadfærd til folketingsvalget 2019. Vi gør dette, fordi vi har en forventning om, at respondenternes stemmeadfærd til kommunalvalget i 2021 udgør en bedre indikator for respondenternes nuværende partitilhørsforhold end deres stemmeadfærd til folketingsvalget i 2019.

Vægtningen af data sikrer, at eventuelle skævheder i undersøgelsen balance-res i forhold til kendte populationsdata. Et konkret eksempel på en vægtning kunne være, at andelen af yngre borgere mellem 18-29 år, der deltager i undersøgelsen, udgør en mindre andel, end det faktisk er tilfældet i befolkningen. Når vi vægter vores data efter alder, får de yngre respondents besvarelser en smule mere vægt i analysen. På den måde bliver vores analyser i højere grad repræsentative for den danske befolkning.

---

¹ Alternativt kunne indsamlingen af data baseres på et fuldkommen tilfældigt udsnit af befolkningen, indhentet fra Danmarks Statistik. Denne løsning er fravalgt, da Danmarks Statistik aktuelt har meget lange ventetider på sådanne undersøgelser, og det ville ikke have været muligt at gennemføre undersøgelsen inden for projektperioden. Derudover ville en sådan undersøgelse være langt dyrere end den valgte løsning, og endelig er det værd at fremhæve, at denne fremgangsmåde ikke nødvendigvis giver svar fra et fuldstændigt repræsentativt udsnit af befolkningen. Mens Danmarks Statistik kan udtrække en helt tilfældig – og dermed repræsentativ – stikprøve af potentielle respondenter, er det erfaringen fra tidligere projekter, at svarprocenten ved sådanne undersøgelser er så lav, at de indkomne besvarelser fra denne stikprøve ikke nødvendigvis kan betragtes som repræsentative for den samlede befolkning.

Tabel 1.1 Sammenligning af population og undersøgelsesdata

	Population	Undersøgelsesdata
Køn		
Mand	49,26 %	47,61 %
Kvinde	50,74 %	52,39 %
Alder		
18-29 år	18,45 %	17,39 %
30-39 år	13,22%	12,98 %
40-49 år	15,01 %	13,53 %*
50-59 år	17,33 %	20,41 %***
60-69 år	14,91 %	16,19 %
70+ år	21,08 %	19,50 %*
Region		
Hovedstaden	30,27 %	32,85 %**
Sjælland	14,87 %	14,23 %
Syddanmark	21,25 %	20,59 %
Midtjylland	23,08 %	22,60 %
Nordjylland	10,52 %	9,74 %
Uddannelse		
Grundskole	24,82 %	11,59 %***
Gymnasial uddannelse	11,11 %	9,94 %*
Erhvervsuddannelse	29,03 %	37,81 %***
Kort videregående	5,12 %	7,73 %***
Mellemlang videregående	18,12 %	21,67 %***
Lang videregående	11,80 %	11,27 %
Stemme ved Kommunalvalget 2021		
Socialdemokratiet	28,96 %	29,83 %
Radikale Venstre	5,70 %	4,80 %*
Det Konservative Folkeparti	15,54 %	16,15 %

	Population	Undersøgesdata
Nye Borgerlige	3,64 %	4,69 %*
Socialistisk Folkeparti	7,76 %	8,66 %
Liberal Alliance	1,41 %	1,12 %
Kristendemokraterne	0,81 %	0,89 %
Dansk Folkeparti	4,17 %	6,48 %***
Venstre	21,60 %	18,83 %**
Enhedslisten	7,48 %	7,82 %
Alternativet	0,72 %	0,73 %

Note: Test af forskelle mellem de populationsdata og undersøgesdata er baseret på tosidet t-test. Her indikerer *p < 0,05, **p < 0,01 og ***p < 0,01

Kilde: Populationsdata er fra Danmarks Statistik. Undersøgesdata indsamlet af Epinion for VIVE

I tabel 1.1 fremgår en sammenligning mellem populationsdata og data fra panelmedlemmernes besvarelser i undersøgelsen. Tabellen viser overordnet, at undersøgelsens data er forholdsvis repræsentativt på de fleste variable. Der er dog en lille overrepræsentation af kvinder, og på alder er der blandt andet en lille overrepræsentation af 50-59-årige. Der er også en lille overrepræsentation af paneldeltagere fra Region Hovedstaden. Ser man på paneldeltageres uddannelse, fremgår det af tabellen, at paneldeltagerne generelt er en del højere uddannet end den danske population. Det er fx kun 11,6 % af paneldeltagerne, som har en grundskoleuddannelse, mens dette tal er 24,8 % i populationen. Kigger vi på paneldeltageres repræsentativitet i forhold til stemmeadfærd til kommunalvalget i 2021, kan der noteres flere signifikante forskelle mellem populationen og paneldeltageres stemmeadfærd. Med undtagelse af Dansk Folkeparti, der er markant overrepræsenteret i undersøgelsen (6,5 % i undersøgelsen mod 4,2 % i populationen) er der dog kun tale om forholdsvis små forskelle mellem stemmeadfærden i populationen og blandt undersøgelsesdeltagerne.

Samlet set er afvigelserne fra population til undersøgesdata ikke store. Der er dog stadig nok forskelle til, at der er god grund til at vægte data, således at undersøgelsens deltagere i videst muligt omfang repræsenterer den danske befolkning. Vægtene anvendes i de analyser, hvor formålet er at give en beskrivelse af, hvorledes den samlede befolkning fordeler sig på et givent spørgsmål (dvs. univariate analyser). Vi anvender ikke vægtene i analyser, hvor vi ser på sammenhænge mellem forskellige variable (multivariate analyser).

Endelig er det værd at nævne, at flere af vores analyser er baseret på spørgsmål i spørgeskemaet, hvor respondenterne angiver deres svar på forskellige skalaer, eksempelvis fempunkts likert-skalaer, der indeholder svarmulighederne 'Helt enig', 'Delvis enig', 'Hverken enig eller uenig', 'Delvis uenig' og 'Helt uenig'. Når disse spørgsmål anvendes til multivariate analyser, behandles svarskalaerne som intervallskalerede variable. Det betyder, at respondenternes besvarelse på et givent spørgsmål tildeles en talværdi, hvorefter der kan udregnes gennemsnit af værdierne. Der er set bort fra 'ved ikke'-svar ved udregning af gennemsnit.

2 Tidligere undersøgelser af polarisering

Der har de senere år været en voksende bekymring for politisk polarisering i den vestlige verden, samt for hvad dette betyder for den demokratiske samtale og proces (Dinesen, 2019). Bekymringen for polarisering har især været drevet af udviklingen i USA, hvor man har observeret en øget splittelse mellem republikanere og demokrater. Politikere fra de to partier har over de seneste årtier fået sværere og sværere ved at samarbejde med hinanden og nå til enighed om kompromiser, som begge sider kan se sig selv i (Andris et al., 2015). Selvom den *holdningsmæssige* polarisering ikke er helt så dramatisk i den generelle befolkning (Fiorina & Abrams, 2008), er der stærk evidens for en anden form for splittelse mellem partiernes vælgere: De forskellige partiers vælgere er ikke bare politisk uenige med hinanden – de udviser en højere og højere følelsesmæssig *antipati* over for hinanden (Druckman et al., 2021; Finkel et al., 2020; Iyengar et al., 2019).

Forskere har brugt forskellige begreber til at beskrive denne gensidige antipati på tværs af partiernes vælgere. Eksempelvis refereres der til denne antipati som 'affektiv polarisering' (Iyengar et al., 2012, 2019), 'negativ partiidentitet' (Abramowitz & Webster, 2016, 2018), 'elektoral fjendtlighed' (Bruter & Harrison, 2020) og 'politisk sekterisme' (Finkel et al., 2020). Forskellene mellem de forskellige begreber og definitioner er dog ikke store (se Boks 2.1), og grundlæggende beskriver de alle det samme: en tendens til at have sympati for politisk ligesindede og antipati for politiske modstandere.² I denne rapport anvender vi for læsevenligheden skyld generelt blot begrebet *polarisering* som betegnelse for denne tendens.

---

² Med politiske modstandere menes for det meste folk, der stemmer på andre partier end en selv, men også andre politiske forskelle kan give anledning til polarisering (se fx Bruter & Harrison, 2020, p. 280) diskussion af politisk motiveret fjendtlighed i konteksten af Brexit).

Boks 2.1 Begreber og definitioner

Affektiv polarisering

- “Affective polarization refers to a tendency to dislike and distrust the opposition and to impute negative characteristics to them” (Levendusky, 2018).
- “[A situation where] partisans hold more positive feelings for their own and more negative feelings towards opposing political parties” (Huddy et al., 2018).
- “The tendency of people identifying as Republicans or Democrats to view opposing partisans negatively and copartisans positively” (Iyengar et al., 2019).
- “[T]he tendency for partisans to dislike and distrust those from the other party” (Druckman et al., 2021).

Negativ parti-identitet

- “Increasingly negative feelings toward the opposing party” (Abramowitz & Webster, 2016)

Elektoral fjendtlighed

- “[A situation where people develop] negative feelings towards others because of their actual or perceived vote” (Bruter & Harrison, 2020).

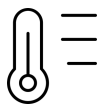
Politisk sekterisme

- “Political sectarianism consists of three core ingredients: othering—the tendency to view opposing partisans as essentially different or alien to oneself; aversion—the tendency to dislike and distrust opposing partisans; and moralization—the tendency to view opposing partisans as iniquitous.” (Finkel et al., 2020).

2.1 Mål for polarisering

Til trods for de enslydende definitioner og beskrivelser af polarisering er fænomenet blevet målt på mange forskellige måder. Det er vigtigt at være opmærksom på, at valget af målemetode kan have betydning for konklusioner vedrørende polariseringsniveauet i samfundet. I de nedenstående underafsnit præsenterer vi således fire forskellige tilgange. Vi beskriver desuden, hvordan metoderne er blevet anvendt til på forskellig vis at belyse udfordringer med polarisering. De fleste af de nedenfor refererede undersøgelser stammer fra USA, idet det er her fra, at hovedparten af den eksisterende forskningslitteratur om emnet stammer. Af afsnittet vil det dog også fremgå, at polariseringsudfordringerne ikke er afgrænset til det amerikanske samfund. Vi vil således i afsnit 2.1.5 se nærmere på polarisering i et internationalt perspektiv og i afsnit 2.2 beskrive, hvad eksisterende studier har kunnet konkludere om polarisering i det danske samfund.

2.1.1 Polarisering som sympati og antipati

En stor del af forskningslitteraturen om polarisering har været baseret på spørgeskemaundersøgelser. Her har forskere med forskellige målemetoder observeret en stigende gensidig antipati på tværs af partiernes vælgere. Den hyppigst anvendte målemetode er de såkaldte 'følelsetermometre', der har været fast inventar i de amerikanske valgundersøgelser siden 1964. I disse spørgsmål bedes svarpersonerne vurdere, hvor 'varmt' eller 'koldt' de føler for forskellige grupper (typisk 'Republikanere' og 'Demokrater' eller 'Det Republikanske Parti' og 'Det Demokratiske Parti'). Svarpersonerne svarer på en skala, hvor lave værdier betyder, at de har kolde følelser for den pågældende gruppe, og høje værdier betyder, at de har varme følelser. Den affektive polarisering måles herefter som forskellen mellem folks vurderinger af deres eget parti og deres vurderinger af det modsatte parti (Iyengar et al., 2012, 2019).

Når forskere har analyseret udviklingen i amerikanernes følelsetermometer-svar over tid, er der især to udviklinger, der er sprunget i øjnene.

For det første er forskellen mellem vælgernes vurderinger af deres eget parti og deres vurderinger af det modsatte parti steget dramatisk: I 1978 vurderede amerikanerne deres eget parti 23 point varmere end det modsatte parti, på en skala fra 0-100. I 2016 var forskellen steget til 41 point på samme skala (Iyengar et al., 2019). Udviklingen betyder, at forskellene i sympati på tværs af partier i dag er større, end den er for andre centrale identitetsmarkører i USA, fx race og religion (Iyengar et al., 2012). Det skal bemærkes, at der ikke er sket en tilsvarende forøgelse af holdningsafstandene mellem de to partiers vælgere (Mason, 2015), og det er altså primært på et følelsesmæssigt plan, ikke politisk, at vælgerne er rykket bort fra hinanden.

For det andet er det væsentligt, at udviklingen ikke har været drevet af en stigende sympati for folks eget parti, men derimod en stigende antipati for det modsatte parti (Abramowitz & Webster, 2016, 2018). Ifølge Finkel et al. (2020) er amerikanernes antipati for det modsatte parti i dag decideret stærkere end deres sympati for deres eget parti. Det betyder, at Det Demokratiske Partis vælgere i højere grad identificerer sig som ikke-republikanere end som demokrater og omvendt.

Det er værd at bemærke, at der har været lidt forskelle i de forskellige undersøgelser polariseringsniveauer afhængigt af, om det har været partierne eller deres vælgere, som svarpersonerne er blevet bedt om at vurdere. Folk har typisk haft ligeså stor sympati for deres eget parti som for partiets vælgere, men folk har til gengæld udvist en anelse mindre antipati for det modsatte partis vælgere, end de har gjort, når spørgsmålet har handlet om partiet som helhed (Iyengar et al., 2012). Til trods for denne forskel er der dog stadig en

stor forskel på de amerikanske vælgere vurderinger af vælgere fra deres eget parti og vælgere fra det modsatte parti. Der er altså ingen tvivl om, at amerikanerne har markant større sympati for deres partipolitisk ligesindede, end de har for folk, der stemmer anderledes end dem selv.

Følelsetermometrene har den fordel, at de (og lignende sympati-/antipati-spørgsmål) er blevet anvendt i et meget stort antal spørgeskemaer siden 1964. Dette gør det muligt at analysere udviklingen over tid og på tværs af lande. Følelsetermometrene er dog samtidig relativt abstrakte, hvorfor det kan være svært at forstå, hvad der ligger i vælgernes øgede antipati på tværs af partier. Samtidig er det vigtigt at være opmærksom på, at den form for polarisering, som følelsetermometrene måler, ikke nødvendigvis kan ses som udtryk for et væsentligt demokratisk problem. Meget store forskelle i sympati og antipati på følelsetermometrene kan indikere en høj grad af polarisering, der potentielt kan have negative demokratiske konsekvenser. Men det er ikke i sig selv et problem, at borgerne har forskellige grader af sympati og antipati over for fx forskellige politiske partier. Man kan endda argumentere for, at en vis grad af uenighed er sundt i et demokrati.

Forskere har derfor udviklet forskellige spørgeteknikker med henblik på at belyse, hvordan vælgernes antipati for hinanden mere konkret kommer til udtryk, og de potentielt mere problematiske aspekter af polariseringen.

2.1.2 Polarisering som stereotyper

- En anden måde at undersøge polarisering på er ved at stille spørgsmål, der gør det muligt at undersøge de stereotype forestillinger, som svarpersonerne har vedrørende andre vælgere. Dette kan fx være med åbne associations-tests, hvor svarpersonerne bliver bedt om at skrive de første ord, der falder dem ind, når de tænker på forskellige grupper, fx demokratiske eller republikanske vælgere (Bruter & Harrison, 2020). Da der her er tale om helt åbne spørgsmål, er åbne associationstests gode til at skabe et præcist indblik i, hvilke egenskaber svarpersonerne forbinder med de grupper, der spørges om. Det kræver dog samtidig et stort, kvalitativt analysearbejde at systematisere svarene fra sådanne tests. Derfor er det også almindeligt at bruge andre spørgeteknikker, når man gennemfører kvantitative undersøgelser. Dette kan fx være spørgsmål, hvor svarpersonerne bedes forholde sig til, i hvor høj eller lav grad en række konkrete egenskaber passer på forskellige grupper. Forskere har på denne måde vist, hvordan demokratiske og republikanske vælgere ofte tillægger deres eget partis vælgere positive egenskaber (fx 'intelligente,' 'åbensindede,' 'ærlige' og 'generøse'), mens det modsatte partis vælgere tillægges mere negative egenskaber (fx 'naive,' 'dobbeltmoralske,' 'egoistiske' og

ligefrem 'onde') (Bruter & Harrison, 2020; Druckman et al., 2020; Druckman et al., 2021; Iyengar et al., 2012; Levendusky, 2018; Sood & Iyengar, 2017).

Stereotypspørgsmålene er – sammenlignet med følelsetermometrene – bedre til at skabe indblik i, hvad folk konkret tænker om hinanden. De er dog ikke blevet anvendt lige så hyppigt og systematisk som følelsetermometrene. Mulighederne er derfor begrænsede, når det kommer til at undersøge udviklingen i vælgernes stereotyper over tid. Der er dog tegn på, at amerikanerne i gennemsnit er blevet mere negative i deres syn på hinanden, også når det undersøges ved hjælp af stereotyper. Iyengar, Sood og Lelkes (2012) sammenligner således svar fra 1960 og 2008 og finder, at amerikanerne i 2008 fandt det modsatte partis vælgere langt mindre intelligente og langt mere selviske end i 1960. Dette studie analyserer i øvrigt sammenlignelige data fra Storbritannien og finder også her, at der i samme årrække har været en voksende tendens til mere negative stereotyper, om end udviklingen blandt de britiske vælgere har været mindre dramatisk end i USA (se også Bruter & Harrison, 2020).

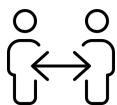
2.1.3 Polarisering som konkrete følelser

En anden spørgeteknik, der ligesom stereotypspørgsmålene forsøger at belyse, hvad der konkret ligger i vælgernes antipati over for hinanden, er spørgsmål, hvor svarpersoner bedes oplyse, i hvilken grad konkrete positive og negative følelser bliver vakt i dem, når de tænker på folk, der stemmer på forskellige partier (Bruter & Harrison, 2020; Mason, 2015; Osmundsen et al., 2021). Med sådanne spørgsmål er det blevet belyst, hvordan vælgere ofte reagerer med positive følelser som sympati og entusiasme, når de tænker på deres partikammerater, men negative følelser som vrede og afsky, når de tænker på det modsatte partis vælgere.

Som det også er tilfældet med stereotypspørgsmålene ovenfor, er følelsspørgsmål som disse ikke blevet anvendt lige så hyppigt og systematisk som følelsetermometrene, men der er tegn på øget polarisering i det amerikanske samfund, også når det måles med denne metode. Mason (2018) finder således, at amerikanske vælgere fra 1980 til 2012 udviklede en voksende vrede over for politiske modstandere samt en voksende stolthed over for politisk ligesindede. Det skal dog her bemærkes, at Masons spørgsmål vedrører følelser for politiske kandidater fra de forskellige partier. Det er derfor uvist, om udviklingen ville være lige så dramatisk, hvis spørgsmålene havde vedrørt partiernes vælgere.

2.1.4 Polarisering som social distancering

Udover stereotyp- og følelsspørgsmål er der også et stort antal undersøgelser, hvor affektiv polarisering er blevet målt mere indirekte. Dette er sket ved, at man har undersøgt forskellige holdnings- og adfærdseffekter af polariseringen.

Det hyppigste eksempel herpå er spørgsmål om social distancering, fx spørgsmål om, hvor godt eller skidt folk vil have det med at være venner, nabo eller i parforhold med en, der stemmer anderledes end dem selv (Ahler & Sood, 2018; Druckman et al., 2020; Druckman et al., 2021; Iyengar et al., 2012, 2019). I et prominent eksempel finder Iyengar, Sood og Lelkes (2012), at andelen af de amerikanske vælgere, der ville reagere negativt på, at deres barn giftede sig med en vælger fra det modsatte parti, steg fra 4 procent af de demokratiske vælgere og 5 procent af de republikanske vælgere i 1960 til en tredjedel af de demokratiske vælgere og 49 procent af de republikanske vælgere i 2010.

Det er værd at bemærke, at social distancering ikke alene er udtryk for polarisering – det bidrager også til en øget polarisering på tværs af partier og politiske overbevisninger. I USA er det fx blevet påvist, at de republikanske og demokratiske partiers vælgere over tid er blevet mere og mere forskellige fra hinanden – ikke kun politisk, men også hvad angår gruppemarkører som fx race, religion, uddannelse og geografi (Finkel et al., 2020; Iyengar et al., 2019; Mason, 2018). Hvor det før i tiden ikke var et særsyn fx at stemme på forskellige partier, men komme i samme kirke (så man måske var politiske 'fjender' men til gengæld var religiøse 'venner'), så er sådanne tværgående identiteter i dag mere sjældne: Folks politiske modstandere vil oftere også være forskellige fra dem selv, hvad angår andre identitetsbærende gruppemarkører, hvilket betyder, at den gensidige antipati får mere frit spil.

At social distancering bruges som indikatorer for polarisering illustrerer, at det i praksis kan være svært at skelne mellem polariseringen selv, dens årsager og dens konsekvenser. Man kan betragte det som en negativ spiral, hvor borgernes gensidige antipati fører til adfærdsmønstre, der igen giver folk grund til at synes dårligt om hinanden.

2.2 Affektiv polarisering i et internationalt perspektiv

Det er vigtigt at slå fast, at selvom det er i USA, at niveauet af polarisering er mest velbelyst, så er fænomenet langt fra afgrænset til det amerikanske samfund. Som vi også har refereret til i de ovenstående afsnit, finder Iyengar, Sood og Lelkes (2012), at der i Storbritannien – ligesom i USA – har været en stigende polarisering siden 1960. Udviklingen har dog ikke været lige så dramatisk som i USA. Bruter og Harrison (2020) finder tilsvarende, når de beder svarpersoner fra Storbritannien om at sætte ord på deres følelser vedrørende politiske modstandere, at selv de mest ekstreme negative følelser (fx afsky og foragt) er mere udbredte end de mest udbredte positive følelser (fx sympati). Westwood og kollegaer (2018) finder klar polarisering i både USA, Storbritannien, Belgien og Spanien, hvor også svarpersoners adfærd i økonomiske spil indikerer en lavere samarbejdsvilje over for og tillid til politiske modstandere. Og i et studie fra Ghana finder Michelitch (2015), at taxachauffører i løbet af en valgkamp accepterer lavere betaling fra passagerer, de deler politisk tilhørsforhold med, end de gør fra politiske modstandere.

I internationale sammenligninger af svar på følelsestermometre og lignende sympatispørgsmål er det fundet, at polariseringsniveauet er mere dramatisk voksende i USA end i andre lande (Boxell et al., 2021). USA's absolutte polariseringsniveau er dog sammenligneligt med niveauerne i de fleste vestlige samfund (Gidron et al., 2019; Reiljan, 2020; Wagner, 2021). Reiljan (2020) finder forskelle mellem forskellige europæiske regioner, således at der i Syd- og Østeuropa findes en høj grad af affektiv polarisering (højere end i USA), mens borgerne i Nordvesteuropa generelt er mindre polariserede i deres syn på deres politiske modstandere. Som det også vil stå klart i afsnit 2.3, er det dog vigtigt – i forbindelse med sådanne konkrete landesammenligninger – at tage forbehold for, at resultater har varieret, afhængigt af, hvilke datakilder forskere har haft til rådighed, samt hvilken analysestrategi der er blevet anvendt i analyserne.

2.3 Hvad ved vi om polarisering i Danmark?

Der er kun en begrænset litteratur om polarisering i Danmark, men der er nogle undersøgelser, der har beskæftiget sig med emnet. I det følgende vil vi kort beskrive de væsentligste resultater fra disse undersøgelser.

For det første findes der som sagt en række undersøgelser, hvor man har anvendt følelsestermometre og lignende sympatispørgsmål til at sammenligne

polariseringsniveauer på tværs af lande. I disse undersøgelser har Danmark indgået på lige fod med andre lande.

I forbindelse med landesammenligningerne har man måttet håndtere den udfordring, det er at måle polarisering på tværs af lande med forskellige partisystemer, fx topartisystemer (som i USA) og multipartisystemer (som i Danmark). I multipartisystemer er inddelingen i politiske allierede og modstandere mere kompleks end i topartisystemer, hvor der findes én gruppe af allierede i form af folks eget parti og én gruppe af modstandere i form af det andet parti.

Multipartiudfordringen er blevet håndteret på forskellige måder med en anelse forskellige resultater til følge.³ På tværs af studierne og de forskellige analysestrategier indikerer studierne dog, at Danmark hverken har et exceptionelt højt eller lavt polariseringsniveau, når der anvendes følelsestermometermålinger:

- Sammenlignet med USA er der i Danmark blandt partitilhængere blevet observeret en mindre stigning i polarisering over tid (Boxell et al., 2021).⁴ Boxell og hans kollegaer rapporterer ikke absolutte polariseringsniveauer, men konstruerer et polariseringsmål og rapporterer en række landes udviklinger på målet siden 1980. I analysen finder de, at både USA og Danmark har oplevet stigende polarisering siden 1980. Den amerikanske stigning har været cirka dobbelt så stor som den danske. Det skal bemærkes, at Danmarks nabolande (Norge, Sverige og Tyskland) ifølge samme analyse har oplevet faldende polariseringsniveauer i samme tidsperiode.
- Ses der på de absolutte polariseringsniveauer, er der både eksempler på, at Danmark scorer en anelse lavere og en anelse højere end USA afhængigt af data og analysestrategi. Med Gidron og kollegaers (2019) data og analysestrategi findes det således, at Danmark er det 15. mest polariserede af 20 undersøgte lande (USA er det 13. mest polariserede land i samme undersøgelse). Med Reiljans (2020) data og analysestrategi findes det, at Danmark er det 17. mest polariserede af 23 undersøgte lande (USA er her 15. mest polariseret). Og med Wagners (2021) data og analysestrategi findes det, at Danmark er det 15. mest polariserede af 48 undersøgte lande (USA er her det 32. mest polariserede land, hvilket vil sige, at de danske vælgere

---

³ Gidron, Adams og Horne (2019) reducerer kompleksiteten og fokuserer snævert på det største venstrefløjsparti og det største højrefløjsparti (i Danmark: Socialdemokratiet og Venstre), hvorefter affektiv polarisering kan undersøges som i topartisystemer. Reiljan (2020) og Boxell et al. (2021) fokuserer på folk, der er tilhængere af ét parti, og måler affektiv polarisering som den gennemsnitlige forskel i sympati for folks eget parti vs. sympati/antipati for alle andre partier (vægtet i forhold til partistørrelse). Og Wagner (2021) måler affektiv polarisering som spredning i sympati/antipati mellem de forskellige partier, som vælgere har at vælge mellem (igen vægtet i forhold til partiernes størrelse).

⁴ Et kandidatspeciale har vist, at nogle partiers vælgere er blevet mere polariserede fra 1994 til 2018, mens andre partiers vælgere er blevet mindre polariserede i samme periode (Brink & Hansen, 2018).

ifølge denne undersøgelse er mere polariserede end de amerikanske).

Det er væsentligt at hæfte sig ved, hvor afhængige landesammenligningerne er af de data og analysestrategier, der lægges til grund for analyserne. Dette er endnu mere tydeligt, når der ses på andre lande end Danmark. Schweiz er fx det mest polariserede af de 20 lande i Gidron og kollegaers (2019) analyse, mens de i Reiljans (2020) analyse blot er det 18. mest polariserede ud af 23 lande.⁵ Vi vil på baggrund af disse store forskelle i resultaterne advare mod at lægge for meget i de enkelte landesammenligninger og nøjes altså med at gentage, at Danmark hverken ser ud til at have et exceptionelt højt eller lavt polariseringsniveau sammenlignet med verden omkring os.

Landespecifikke analyser har vist, at polariseringen i Danmark (Hansen & Kosiara-Pedersen, 2017) og andre skandinaviske lande (Huddy et al., 2018; Knudsen, 2021) ofte følger en højre-venstre-akse, så venstreorienterede vælgere synes godt om venstrefløjspartier og dårligt om højrefløjspartier og omvendt.

Ud over de ovenfor omtalte følelsestermometerbaserede undersøgelser er der også enkelte eksempler på, at polarisering er blevet undersøgt ved at se nærmere på dets afledte konsekvenser i konteksten af det danske samfund (se afsnit 2.1.4). Hjorth, Sønderskov og Dinesen (2019) har således konkluderet, at cirka en fjerdedel af den danske befolkning ikke ville bryde sig om at have en politisk modstander som nabo. I et andet studie af politisk motiveret diskrimination finder Hansen og Brink (2019), at danskerne er markant mere villige til at anbefale tildeling af legater til politisk ligesindede, end de er i forhold til politiske modstandere.

2.4 Hvad driver polariseringen?

Et centralt spørgsmål i lyset af den ovenfor beskrevne forskningslitteratur er, hvorfor polarisering finder sted. Ét svar, baseret på psykologisk social identitetsteori, er, at det er en fundamental del af den menneskelige psykologiske natur at udvikle positive følelser for folk, man deler gruppe med, og negative følelser for folk fra andre grupper (Iyengar et al., 2012; Levendusky, 2018). Sociopsykologiske eksperimenter har således vist, at selv helt trivielle og tilfældigt tildelte gruppemarkører kan være nok til at aktivere sådanne gruppedynamikker (Billig & Tajfel, 1973; Kershaw et al., 2021; Mullen et al., 1992).

---

⁵ Danmark, Sverige, USA, Grækenland, Storbritannien, Frankrig, Portugal og Spanien har alle lavere polariseringsniveauer end Schweiz i analysen af Gidron et al. (2019), men højere polariseringsniveauer end Schweiz i analysen af Reiljan (2020).

Selvom polarisering til en hvis grad er et almenmenneskeligt fænomen, betyder det dog ikke, at polariseringen er konstant. Der kan for det første være individuelle variationer. Det er fx blevet påvist, at nogle personlighedstræk er forbundet med en stærkere tendens til polarisering (Abramowitz & Webster, 2018). Desuden har også politisk interesserede borgere, borgere med stærke politiske holdninger og borgere med stærke partiidentiteter en større tendens til at være mere polariserede end mindre politisk interesserede borgere med mindre stærke holdninger og partiidentiteter (Iyengar et al., 2012; Wagner, 2021). Der kan for det andet også være kontekstuelle variationer. Det er fx blevet påvist, at polariseringsniveauet i samfundet stiger, når partiforskelle fremhæves. Dette er eksempelvis tilfældet i løbet af valgkampe, hvor valgplakater, valgdebatter, online-reklamer og lignende hele tiden gør borgerne opmærksomme på de politiske kampe, der udspiller sig (Hansen & Kosiara-Pedersen, 2017; Iyengar et al., 2012; Michelitch, 2015; Sood & Iyengar, 2017). Tilsvarende falder polariseringsniveauet, når andre gruppemarkører fremhæves. Levendusky (2018) har fx fundet, at amerikanernes polariseringsniveau falder i dagene omkring 4. juli, hvor festlighederne omkring USA's nationaldag får folk til i højere grad at identificere sig som amerikanere i stedet for som demokrater eller republikanere.

Ovenstående forhold kan dog ikke forklare, hvorfor polariseringsniveauet har været voksende i de seneste årtier. For at forstå det er der behov for forklaringer med udgangspunkt i systematiske samfundsændringer over den samme tidsperiode, som øgningen i polariseringen har fundet sted. Nedenfor skitseres to prominente forhold, der ofte er blevet fremhævet som mulige forklaringer på den stigende polarisering i USA, og vi diskuterer den potentielle relevans af hver faktor i konteksten af det danske samfund.

2.4.1 Ændringer i medielandskabet

En faktor, der ofte fremhæves, er ændringer i medielandskabet. Argumentet er her, at ændringerne har gjort, at folk i højere og højere grad bliver præsenteret for information, der understøtter deres eksisterende verdensopfattelser og partiidentiteter. Samtidig møder folk sjældnere information, der udfordrer dem.

Amerikanske forskere har således peget på at, hvor der før i tiden var relativt få og typisk politisk neutrale nyhedsmedier at vælge mellem, så er det nu muligt at vælge mellem en bred vifte af medier med forskellige ideologiske profiler. Et voksende antal amerikanere får derfor i dag deres politiske nyheder fra medier med en klar ideologisk profil (Finkel et al., 2020; Iyengar et al., 2012, 2019; Lau et al., 2017). Når folk bliver opdateret på politiske nyheder, sker det altså oftere igennem et partipolitisk filter, hvor politiske allierede systematisk

præsenteres i et positivt lys, mens politiske modstandere sættes i et negativt lys (Berry & Sobieraj, 2014). Muligheden for selektivt at opsøge information, der understøtter ens eksisterende verdensbilleder (og undgå information, der ikke gør det), er i øvrigt kun blevet større med internettet. Der er således undersøgelser, der tyder på, at internetadgang i sig selv kan have en polariserende effekt (Lelkes et al., 2017).

Ud over den større adgang til ideologiske nyhedsmedier er opblomstringen af sociale medier også blevet fremhævet som en potentiel drivkraft bag den stigende polarisering. Der er ofte blevet fremført bekymringer om såkaldte 'ekkokamre', hvor borgere interagerer med, og får deres politiske information fra, politisk ligesindede, samtidig med at de sjældent får udfordret deres politiske verdensbillede (Settle, 2018; Sunstein, 2017).

Det er imidlertid vigtigt at gøre klart, at den empiriske forskning ikke har været entydig, når det gælder ekkokamre og de sociale mediers polariserende rolle. I et eksperiment finder Allcott et al. (2020) depolariserende effekter af at deaktivere Facebook. Andre har dog udfordret idéen om de polariserende ekkokamre ved at vise, at folk bliver mere – ikke mindre – polariserede, når de udsættes for sociale medieopslag og kommentarer fra politiske modstandere (Bail et al., 2018; Suhay et al., 2018).⁶ Resultaterne har altså været blandede, og det er derfor usikkert, hvor væsentlige de sociale medier er som drivkraft bag polariseringen. Sociale medier kan dog sagtens bidrage til at synliggøre den polarisering, der findes i samfundet. Eksempelvis kan de sociale medier fungere som talerør for dem, der i forvejen er fjendtlige over for deres politiske modstandere (Bor & Petersen, 2022), men det behøver ikke at betyde, at de sociale medier har en polariserende effekt.

Retter vi os imod Danmark, står det klart, at borgerne også her har fået flere nyhedsmedier at vælge imellem, inklusive medier med en klar ideologisk profil (Blach-Ørsten & Mayerhöffer, 2021). Samtidig spiller internettet og de sociale medier en voksende rolle i det samlede danske medieforbrug (Kulturministeriet, 2021). Danskernes nyhedsforbrug er imidlertid primært koncentreret omkring de etablerede, traditionelle nyhedsmedier. Det er nyhedsmedier, der, hvis man undtager opinionsindhold som fx ledere og lignende, generelt ikke er præget af samme partipolitiske bias som det, der kan observeres i de amerikanske medier. Systematiske indholdsanalyser af politisk journalistik fra DR og TV2 viser således, at medierne har tendens til at være balancerede i deres dækning (Albæk et al., 2010; Hopmann & Elmelund-Præstekær, 2010). Selvom der i Danmark er politiske forskelle mellem de forskellige mediers bru-

---

⁶ Det er i øvrigt værd at bemærke, at polariseringen i USA er steget mest blandt personer over 65 år – og denne gruppe er samtidig en aldersgruppe, der anvender internettet langt mindre end yngre aldersgrupper (Boxell et al., 2017).

gere, er der generelt kun små forskelle i vælgernes tillid til de forskellige medier. Dette tyder på en generelt lav grad af polarisering i danskernes oplevelse af mediernes journalistik (Schrøder et al., 2021).

2.4.2 Politikeres kommunikation og mediernes dækning

Et andet forhold, der ofte fremhæves, er de politiske elitors kommunikation med og om hinanden og mediernes dækning af den.

I USA har man således kunnet observere en voksende polarisering på eliteniveau (Druckman et al., 2021; Finkel et al., 2020; Gentzkow et al., 2019) og en øget tendens til negative kampagner. Her bruger politikere og partier, i et forsøg på at vinde vælgernes gunst, en voksende mængde energi og ressourcer på at kritisere politiske modstandere. Frem for at fokusere på egne meritter er fokus i stedet på at så tvivl om modstanderens regeringsduelighed (Finkel et al., 2020; Lau et al., 2007, 2017). Oveni det kommer, at medierne ofte har en høj grad af konfliktfokus i deres politiske journalistik. Det betyder, at den politiske debat og proces kommer til at fremstå mere konfliktfyldt, end den faktisk er (Skytte, 2019).

Når borgere eksponeres for et højt konfliktniveau på eliteniveau, bliver de påvirket og udvikler selv et mere polariseret syn på politiske modstandere. (Hogg, 2015; Kershaw et al., 2021). Sood og Iyengar (2016) finder således en polariserende effekt af valgkampe, især når kampen om vælgernes stemmer er intens og partiernes kampagner er præget af en høj grad af negativitet. Tilsvarende finder Huddy og Yair (2021) samt Skytte (2021), at borgere bliver mere polariserede, når de eksponeres for en høj grad af 'incivility' (dårlig opførsel eller grovhed) fra politiske elitors side. Noget tyder på, at folk især reagerer negativt på incivility fra deres politiske modstandere. Druckman og kollegaer (2019) finder eksempelvis en polariserende effekt af incivil kommunikation fra kilder (partipolitiske nyhedsmedier), som folk er uenige med, men en mindsket polarisering af incivility fra kilder, som folk er enige med.

I den danske kontekst er der ikke foretaget undersøgelser af, hvorvidt de danske politikeres retorik påvirker polariseringen blandt borgerne. Vi ved dog fra andre undersøgelser, at også danske borgere kan påvirkes af kommunikation fra politikere (se fx Slothuus & Bisgaard, 2021). Det er derfor sandsynligt, at også danske politikere kan påvirke graden af polarisering blandt deres vælgere. I den forbindelse er det dog også væsentligt at være opmærksom på, at der, på trods af udbredte forestillinger om tiltagende 'beskidte' valgkampe, ikke er forskningsmæssigt belæg for at konkludere, at danske politikere taler

dårligere om deres politiske modstandere, end de gjorde tidligere. Den seneste systematiske undersøgelse af dette viser, at danske politikeres brug af negativ kampagneførelse ikke steg i perioden fra 1973 til 2011. I valgkampe bruger danske politikere således stadig væsentlig mere tid og energi på at tale positivt om sig selv og egen politik, end de gør på at tale negativt om modstanderne og modstandernes politik (Elmelund-Præstekær & Svensson, 2014).

Det er dog en væsentlig pointe, at medierne også i Danmark i høj grad har en tendens til at fokusere på konflikter og negative kampagner fra politikernes side (Hansen & Pedersen, 2008). Denne tendens ser ud til at være blevet stærkere siden 90'erne (Elmelund-Præstekær & Mølgaard-Svensson, 2014). De danske borgere bliver altså eksponeret for mere negativitet fra politikerne – ikke fordi politikerne er blevet mere negative, men fordi medierne i stigende grad fokuserer på de negative budskaber, der findes.

2.5 Polarisering og erodering af demokratiske normer

Når der i de seneste år har været en så stor interesse for polarisering, hænger det blandt andet sammen med, at polariseringen er blevet kædet sammen med en række negative konsekvenser. Vi har allerede berørt nogle af disse konsekvenser i afsnit 2.1.4, hvor vi beskrev, hvordan polarisering kan være forbundet med social distancering (Hjorth et al., 2019; Iyengar et al., 2012, 2019; Mason, 2018). Andre studier har også vist, at polarisering kan være forbundet med blandt andet diskrimination og deling af falske, politiske nyheder på de sociale medier (Hansen & Brink, 2019; Iyengar & Westwood, 2015; Michelitch, 2015; Munro et al., 2010; Osmundsen et al., 2021).

I dette afsnit fokuserer vi på en anden gruppe af potentielle konsekvenser, der fremstår endnu mere afgørende fra et demokratisk perspektiv, nemlig risikoen for erodering af demokratiske normer. Et velfungerende demokrati afhænger ikke kun af formelle regler for valg, magtdeling etc., det afhænger i høj grad også af uskrevne, demokratiske normer, fx respekt for retten til at have andre politiske holdninger, respekt for andres ytringsfrihed og fraskrivelse af vold og trusler som politiske redskaber (Almond & Verba, 1963; Levitsky & Ziblatt, 2019).

Der er studier, som indikerer en tæt sammenhæng mellem polarisering og tilslutningen til sådanne demokratiske normer. Blandt amerikanere med en stærk partiidentitet, dvs. amerikanere, der identificerer sig stærkt som demokrater eller republikanere, er der fx en udbredt accept af trusler, chikane og i nogle tilfælde ligefrem vold mod politiske modstandere (Kalmoe & Mason, 2019).

Desuden er der blandt de meget polariserede amerikanere en stor uenighed om grundlæggende konstitutionelle regler, fx magtdeling og regler for magthavernes udøvelse af magten (Kingzette et al., 2021).

At affektiv polarisering korrelerer med borgeres tilslutning til demokratiske normer og antidemokratisk adfærd behøver imidlertid ikke betyde, at polariseringen påvirker de demokratiske normer. En række nyere studier sætter spørgsmålstegn ved polariseringens effekter på borgernes tilslutning til demokratiske normer: I en række eksperimenter viser Broockman, Kalla & Westwood (2021) fx, at initiativer, der mindsker polarisering, ikke fører til ændringer i borgeres opbakning til demokratiske normer. På samme vis finder Voelkel og hans kollegaer ingen effekt af en depolariserende intervention på borgeres accept af ulovlig manipulation af valgdistrikter og politisk motiveret vold til trods for, at interventionen var succesfuld i forhold til at mindske borgernes polarisering (se også Voelkel et al., 2021).

I forbindelse med vores litteratursøgning har vi ikke fundet eksempler på danske undersøgelser af sammenhænge mellem polarisering og opbakning til demokratiske normer. Generelt er der ikke mange studier af danskernes opbakning til demokratiske normer, såsom afstandtagen til politisk motiveret chikane, vold etc. De undersøgelser, der eksisterer på området, har dog generelt fundet en høj grad af opbakning til ytringsfrihed i den danske befolkning. Denne opbakning har også været relativt høj i forhold til andre landes befolkninger. I en international undersøgelse af borgeres syn på ytringsfrihed i 33 lande fordelt over hele verden, er det eksempelvis kun Norge, hvor befolkningen giver større udtryk for opbakning til ytringsfrihed, end danskerne gør (Skaaning & Krishnarajan, 2021).

Selvom danskerne giver udtryk for en høj, generel opbakning til ytringsfrihed, er det dog med væsentlige forbehold, så snart tolerancen over for andres ytringer sættes på prøve: Ytringsfrihedskommissionen (2020) har fx fundet, at det kun er lige over halvdelen af den danske befolkning, der erklærer sig enig i, at *"almindelige borgere skal kunne udtale sig, som de vil, også selvom det kan såre eller krænke andre mennesker"* (p. 163). Desuden er der 62 % af befolkningen, der mener, at det *"bør være ulovligt at argumentere for indførelse af sharia-lovgivning i Danmark"* (p. 199). Endelig er der grund til bekymring over andelen af landets politikere (folkevalgte og kandidater), der oplever at blive udsat for antidemokratisk adfærd, fx i form af hærværk, chikane, trusler mv. (Bahn, 2021; Operate, 2018; Pedersen et al., 2021). Der kan således være god grund til at undersøge demokratiske normer i den danske befolkning nærmere. Først og fremmest fordi demokratiske normer er vigtige for et velfungerende demokrati, uanset om de er påvirket af polarisering eller ej.

3 Polarisering i Danmark

I dette kapitel fokuserer vi på vores første undersøgelsesspørgsmål: *Hvor udbredt er polarisering blandt danske borgere?* For at besvare dette spørgsmål, analyserer vi en række forskellige polariseringsmål, som gennemgås nedenfor. Som en del af denne analyse undersøger vi også, om der er bestemte grupper i samfundet, der er mere polariserede end andre. Endelig afslutter vi kapitlet med at undersøge, i hvilken grad danskerne oplever og bekymrer sig om polarisering i det daglige.

Kapitlets primære datakilde er de data, som Epinion har indsamlet for VIVE i november og december 2021 (jævnfør afsnit 1.3). Vi inddrager dog også historiske data fra Det Danske Valgprojekt for at undersøge, hvordan polariseringsniveauet ser ud sammenlignet med tidligere. Vi anvender en kombination af de forskellige spørgeskemabaserede teknikker til undersøgelse af polarisering, som blev præsenteret i afsnit 2.1. I alt anvender vi fire forskellige mål for polarisering.

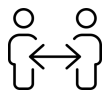
Sympatipolarisering: Polarisering som vælgerne forskelle i sympati for deres mest og mindst vellidte partier/vælgergrupper (jævnfør afsnit 2.1.1). Denne form for polarisering opgør vi både for de enkelte partier og aggregeret for de to overordnede blokke (dvs. rød og blå blok) i dansk politik.

Stereotyperpolarisering: Polarisering som stereotype forestillinger om politiske modstandere (jf. afsnit 2.1.2).

Følelsepolarisering: Polarisering som konkrete følelser vedrørende politiske modstandere (jf. afsnit 2.1.3).

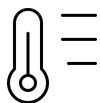
Distanceringspolarisering: Polarisering som social distance-ring fra politiske modstandere (jf. afsnit 2.1.4).

De fire typer af polarisering beskrives alle nærmere i de følgende afsnit.

3.1 Sympatipolarisering

Den hyppigst anvendte tilgang til måling af polarisering er sympatipolariseringsmål (jævnfør afsnit 2.1). Vi lægger derfor ud med at analysere disse spørgsmål.

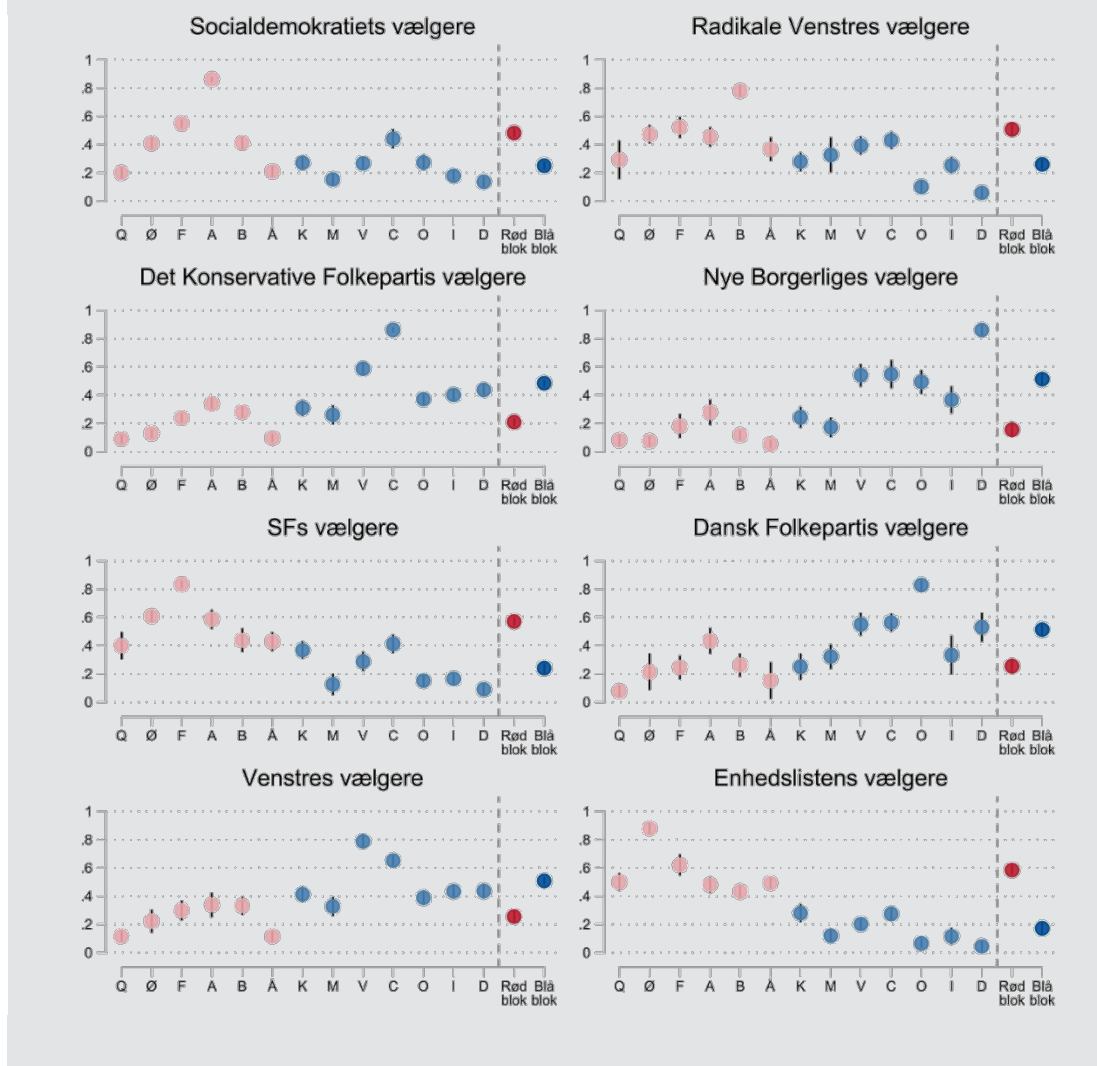
3.1.1 Polarisering i synet på partierne

I de amerikanske valgundersøgelser, hvor måletilgangen oprindeligt stammer fra, bedes svarpersonerne typisk om at vurdere demokraterne og republikanerne på en skala fra 0-100. Her indikerer lave værdier, at svarpersonerne har 'kolde' følelser for det givne parti, og høje værdier indikerer, at de har 'varme' følelser for partiet. I den internationale polariseringslitteratur har man imidlertid ofte anvendt andre spørgsmålsformuleringer og skalaer. I vores undersøgelse anvender vi en version af spørgsmålet, der har været anvendt flere gange i Det Danske Valgprojekt (Hansen & Stubager, 2020). Dette spørgsmål lyder:

Nu vil vi gerne høre, hvad du mener om de enkelte politiske partier. Hvor vil du placere partierne på en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder, at du synes virkelig dårligt om partiet, og 10 betyder, at du synes virkelig godt om partiet?

Vi bad vores respondenter om at forholde sig til hver af de 13 partier, der ved undersøgelsestidspunktet var opstillingsberettigede til valg til Folketinget eller havde indsamlet nok vælgererklæringer til at blive det. Respondenternes besvarelser er illustreret i Figur 3.1. Vi viser kun delfigurer for partier, som mindst 2 % af respondenterne i vores undersøgelse ville stemme på til et folketingsvalg. Partier med mindre opbakning er udeladt af figuren, da det lavere antal besvarelser giver en stor usikkerhed i estimerne for disse partiers vælgere. I figuren er besvarelserne reskaleret til en skala, der går fra 0-1. Høje værdier er udtryk for højere sympati.

Figur 3.1 Vælgernes holdninger til partierne

Anm.: Figuren illustrerer gennemsnitlig sympati for partierne, opdelt på respondenternes eget partivalg. De lodrette sorte streger angiver 95 % konfidensintervaller. Baseret på vægtede data. Partirækkefølge er: Frie Grønne (Q), Enhedslisten (Ø), SF (F), Socialdemokratiet (A), Radikale Venstre (B), Alternativet (Å), Kristendemokraterne (K), Moderaterne (M), Venstre (V), Konservative (C), Dansk Folkeparti (O), Liberal Alliance (I), Nye borgerlige (D).

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Som det fremgår af Figur 3.1, er der store forskelle i vælgernes sympati for de forskellige partier. Blandt Socialdemokratiets vælgere er den gennemsnitlige sympati for Socialdemokratiet eksempelvis 0,86 på skalaen fra 0 til 1, mens deres gennemsnitlige sympati for Nye Borgerlige er på blot 0,14 på denne skala. Ikke så overraskende er mønstret markant anderledes ved Nye Borgerliges vælgere. Her er den gennemsnitlige sympati for Socialdemokratiet på blot 0,28, mens den gennemsnitlige sympati for Nye Borgerlige er på 0,86.

Der er flere forskellige måder, hvorpå disse data kan opsummeres i et mål for polarisering. I første omgang følger vi Hansen og Kosiara-Pedersen (2017), der foreslår, at affektiv polarisering i det danske partisystem måles som differencen mellem vælgernes sympati for deres mest vellidte parti og deres sympati for deres mindst vellidte parti. Med denne tilgang finder vi et samlet polariseringsniveau blandt de danske vælgere på 0,74 (den gennemsnitlige sympati for mest vellidte parti er på 0,80 og for det mindst vellidte parti på 0,06). De forskellige partiers vælgere varierer ikke meget i, hvor polariserede de er i deres syn på partierne. Blandt de partiers vælgere, der indgår i Figur 3.1, varierer de gennemsnitlige polariseringsniveauer således fra 0,73 til 0,85.

For alle partiers vælgere gælder det, at polariseringen i nogen grad følger de politiske blokke. Venstrefløjspartiernes vælgere synes typisk bedre om rød blok som helhed, end de synes om blå blok og omvendt (sympatien på blokniveau er udregnet som et uvægtet gennemsnit af sympatien for alle partierne inden for de to blokke). Dette er i overensstemmelse med, hvad man tidligere har fundet i Danmark (Hansen & Kosiara-Pedersen, 2017) og andre skandinaviske lande (Huddy et al., 2018; Knudsen, 2021). Gøres sympatipolariseringen op på blokniveau, er det samlede polariseringsniveau blandt danskerne på 0,23 (den gennemsnitlige sympati for partierne i folks mest vellidte blok er på 0,54 og den gennemsnitlige sympati for partierne i folks mindst vellidte blok er på 0,31).

For at sætte resultaterne fra vores undersøgelse i perspektiv har vi i Figur 3.2 kombineret vores indsamlede 2021-data med data fra Det Danske Valgprojekt.⁷ Det Danske Valgprojekt har stillet lignende sympatispørgsmål i spørgeskemaer ved alle folketingsvalg fra 1994 til 2019. Dette gør det muligt at illustrere udviklingen i sympatipolarisering over tid.

Af Figur 3.2 er det tydeligt, at polariseringsniveauet i vores 2021-data hverken skiller sig positivt eller negativt ud i et historisk perspektiv. Det fremgår således af figuren, at der generelt har været et stabilt polariseringsniveau blandt danskerne. Polarisationen steg en del fra den første måling i 1994 til den næste i 1998, men sværskalaen fra Det Danske Valgprojekts 1994-undersøgelse var samtidig en anelse anderledes formuleret end den skala, der fra 1998 og frem har været anvendt.⁸ Det er således sandsynligt, at det lavere polariseringsniveau i 1994 kan forklares med forskelle i spørgsmålets ordlyd.

Samlet set indikerer resultaterne i Figur 3.2 således ikke en stigende grad af polarisering i Danmark. I årene fra 2007 og frem har der ligefrem været en nedad-

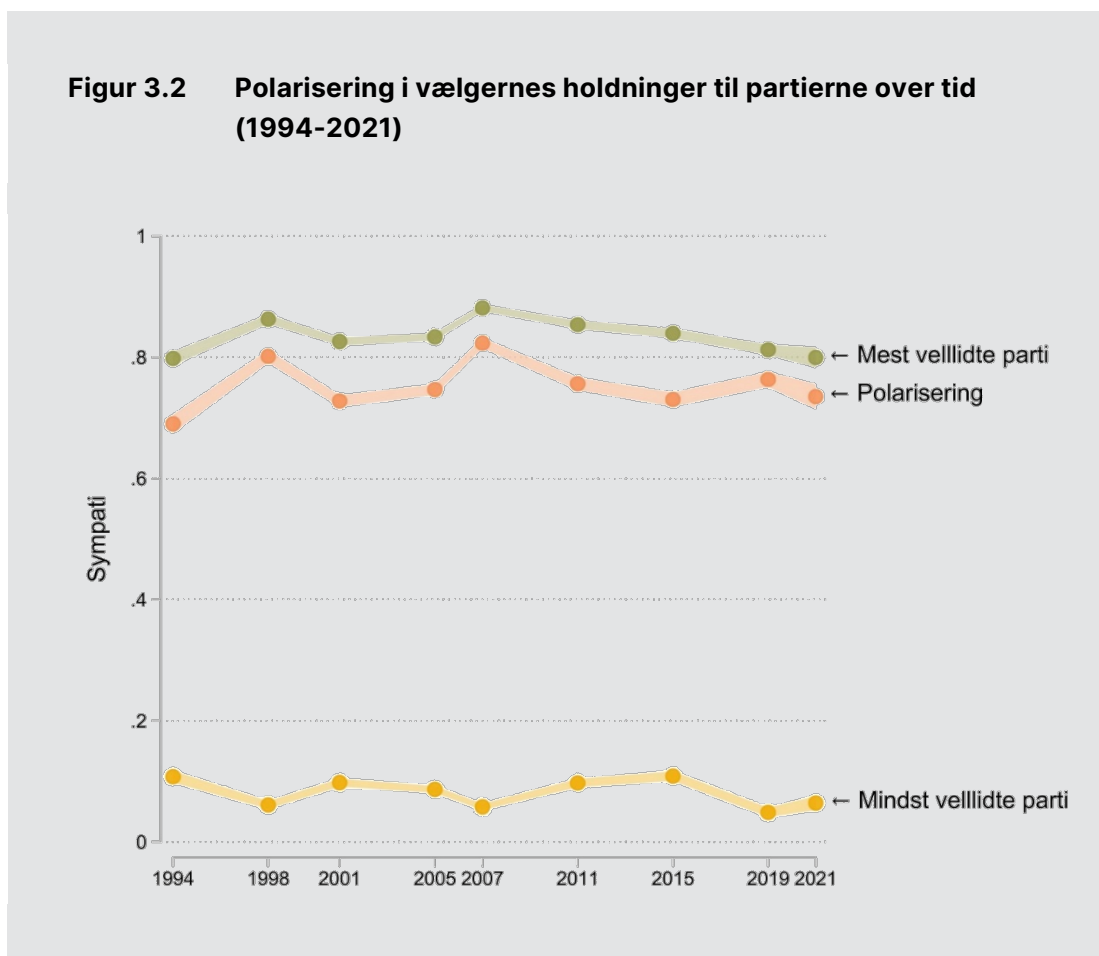
---

⁷ Data fra Det Danske Valgprojekts undersøgelser i årrækken 1971-2019 er offentligt tilgængelige via Rigsarkivet: <https://www.sa.dk/da/forskning-rigsarkivet/benyt-surveydata/valgundersoegelsen/>

⁸ I 1994 blev respondenter bedt om at give en 'karakter' mellem 0 og 10, og de blev instrueret i at give højere karakterer, jo bedre de kunne lide hver enkelt parti. Siden 1998 har der været anvendt mere specifikke labels til sværskalaens minimum og maksimum, idet det er blevet specificeret, at skalaen går fra 0: 'Synes meget dårligt om partiet' til 10: 'Synes virkelig godt om partiet.'

gående tendens i Danmark, hvilket især synes at være drevet af et fald i sympati for folks mest vellidte parti. Med dette mønster adskiller udviklingen i Danmark sig klart fra USA, hvor man, som beskrevet i afsnit 2.1, har kunnet observere en dramatisk stigende polarisering. Det er dog værd at gøre opmærksom på, at målt med dette polariseringsmål, er polariseringsniveauet stadig højere i Danmark end i USA. Mens polariseringsniveauet i vores undersøgelse er beregnet til 0,74, fandt Iyengar et al. (2019) således et polariseringsniveau på 0,41 i USA i 2016 (omregnet til samme skala fra 0-1, jævnfør afsnit 2.1.1).

Figur 3.2 Polarisering i vælgernes holdninger til partierne over tid (1994-2021)

Anm.: Figuren viser gennemsnitlig sympati for mest vellidte parti, gennemsnitlig sympati for mindst vellidte parti samt polarisering (opgjort som forskellen mellem sympatien for det mest vellidte og det mindst vellidte parti). Baseret på vægtede data

Kilde: Data fra 1994-2019 er indsamlet af Det Danske Valgprojekt. Data for 2021 er indsamlet af Epinion for VIVE i

3.1.2 Polarisering i synet på partiernes vælgere

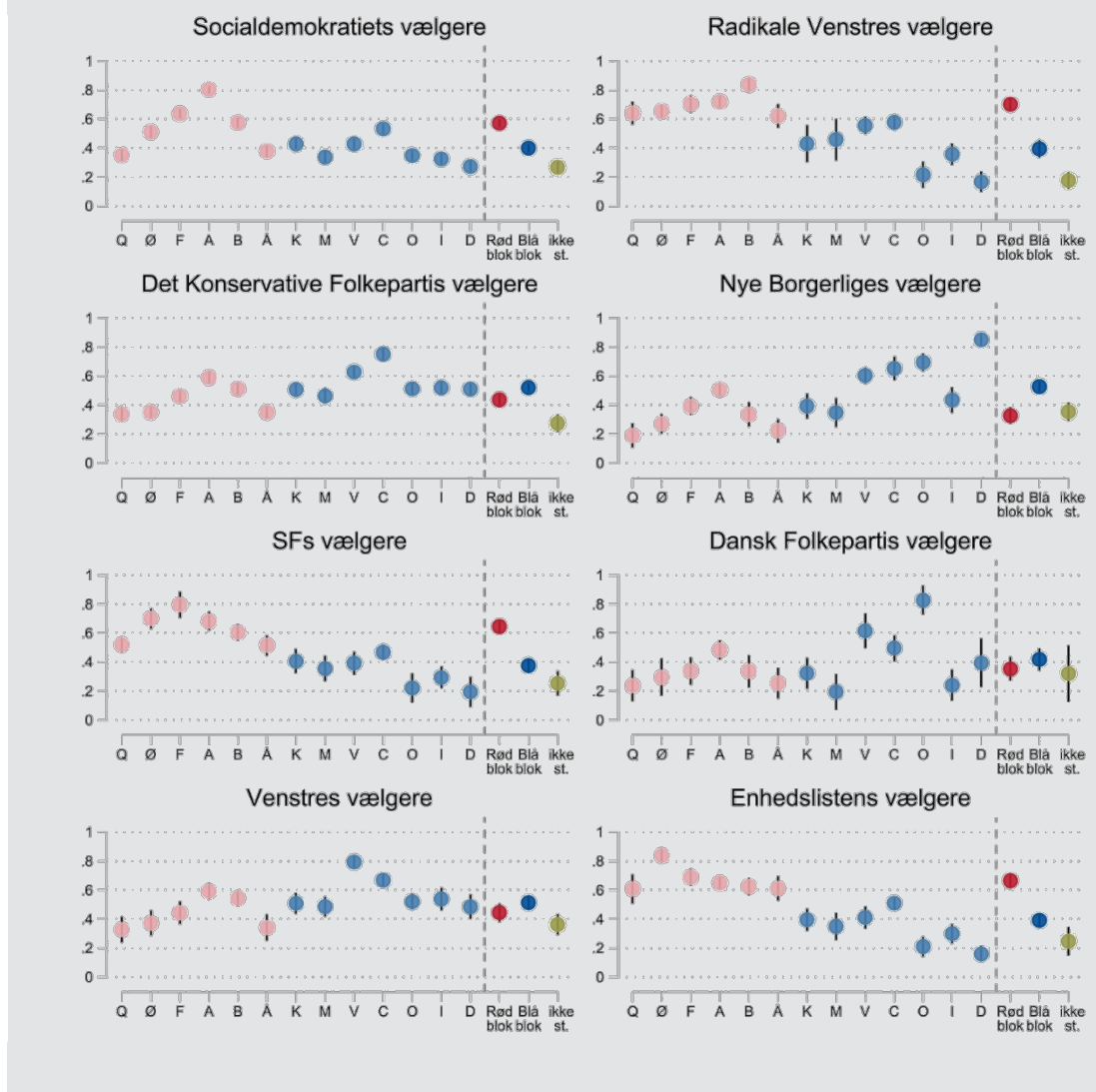
Som fremhævet i afsnit 2.1, har polariseringsniveauerne i forskellige undersøgelser vist sig at variere afhængigt af, om respondenter er blevet bedt om at angive deres sympati for de politiske partier eller for partiernes vælgere. Folk har således vist sig at have mindre antipati for andre partiers vælgere, end de

har for partierne selv (Iyengar et al., 2012). For at undersøge, om samme tendens gør sig gældende i Danmark, inkluderede vi følgende spørgsmål (inspireret af Druckman et al., 2020), hvor det er almindelige vælgere og altså ikke partier, som respondenterne bedes forholde sig til:

Nu vil vi gerne høre, hvad du mener om personer, der stemmer på de enkelte politiske partier. Det er med andre ord ikke din holdning til politikerne, vi er interesserede i. Det er din holdning til de borgere, der stemmer på partierne, eksempelvis når der er folketingsvalg i Danmark. Hvor vil du placere disse folk på en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder, at du synes virkelig dårligt om dem, og 10 betyder, at du synes virkelig godt om dem?

Vi ville gerne undgå, at vores svarpersoner skulle udfylde to ret omfattende spørgsmålsbatterier om deres syn på henholdsvis partierne og partiernes vælgere. Derfor blev respondenterne tilfældigt udtrukket til enten at angive deres syn på partierne (jævnfør resultaterne i afsnit 3.1.1 ovenfor), eller at angive deres syn på partiernes vælgere. De svarpersoner, der blev udtrukket til at angive deres syn på vælgere, blev i samme omgang bedt om at angive deres syn på personer, der ikke stemmer, når der er valg. Resultaterne af disse spørgsmål fremgår af nedenstående Figur 3.3.

Figur 3.3 Vælgernes holdninger til partiernes vælgere

Anm.: Figuren illustrerer gennemsnitlig sympati for partiers vælgere, opdelt på respondenternes eget partivalg. De lodrette sorte streger angiver 95 % konfidensintervaller. Baseret på vægtede data. Partirækkefølge er: Frie Grønne (Q), Enhedslisten (Ø), SF (F), Socialdemokratiet (A), Radikale Venstre (B), Alternativet (Å), Kristendemokraterne (K), Moderaterne (M), Venstre (V), Konservative (C), Dansk Folkeparti (O), Liberal Alliance (I), Nye borgerlige (D).

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

To ting er særligt værd at lægge mærke til ved de resultater, der er illustreret i Figur 3.3. For det første viser det sig også i vores undersøgelse, at polariseringen blandt vælgere er noget mindre, når der spørges om sympati for partiernes vælgere i stedet for partierne. Når respondenterne spørges om partiernes vælgere, er det gennemsnitlige polariseringsniveau på 0,58 (mens det som tidligere nævnt er på 0,74, når respondenterne bliver bedt om at angive deres sympati for partierne). Det er særligt sympatien for de politiske modstandere,

der er relativt højere, når man vurderer partiernes vælgere frem for partierne: Den gennemsnitlige sympati for de mindst vellidte vælgere er på 0,19, mens den var på blot 0,06, når respondenterne bedømte partierne. Forskellen på det mest vellidte parti og de mest vellidte vælgere er noget lavere, om end stadig statistisk signifikant (henholdsvis 0,77, når der spørges om vælgere, og 0,80, når der spørges om partier). Dette mønster stemmer overens med undersøgelser foretaget i en amerikansk kontekst (Iyengar et al., 2012).

For det andet illustrerer Figur 3.3, at danskerne generelt har relativt lav sympati for folk, der ikke stemmer, når der er valg. Ud over at angive, hvad de synes om andre partiers vælgere, bad vi også respondenterne om at angive, hvad de synes om *“personer, der ikke stemmer, når der er valg”*. På tværs af alle respondenterne er den gennemsnitlige sympati for personer, der ikke stemmer, på 0,32. Dette er ganske vist højere end den gennemsnitlige sympati for det mindst vellidte partis vælgere (der som bekendt var på 0,19), men med undtagelse af Nye Borgerliges vælgere, gælder det dog, at folk har mindre sympati for dem, der ikke stemmer, end de i gennemsnit har for dem, der stemmer på partier fra den modsatte blok. Dette resultat er bemærkelsesværdigt i lyset af amerikanske undersøgelser, der har fundet, at det især er politisk aktive personer (der stemmer på andre partier), som folk har meget imod (Druckman et al., 2020). Det må alt andet lige betragtes som udtryk for en relativt stærk demokratisk norm blandt danskere, at de gennemsnitligt synes bedre om personer, der stemmer anderledes end dem selv, end de synes om personer, der ikke stemmer.

3.2 Polarisering som stereotyper

I dette afsnit ser vi nærmere på niveauet for polarisering i Danmark, når vi måler polariseringen med en serie af stereotypspørgsmål (jf. afsnit 2.1.2). For at måle dette bad vi respondenterne om at forholde sig til, i hvilken grad følgende egenskaber karakteriserer personer, der stemmer på det parti i Folketinget, som de synes dårligst om:

- Ordentlige mennesker
- Ubehagelige
- Uvidende
- Ekstreme
- Naive
- Onde.

Med undtagelse af 'ordentlige mennesker' er alle følelserne negativt ladede, men egenskaberne varierer i forhold til, hvor voldsomme de er. Egenskaber som 'uvidende' og 'naive' indikerer ikke nødvendigvis, at de politiske modstandere har dårlige intentioner. Det er snarere på grund af vildfarelser eller manglende viden, at folk stemmer på de 'forkerte' partier. I andre tilfælde, eksempelvis 'ubehagelige' og 'onde', er der tale om, at de politiske modstandere har dårlige intentioner.

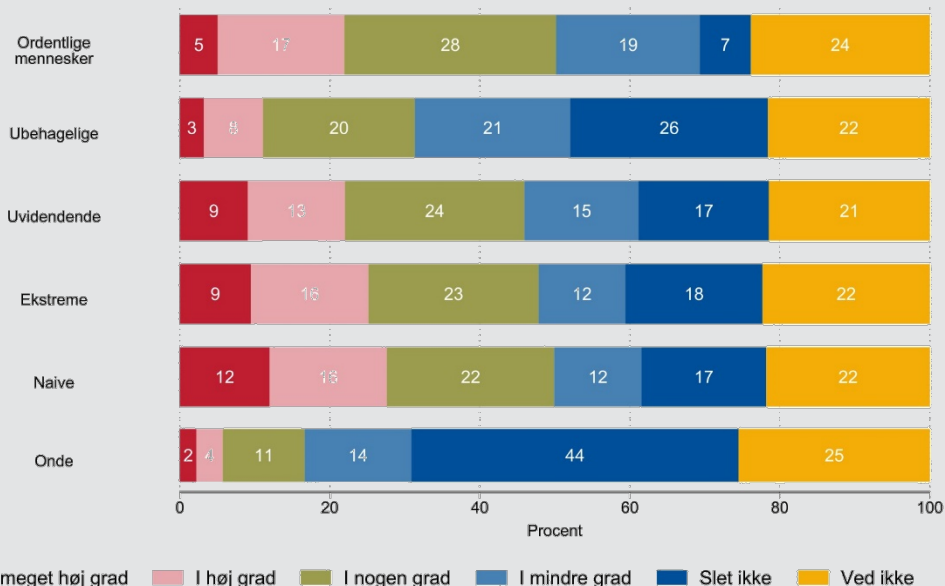
Svarfordelingerne på stereotypspørgsmålene fremgår af nedenstående Figur 3.4. Som det fremgår af figuren, er i alt 22 % af deltagerne fx i meget høj grad eller høj grad enige i, at folk, der stemmer på deres mindst vellidte folketingsparti, er "ordentlige mennesker". Andelen der i mindre grad eller slet ikke mener det er på 26 %. Kigger vi på de mere negative stereotyper, som folk giver udtryk for at have om politiske modstandere, kan vi se, at henholdsvis 22 % og 28 % i meget høj grad eller høj grad mener, at politiske modstandere er uvidende og naive, mens 25 % i meget høj grad eller høj grad mener, at deres politiske modstandere er ekstreme. Til gengæld mener kun 11 % i meget høj grad eller høj grad, at deres politiske modstandere er 'ubehagelige', og endnu færre (6 %) er parate til at bruge mærkatet 'ond.' Dette er markant lavere end i amerikanske undersøgelser, hvor over 40 % af de amerikanske vælgere angiver, at deres politiske modstandere er decideret onde (Kalmoe og Mason, 2019). Sammenholder vi dette tal med de 6 % fra vores danske undersøgelse, tyder det på, at polariseringen, målt som negative stereotyper, er langt mere problematisk i USA end i Danmark.

Ved tolkning af tallene i Figur 3.4 er det værd at bemærke, at der for alle egenskaber er mange respondenter (mellem 21 og 25 %), der har svaret 'ved ikke', ligesom relativt mange har anvendt svarskalaens midtpunkt 'i nogen grad'. Dette indikerer, at mange respondenter hverken har stærke negative eller positive, stereotypiske opfattelser af deres politiske modstandere.

Figur 3.4 Stereotype opfattelser af politiske modstandere

Når du tænker på personer, der stemmer på det folketingsparti, du synes dårligst om, i hvor høj grad synes du så, at disse ord passer på dem?

Anm.: Baseret på vægtede data

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

3.3 Polarisering som konkrete følelser

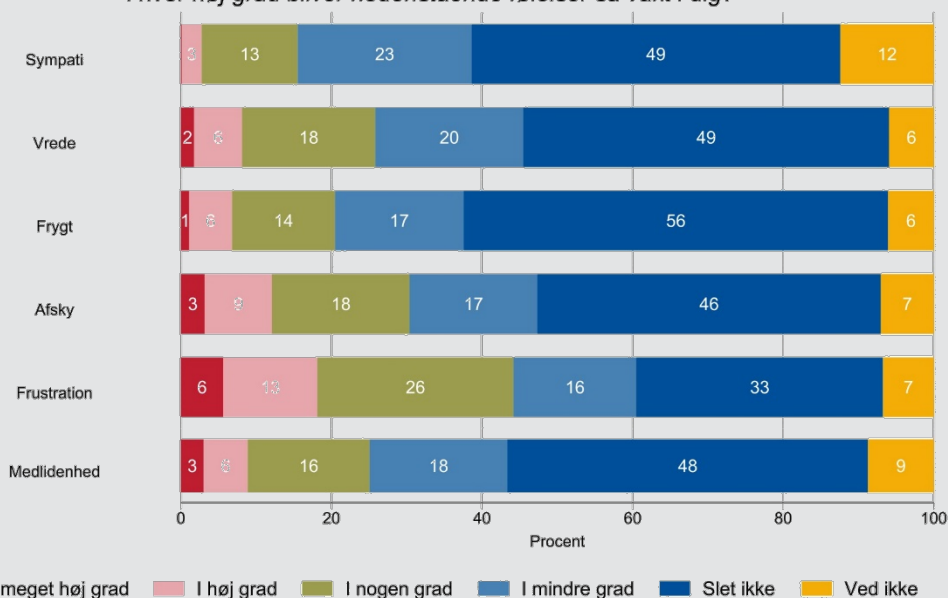
I vores spørgeskema inkluderede vi ligeledes spørgsmål til måling af respondenteres konkrete følelser vedrørende deres politiske modstandere (jf. afsnit 2.1.3). Her bad vi respondenterne om at forholde sig til, i hvilken grad følgende følelser bliver vakt i dem, når de tænker på personer, der stemmer på det folketingsparti, de synes dårligst om:

- Sympati
- Vrede
- Frygt
- Afsky
- Frustration
- Medlidenhed.

Langt de fleste af disse følelser er negative, men følelserne varierer i, hvilken slags adfærd de typisk er forbundet med. Hvor mennesker fx typisk vil forsøge at undgå ting eller folk, de frygter eller afskyr, er andre følelser (fx vrede) forbundet med en motivation til at modarbejde eller ligefrem skade den eller det, der udløser følelsen (Hansen, 2021). Følelsspørgsmålene er blandt andet inspireret af Bruter & Harrison (2020), der tidligere har anvendt lignende spørgsmål til måling af polarisering i Storbritannien.⁹

Figur 3.5 Følelser for politiske modstandere

Når du tænker på personer der stemmer på det parti du synes dårligst om, i hvor høj grad bliver nedenstående følelser så vakt i dig?

Note: Baseret på vægtede data

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

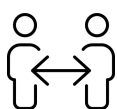
Som det fremgår af Figur 3.5, giver de fleste respondenter hverken udtryk for meget positive eller meget negative følelser vedrørende deres politiske modstandere. For alle seks følelser er den hyppigst anvendte svarkategori således 'slet ikke'. Selv den mest udbredte følelse (frustration) er det blot sammenlagt 18 %, der giver udtryk for at føle i høj eller meget høj grad. Den eneste decideret positive følelse (sympati) er den følelse, som absolut færrest giver udtryk

⁹ Spørgsmålene om følelser blev stillet til respondenterne efter spørgeskemaets eksperiment (som gennemgås i kapitel 5). Svarfordelingerne i Figur 3.5 dækker dog kun over de respondenter, som var i eksperimentets kontrolgruppe og dermed ikke var potentielt påvirket af eksperimentets stimuli.

for at opleve. Kun 3 % af respondenterne giver således udtryk for en høj eller meget høj grad af sympati for deres politiske modstandere.

Det er relevant at sammenligne vores tal med Bruter og Harrisons (2020) resultater fra Storbritannien. Her var det hele 51 % af briterne, der følte vrede, og 45 %, der følte afsky ved tanken om vælgere, der stemmer anderledes end dem selv. Det skal bemærkes, at Bruter og Harrison anvender en lidt anden skala med andre svarkategorier end vores, men forskellene er ikke desto mindre markante. Selv hvis vi medtager respondenter, der 'i nogen grad' oplever vrede og afsky, indikerer sammenligningen således, at polariseringen i Danmark er væsentligt mindre end det er tilfældet i Storbritannien (26 % af danskerne oplever 'nogen grad' af vrede eller mere, og 30 % oplever 'nogen grad' af afsky eller mere).

3.4 Polarisering som social distancering

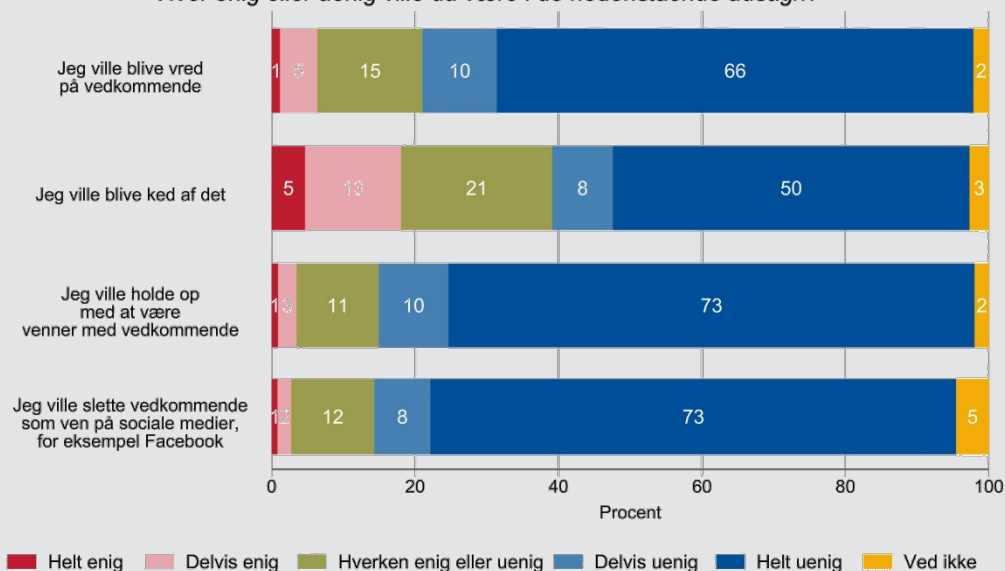
Som et sidste mål for polarisering inkluderede vi også spørgsmål om social distancering (jævnfør afsnit 2.1.4). Vi bad specifikt hver respondent om at forestille sig, at de finder ud af, at en nær ven har stemt på det folketingsparti, de synes dårligst om. Vi spurgte dernæst respondenterne, hvor enige eller uenige de er i, at de:

- ville blive vrede på vedkommende
- ville blive ked af det
- ville holde op med at være venner med vedkommende
- ville slette vedkommende som ven på sociale medier.

Svarfordelingerne for disse spørgsmål fremgår af Figur 3.6. Af figurens tal er det tydeligt, at kun meget få respondenter er klar til at lade politiske uenigheder gå ud over deres nære venskaber. Et mindretal på 18 % giver udtryk for hel eller delvis enighed i, at de ville 'blive ked af det', hvis en nær ven viste sig at stemme på det folketingsparti, som de synes dårligst om. Endnu færre (6 %) er helt eller delvist enige i at ville blive vrede. Vigtigere endnu er det kun 3 %, der giver udtryk for at være helt eller delvist enige i, at de ville holde op med at være venner med vedkommende. Ligeledes er det kun 3 %, der er helt eller delvist enige i, at de ville slette vedkommende som ven på sociale medier.

Figur 3.6 Social distancering

Forestil dig nu, at du finder ud af, at en af dine nære venner stemte på det parti i Folketinget, du synes dårligst om. Hvor enig eller uenig ville du være i de nedenstående udsagn?

Anm.: Baseret på vægtede data

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

3.5 Sammenhængen mellem forskellige polariseringsmål

I de ovenstående afsnit har vi undersøgt fire polariseringsmål, henholdsvis sympatipolarisering, stereotyp polarisering, følelsepolarisering og distancepolarisering. Som analyserne har vist, giver de fire mål ikke nødvendigvis det samme billede af polariseringsniveauet i Danmark. Et relevant spørgsmål er derfor, om de forskellige polariseringsmål bør betragtes som fire helt forskellige former for polarisering. I dette afsnit vil vi derfor se på, i hvilken udstrækning polariseringsmålene korrelerer med hinanden, altså i hvor høj grad de samvarierer. Hvis målene korrelerer stærkt, vil det betyde, at personer, som har et højt polariseringsniveau på et af målene, også generelt vil have et højt polariseringsniveau på de andre mål. Lave korrelationer vil derimod betyde, at

en persons polariseringsniveau på et polariseringsmål ikke er en stærk indikator for, om personen også har et højt polariseringsniveau på de andre polariseringsmål.

For at kunne lave denne analyse, er det nødvendigt at have ét samlet mål for hver form for polarisering. Disse mål er konstrueret på følgende måde:

Sympatipolarisering er baseret på spørgsmålene om respondenterne sympati for de forskellige partier (eller forskellige partiers vælgere). Målet er udregnet i to versioner, henholdsvis på partiniveau og på blokniveau (se afsnit 3.1.1 for beregning af disse mål).¹⁰

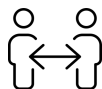
Stereotyppolarisering: Her laver vi et indeks baseret på de seks egenskaber, der fremgår af figur 3.4. Tilsammen danner disse et reliabelt indeks (Cronbachs alpha = 0,87), der er skaleret, så det går fra 0 til 1. Høje værdier er udtryk for stærke negative stereotyper om politiske modstandere.

Følelsepolarisering: Her laver vi et indeks baseret på de fire entydigt negative følelser, der fremgår af Figur 3.5 (vrede, frygt, afsky og frustration). Disse danner også et reliabelt indeks (Cronbachs alpha = 0,87, og er skaleret fra 0 til 1. Høje værdier er udtryk for stærke negative følelser om politiske modstandere.¹¹

Distancepolarisering: Her laver vi et indeks baseret på de fire spørgsmål i Figur 3.6. Dette indeks er også reliabelt (Cronbachs alpha = 0,84) og er skaleret fra 0 til 1. Høje værdier er udtryk for stærk social distancering fra politiske modstandere.

De indbyrdes korrelationer mellem de forskellige polariseringsmål fremgår af Tabel 3.1. Den stærkeste korrelation mellem polariseringsmålene er mellem sympatipolarisering på partiniveau og sympatipolarisering på blokniveau. Da disse mål er udregnet på basis af de samme sympatispørgsmål, er dette ikke

---

¹⁰ Vi skelner i de følgende analyser ikke mellem, om respondenter blev spurgt om "de enkelte politiske partier" eller "personer, der stemmer på de enkelte politiske partier" (jævnfør afsnit 3.1.1 og 3.1.2). En opfølgende analyse viste, at når respondenter spørges om "de enkelte politiske partier", er korrelationerne mellem sympatipolarisering og de andre polariseringsmål generelt lavere, end når de spørges om "personer, der stemmer på de enkelte politiske partier". Forskellene mellem de to versioner af sympatipolariseringsspørgsmålet ændrer dog ikke ved analysens overordnede konklusioner.

¹¹ Hvis følelserne sympati og medlidenhed inkluderes i dette indeks, er reliabiliteten noget lavere, om end dog stadig på et acceptabelt niveau (alpha = 0,79). Vi har valgt at lade være med at medtage disse to følelser i indekset, da de – i modsætning til hvad man burde forvente – korrelerer positivt med de fire andre (positive). Forklaringen på dette er, at en relativt stor del af deltagerne (23 %) angav, at politiske modstandere 'slet ikke' vækkede nogle af de seks følelser. Den tilsyneladende positive korrelation afspejler således ikke, at respondenter med stærke negative følelser også har stærke positive følelser for politiske modstandere; korrelationen afspejler, at mange deltagere tilsyneladende slet ikke mener at have følelser for politiske modstandere. Vi finder det således mest retvisende at udelade sympati og medlidenhed fra indekset

så overraskende. Følelsepolarisering korrelerer også forholdsvis stærk med stereotyppolarisering og distanceringspolarisering (henholdsvis $r = 0,52$ og $r = 0,54$).¹² I flere tilfælde er korrelationerne mellem polariseringsmålene dog relativt beskedne. Korrelationen mellem sympatipolarisering på partiniveau og distanceringspolarisering er eksempelvis på $r = 0,18$, hvilket er en relativt svag korrelation.

Tabel 3.1 Korrelationer mellem polariseringsmål

	Sympati, partiniveau	Sympati, blokniveau	Stereotyper	Social distancering	Følelser
Sympati, partiniveau	1,00				
Sympati, blokniveau	0,66	1,00			
Stereotyper	0,25	0,24	1,00		
Social distancering	0,18	0,21	0,40	1,00	
Følelser	0,28	0,31	0,52	0,54	1,00

Anm.: Pearsons korrelationskoefficienter. Alle korrelationer er signifikante ($p < 0,001$), $n = 1.734-2.042$

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Alle polariseringsmålene korrelerer positivt, hvilket betyder, at personer, der har et højt polariseringsniveau på et af målene, også vil have en tendens til at have et højt polariseringsniveau på de andre polariseringsmål (og omvendt, en person, der har et lavt polariseringsniveau på et af målene, vil også have en tendens til at have et lavt polariseringsniveau på de andre polariseringsmål). Korrelationerne er dog i mange tilfælde ikke stærke. Der kan således stadig være mange personer, som har et meget højt polariseringsniveau på ét mål og et meget lavt polariseringsniveau på et andet mål. Denne korrelationsanalyse indikerer dermed, at de forskellige polariseringsmål indfanger forskellige aspekter af polarisering. Der er derfor god grund til at skelne mellem forskellige polariseringsmål i de efterfølgende analyser.

¹² Spørgsmålene om følelser var placeret efter eksperimentet i vores spørgeskema. En opfølgende analyse viste dog, at korrelationerne mellem følelsepolarisering og de andre polariseringsmål var stort set upåvirket af, hvorvidt vi kun ser på besvarelser fra kontrolgruppen eller besvarelser fra alle respondenter. Tallene i Tabel 3.1 er således baseret på svar fra alle respondenter.

3.6 Polarisering i forskellige befolkningsgrupper

I dette afsnit fokuserer vi på, om der er grupper i samfundet, der er mere polariserede end andre. Analyserne i kapitlet er baseret på regressionsmodeller (OLS). De detaljerede resultater for samtlige regressionsmodeller fremgår af Bilag 2.

3.6.1 Demografi

Ser vi først på sammenhængen mellem vores polariseringsmål og respondenternes demografiske baggrundsinformation (køn, alder og uddannelse), viser regressionsanalyserne, at disse variable har meget lav forklaringskraft. De statistisk signifikante sammenhænge, der findes, er små og ikke særlig systematiske:

- **Køn:** Kvinder og mænd har på de fleste polariseringsmål samme niveau. Kvinders stereotyppolarisering er dog signifikant mindre negativ end mænds, men forskellen er substantielt lille: Kvinders stereotyppolarisering er gennemsnitligt på 0,32, og for mænd er gennemsnittet 0,35.
- **Alder:** Sammenhængen mellem polarisering og alder er afhængig af, hvilket polariseringsmål der tages udgangspunkt i. Høj alder er generelt forbundet med mindre polarisering, når det måles som negative følelser og negative stereotyper. De ældste respondenter har imidlertid en tendens til højere distanceringspolarisering og sympatipolarisering.
- **Uddannelse:** Der er heller ikke et klart forhold mellem uddannelse og polarisering. Der er en tendens til, at respondenter med en erhvervsuddannelse har et lavere polariseringsniveau end respondenter med andre uddannelsesniveauer, men forskellene er ikke statistisk signifikante for alle polariseringsmål, og generelt er forskellene mellem de forskellige uddannelsesgrupper relativt små.

Der er således ingen af de demografiske baggrundsvariable, der på tværs af polariseringsmålene er forbundet med højere eller lavere polariseringsniveauer.

3.6.2 Politiske holdninger og medieforbrug

Spørgeskemaet indeholdt også en række spørgsmål om respondenternes politiske interesse, holdninger til fordelingspolitik og udlændingepolitik, politisk tillid samt medieforbrug. Disse variable bidrager med lidt mere forklaringskraft, men stadig ikke meget. Ser vi nærmere på de specifikke variable, viser analyserne følgende:

- **Politisk tillid:** Her er billedet afhængigt af polariseringsmålet. Når polarisering måles som stereotyp polarisering, er høj politisk tillid forbundet med lavere polariseringsniveauer. Når polarisering måles som sympatipolarisering og distancepolarisering, er høj politisk tillid imidlertid forbundet med højere polariseringsniveauer. Politisk tillid er ikke korreleret med følelsepolarisering.
- **Politisk interesse:** Politisk interesserede borgere er signifikant mere polariserede end mindre interesserede borgere, uanset hvilket polariseringsmål der tages udgangspunkt i. Dette er i overensstemmelse med, hvad også andre undersøgelser har vist i konteksten af det amerikanske samfund (Iyengar et al., 2012). Den stærkeste sammenhæng findes mellem politisk interesse og sympatipolarisering. Måles polarisering som sympatipolarisering på partiniveau er polariseringsniveauet blandt personer med et højt niveau af politisk interesse således 0,15 højere end polariseringsniveauet blandt personer med et lavt niveau af politisk interesse.¹³ På de øvrige polariseringsmål er de tilsvarende forskelle mellem personer med høj og lav politisk interesse noget mindre (0,07 eller mindre).
- **Udlændingepolitik og økonomisk politik:** En placering på de udlændingepolitiske fløje er forbundet med højere grad af polarisering, uanset hvilket polariseringsmål der tages udgangspunkt i (graden af fløjplacering er her udregnet som afstanden fra medianen på et indeks for udlændingepolitisk orientering).¹⁴ En placering på fløjene i økonomisk politik er også forbundet med mere polarisering, men kun når vi ser på sympatipolarisering og distancepolarisering.¹⁵ Sammenhænge mellem økonomisk politik og polarisering er også markant svagere end sammenhænge mellem udlændingepolitik og polarisering. Polarisering er med andre ord tættere forbundet til udlændingepolitik

---

¹³ Et 'højt niveau' af politisk interesse er her defineret som øvre kvartil. Et 'lavt niveau' er defineret som nedre kvartil.

¹⁴ Det anvendte indeks for immigrationspolitisk højre-venstre-orientering er baseret på de tre sidste underspørgsmål i spørgsmålsbatteriet 'q2_holdninger' i bilag 1. Spørgsmålene danner en reliabel skala (Cronbachs alpha = 0,82).

¹⁵ Det anvendte indeks for fordelingspolitisk højre-venstre-orientering er baseret på de tre første underspørgsmål i spørgsmålsbatteriet 'q2_holdninger' i bilag 1. Spørgsmålene danner en reliabel skala (Cronbachs alpha = 0,71).

end til økonomisk politik. Her adskiller resultaterne sig fra tidligere resultater fra USA, hvor fordelingspolitiske spørgsmål betød mere end værdipolitiske spørgsmål i forhold til polarisering (Iyengar et al. 2012).

- **Medieforbrug:** Når man ser på medieforbrug, er der kun meget få og svage sammenhænge med polarisering. Personer med et højt forbrug af tv-nyheder er i gennemsnit lidt mindre stereotyp polariserede og distancepolariserede end personer med et lavt forbrug, men der er ingen sammenhæng mellem forbrug af tv-nyheder og sympati- eller følelsepolarisering. Personer med et højt forbrug af sociale medier er en smule mere polariserede, når der tages udgangspunkt i sympati-polarisering og stereotyp polarisering, men mindre polariserede, når der tages udgangspunkt i distancepolarisering. Forbruget af sociale medier er ikke signifikant korreleret med følelsepolarisering.

Opsummeret viser dette delafsnit, at der er få af de undersøgte variable, der systematisk hænger sammen med enten mere eller mindre polarisering hos de danske borgere. Selv de signifikante sammenhænge, der findes, bidrager kun med begrænset forklaringskraft i forhold til borgernes polarisering.

3.6.3 Oplever danskerne, at samfundet er polariseret?

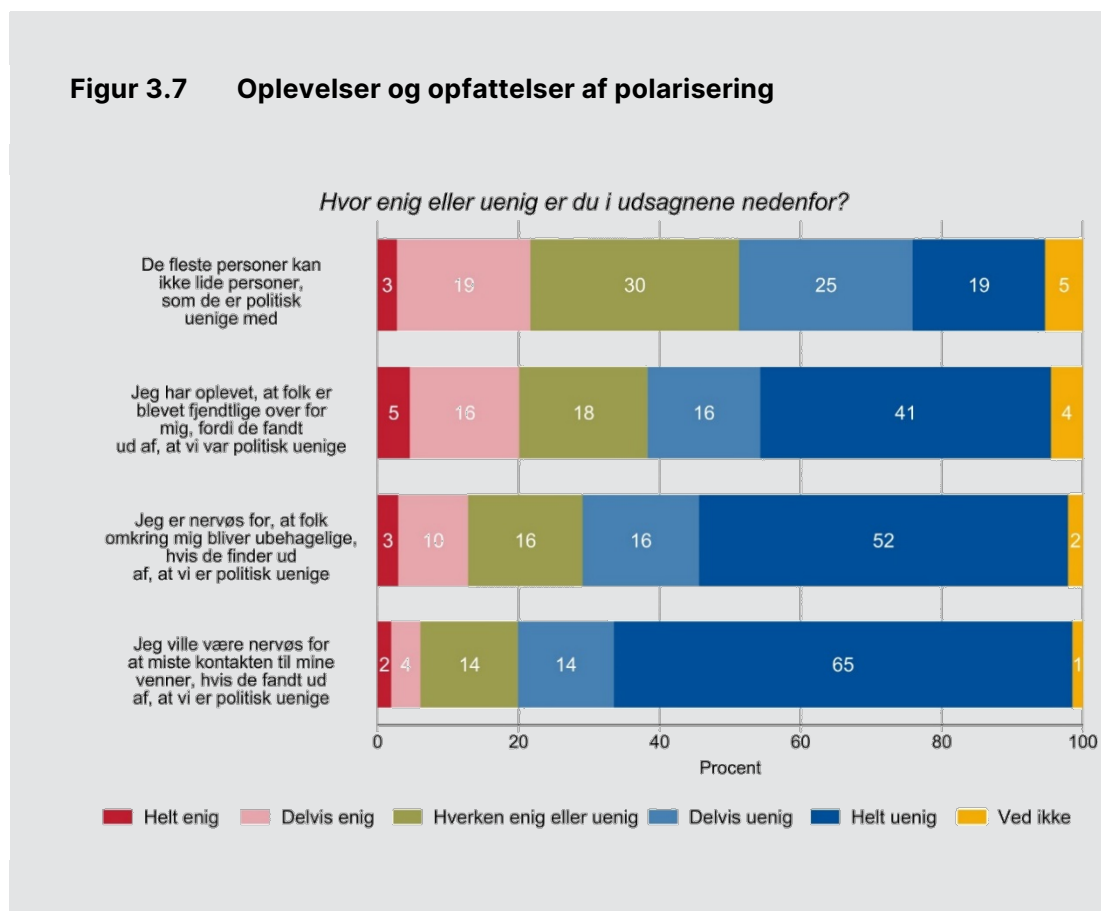
Der kan være stor forskel på udbredelsen af et fænomen og opfattelsen af fænomenets udbredelse. Det kan derfor være relevant at se nærmere på, hvorvidt og i hvilket omfang borgerne i Danmark har en opfattelse af, at der er en høj grad af polarisering i samfundet. For at afdække dette bad vi i spørgeskemaet respondenterne om at angive, hvor enige eller uenige de var i følgende fire udsagn:

- De fleste personer kan ikke lide personer, som de er politisk uenige med.
- Jeg har oplevet, at folk er blevet fjendtlige over for mig, fordi de fandt ud af, at vi var politisk uenige.
- Jeg er nervøs for, at folk omkring mig bliver ubehagelige, hvis de finder ud af, at vi er politisk uenige.
- Jeg ville være nervøs for at miste kontakten til mine venner, hvis de fandt ud af, at vi er politisk uenige.

Disse udsagn er blandt andet inspireret af Bruter & Harrison (2020), der anvendte lignende udsagn til at afdække briternes opfattelser af polarisering i

Storbritannien. Respondenternes grad af enighed med de forskellige udsagn er rapporteret i Figur 3.7:

Figur 3.7 Oplevelser og opfattelser af polarisering

Anm.: Baseret på vægtede data

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Af tallene bag Figur 3.7 fremgår det, at i alt 22 % er helt eller delvist enige i, at de fleste ikke kan lide personer, som de er politisk uenige med. Samtidig er 20 % helt eller delvist enige i, at de har oplevet, at andre er blevet fjendtlige, fordi de fandt ud af, at de var politisk uenige (mere præcist er det henholdsvis 4,6 % som er helt enige og 15,5 som er delvist enige, hvilket summer til 20,1 %). Det er dog kun 13 %, som er nervøse for, om folk omkring dem ville blive 'ubehagelige', hvis de fandt ud af, at de var politisk uenige. Endnu færre (6 %) er helt eller delvist enige i, at de ville være nervøse for at miste kontakten til venner på grund af politiske uenigheder. Til sammenligning finder Bruter og Harrison (2020, p. 284), at hele 35 % af briterne svarer ja til udsagnet *"I have personally felt a sense of hostility from some other people after we have disagreed politically."* Selvom tallene i vores undersøgelse derfor indikerer en vis bekymring blandt danskerne for, at politiske uenigheder kan føre til fjendtlige situationer, er andelen, der bekymrer sig, væsentligt mindre end den tilsvarende andel i Storbritannien.

3.7 Delkonklusion

Målet med analyserne i dette kapitel var at besvare undersøgelsesspørgsmålet *Hvor udbredt er polarisering blandt danske borgere?* Analyserne har vist, at besvarelsen af dette spørgsmål i høj grad afhænger af de mål, som anvendes for polarisering.

Målt som sympatipolarisering finder vi, at der i Danmark er et ret højt niveau af polarisering, fx højere end i USA. Det er dog vigtigt at understrege, at sympatipolarisering ikke nødvendigvis er problematisk i et demokratisk eller samfundsmæssigt perspektiv. Det er ikke overraskende eller i sig selv bekymrende, at borgere i et demokrati har forskellige og stærke holdninger til forskellige partier og vælgere. Samtidig har niveauet for sympatipolarisering været relativt stabilt i Danmark i den næsten 30-årige periode, som vi har undersøgt. Resultaterne fra Danmark bør derfor efter vores vurdering ikke vække stor bekymring, og i et politisk system med så mange partier som i Danmark er det ikke nødvendigvis overraskende, at der er stor variation i borgernes sympati for disse mange partier. Samtidig er det væsentligt, at danskerne i mange tilfælde synes dårligere om personer, der ikke stemmer, end personer, der stemmer anderledes end dem selv.

Derfor er vi også nødt til at se på vores andre polariseringsmål, før vi kan vurdere, om polariseringen i Danmark har en karakter, der kan være problematisk i et demokratisk eller samfundsmæssigt perspektiv. Her viser vores analyser af stereotyppolarisering, følelsepolarisering og distancepolarisering, at polariseringen blandt danskerne ikke nødvendigvis er så høj, som resultaterne for sympatipolarisering ellers kunne give indtryk af. Kun få danskere giver således udtryk for negative, stereotype forestillinger om deres politiske modstandere. De færreste udtrykker stærke, negative følelser i forhold til deres politiske modstandere, og meget få danskere vil lade politiske uenigheder gå ud over deres nære venskaber. I de tilfælde, hvor vi kan sammenligne disse typer af polarisering med andre lande, ser vi da også, at polariseringsniveauet i Danmark langt fra når de samme høje niveauer, som man eksempelvis finder i USA og Storbritannien på disse polariseringstyper.

Vores analyser finder heller ikke specifikke grupper med ekstraordinært høje polariseringsniveauer. Danskernes polarisering er kun svagt og usystematisk korreleret med demografiske baggrundsvariable, og selv ved inddragelse af respondenternes politiske holdninger og medieforbrug er forskellene stadig begrænsede. Analyserne peger dog på, at især politisk interesserede borgere og borgere, der befinder sig på de politiske fløje, har en tendens til højere polariseringsniveauer.

4 Demokratiske normer i Danmark

I dette kapitel retter vi fokus mod borgernes syn på demokratiske normer. I kapitlet analyserer vi først, hvor høj tilslutningen er til konkrete demokratiske normer i Danmark (undersøgelsesspørgsmål 2). I den forbindelse undersøger vi også, om der er grupper af befolkningen, der bakker mere op om demokratiets spilleregler end andre. I forlængelse heraf analyserer vi, om polarisering er forbundet med lavere opbakning til demokratiske normer (undersøgelsesspørgsmål 3).

4.1 Hvor høj er tilslutningen til konkrete demokratiske normer?

For at afdække borgernes tilslutning til demokratiske normer har vi i spørgeskemaet inkluderet en række spørgsmål, hvor deltagerne er blevet bedt om at angive deres syn på specifikke handlinger, der relaterer sig til brud på demokratiske normer. Denne fremgangsmåde er hyppigt anvendt i studier af polarisering og demokratiske normer, og vores specifikke spørgsmål er således også inspireret af spørgsmål, der tidligere har været anvendt i internationale undersøgelser (Kalmoe & Mason, 2019). I udvælgelsen og udviklingen af spørgsmålene har to hensyn været centrale.

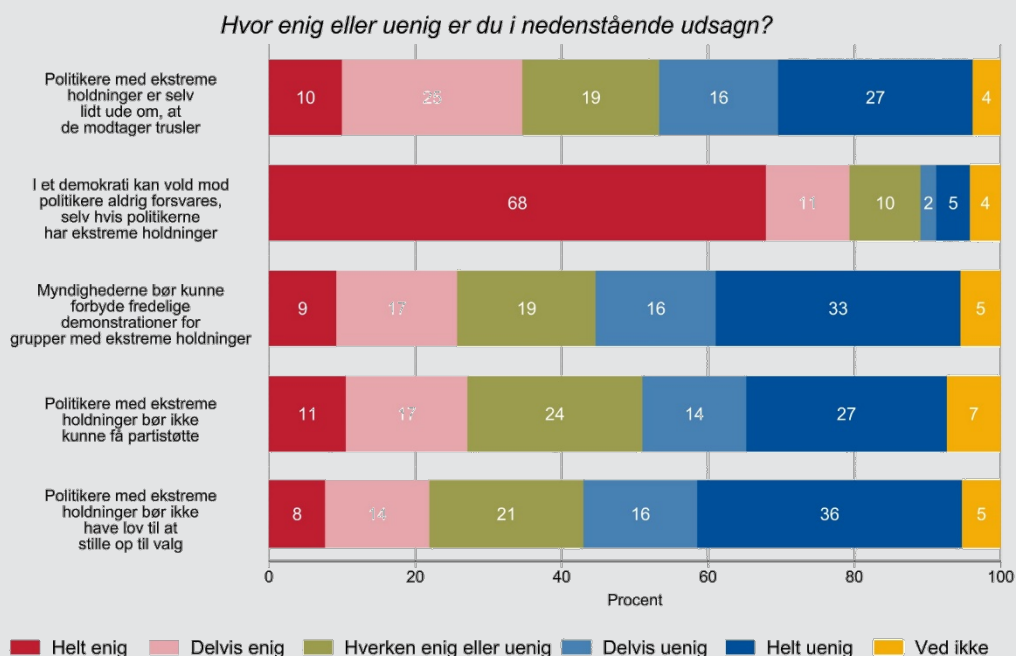
For det første skal spørgsmålene give mening i forhold til den danske kontekst. Det betyder blandt andet, at mange spørgsmål anvendt i amerikanske studier er fravalgt, fx fordi de fokuserer på politiske udnævnelser af dommere og manipulation af valgdistrikter (Voelkel et al., 2021). For det andet kan der være forskellige syn på, hvad der er gode demokratiske normer. Vi har derfor fokuseret på at stille spørgsmål, der på baggrund af relativt bredt accepterede demokratiopfattelser klart markerer en overtrædelse af demokratiske normer. I de fleste tilfælde markerer normbrudene, forskellige demokratiske rettigheder i form af retten til at deltage i fredelige demonstrationer, modtage parti-støtte og stille op til valg samt deciderede lovbrud, fx hærværk, trusler og vold. En væsentlig grund til at inkludere spørgsmål om politisk motiveret chikane, trusler og vold er også, at der de senere år har været voksende fokus, og at politikere ofte udsættes for sådanne overgreb (Bahn, 2021; Operate, 2018; Pedersen et al., 2021).

I første omgang ser vi nærmere på vores respondenters enighed med følgende udsagn:

- Politikere med ekstreme holdninger er selv lidt ude om, at de modtager trusler.
- I et demokrati kan vold mod politikere aldrig forsvares, selv hvis politikerne har ekstreme holdninger.
- Myndighederne bør kunne forbyde fredelige demonstrationer for grupper med ekstreme holdninger.
- Politikere med ekstreme holdninger bør ikke kunne få partistøtte.
- Politikere med ekstreme holdninger bør ikke have lov til at stille op til valg i Danmark.

Alle fem udsagn refererer specifikt til grupper og politikere med 'ekstreme holdninger'. Referencen til 'ekstreme holdninger' er tilføjet til udsagnene, fordi respondenter ellers kan være tilbøjelige til at angive en høj grad af enighed med demokratiske normer og principper, selv om de ikke nødvendigvis bakker op om disse demokratiske principper i alle tilfælde. Tidligere undersøgelser har fx fundet en høj grad af generel opbakning til ytringsfrihed blandt danskerne (Skaaning & Krishnarajan, 2021), men har samtidig fundet, at danskerne har væsentlige forbehold i forhold til ytringsfriheden, hvis der er tale om meget kontroversielle ytringer, fx krænkende og sårende ytringer (Ytringsfrihedskommissionen, 2020).

Figur 4.1 Accept af brud på demokratiske normer

Anm.: Baseret på vægtede data

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Som det fremgår af Figur 4.1, accepterer en relativt stor andel af borgerne brud på demokratisk adfærd og demokratiske normer, når normbruddene rammer borgere og politikere med ekstreme holdninger. Ser vi først nærmere på borgernes accept af demokratiske norm- og lovbrud i form af trusler og vold, kan vi se, at 35 % af respondenterne erklærer sig helt eller delvis enige i, at politikere med ekstreme holdninger selv lidt er ude om, at de modtager trusler. En lidt større andel på cirka 43 % erklærer sig dog helt eller delvist uenige i dette. Selvom et flertal af borgere altså ikke er enige i, at politikere selv kan være ude om, når de modtager trusler, er det alligevel bemærkelsesværdigt, at et så stort mindretal ikke har denne holdning.

Går vi videre til figurens næste spørgsmål, står det klart, at en langt større andel af borgerne er uforbeholdne i deres afstandtagen fra brugen af vold mod politikere, også selvom de mener, at politikerne har ekstreme holdninger. Det er således 7 % af respondenterne, der er helt eller delvist uenige i, at vold mod politikere med ekstreme holdninger aldrig kan forsvares i et demokrati (og dermed enige i, at vold i nogle tilfælde kan forsvares). Omvendt er der et stort

flertal på 79 %, der erklærer sig helt eller delvist enige i, at vold mod politikere aldrig kan forsvares. Der tegner sig derfor et billede af, at borgerne i langt højere grad afviser vold som et legitimt middel mod politikere, mens accepten af trusler er mere udbredt. Ikke desto mindre er det dog opsigtsvækkende, at cirka 20 % af respondenterne ikke klart afviser brugen af vold mod politikere i et demokrati.

Endelig viser Figur 4.1, at svarfordelingerne er meget sammenlignelige på tværs af de resterende tre spørgsmål, der alle vedrører indskrænkninger af demokratiske rettigheder fra myndighedernes side. Mellem 22 % og 27 % erklærer sig således helt eller delvis enige i, at myndighederne bør kunne forbyde grupper med ekstreme holdninger at afholde fredelige demonstrationer, at politikere med ekstreme holdninger bør få frataget partistøtte, og at politikere med ekstreme holdninger bør afholdes fra at kunne stille op når der er valg i Danmark. Samtidig er det kun mellem 42-52 % af borgerne, der erklærer sig helt eller delvis uenige i udsagnene.

Ud over de ovenfor rapporterede spørgsmål indeholdt spørgeskemaet også følgende fire udsagn relateret til demokratiske normer og adfærd:

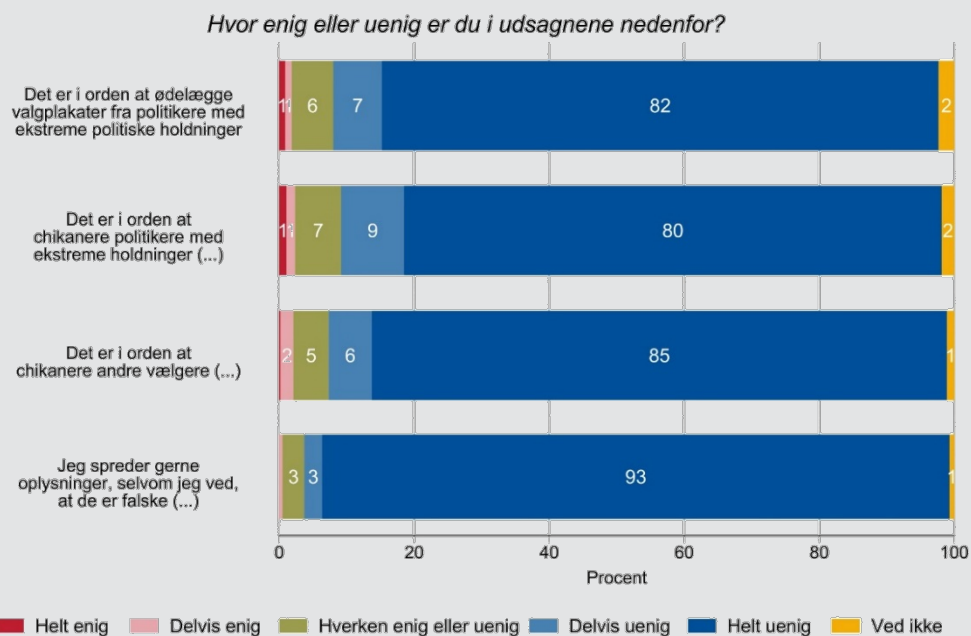
- Det er i orden at ødelægge valgplakater fra politikere med ekstreme politiske holdninger.
- Det er i orden at chikanere politikere med ekstreme holdninger, hvis det kan få politikerne til at melde sig ud af politik.
- Det er i orden at chikanere andre vælgere, hvis man ved, at de stemmer på politikere med ekstreme holdninger.
- Jeg spreder gerne oplysninger, selvom jeg ved, at de er falske, hvis bare de støtter mine politiske synspunkter.

Hvor Figur 4.1's spørgsmål i høj grad handlede om myndigheders adgang til at begrænse bestemte gruppers demokratiske rettigheder og folks forståelse og passive accept af at antidemokratiske handlinger, så handler de sidstnævnte spørgsmål i højere grad om folks aktive opbakning til antidemokratiske handlinger.¹⁶

---

¹⁶ Disse spørgsmål blev stillet til respondenterne efter det eksperiment, som vi gennemgår i kapitel 5. Vi inddrager dem dog også her, da de i høj grad nuancerer den konklusion, man ellers ville drage på baggrund af Figur 4.1. Svarfordelingerne i Figur 4.2 dækker kun over de respondenter, som var i eksperimentets kontrolgruppe og dermed besvarede spørgsmålene uden potential påvirkning fra eksperimentets stimuli.

Figur 4.2 Tilslutning til overtrædelser af demokratiske normer

Anm.: Baseret på vægtede data

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Det er tydeligt af figuren, at der med udgangspunkt i disse udsagn ses en markant stærkere opbakning til de demokratiske normer, vi spørger om. Der er ikke et eneste af udsagnene, som over 3 % erklærer sig (helt eller delvist) enige i, og for alle fire udsagn er minimum 80% helt uenige.

Forskellene mellem svarfordelingerne i Figur 4.1 og Figur 4.2 er bemærkelsesværdige. Det kan for eksempel virke overraskende, at op mod 7 % er uenige i, at vold mod politikere aldrig kan forsvares (jf. Figur 4.1), mens kun 2 % finder, at det er i orden at ødelægge valgplakater fra politikere med ekstreme holdninger (jf. Figur 4.2). En væsentlig forklaring på disse forskelle er formentlig, at spørgsmålene i de to figurer spørger om demokratiske normer på to forskellige måder. Som nævnt, fokuserer spørgsmålene i Figur 4.1 på borgernes passive accept eller forståelse for, at andre individer eller staten handler i modstrid med generelle demokratiske normer. At relativt store mindretal ikke tager endtydigt afstand fra disse normbrud, kan indikere, at disse borgere ikke nødvendigvis ser disse demokratiske normer som centrale eller ufravigelige. Svarfordelingerne i Figur 4.2 viser dog tydeligt, at langt de fleste borgere ikke aktivt bakker op om brud på sådanne demokratiske normer.

Samlet set indikerer svarene på de forskellige typer spørgsmål således, at relativt store mindretal i befolkningen ser relativt afslappet på brud på demokratiske normer, men det er meget små mindretal, som aktivt bakker om brud på disse demokratiske normer.

4.2 Demokratiske normer i forskellige befolkningsgrupper

Der kan potentielt være store forskelle i tilslutningen til demokratiske normer i forskellige befolkningsgrupper. I dette afsnit analyserer vi, om dette er tilfældet. Vi fokuserer i første omgang på de samme variable, som vi så på i forhold til borgernes polarisering (jævnfør afsnit 3.6). Dernæst ser vi på, om der er en sammenhæng mellem polarisering og opbakning til demokratiske normer.

I alle analyserne er vores mål for demokratiske normer et indeks baseret på de fem spørgsmål fra Figur 4.1. Tilsammen danner disse fem spørgsmål et reliabelt indeks (Cronbachs $\alpha = 0,74$), der er skaleret fra 0 til 1. Høje værdier er udtryk for stærk opbakning til demokratiske normer. Analyserne er baseret på regressionsmodeller (OLS), og de detaljerede resultater for samtlige regressionsmodeller fremgår af Bilag 2.

4.2.1 Demografi

Vi ser først på sammenhængen mellem demokratiske normer og respondenternes demografiske karakteristika:

- **Køn:** Der er ingen statistisk signifikant forskel på kvinder og mænds opbakning til demokratiske normer.
- **Alder:** Der er en meget svag sammenhæng mellem alder og opbakning til demokratiske normer. Personer over 70 år har en opbakning til demokratiske normer på 0,65, hvilket er signifikant lavere end i gruppen af 50-59-årige, hvor opbakningen er på 0,69. Substantielt er denne forskel dog ikke stor, og alle andre aldersgrupper har en opbakning, der ligger inden for dette spænd.
- **Uddannelse:** Der er en noget stærkere sammenhæng mellem uddannelse og opbakningen til demokratiske normer. Personer, der har grundskole som højeste gennemførte uddannelse, har en gennemsnitsværdi på 0,58 på indekset for demokratiske normer, hvilket er signifikant lavere end alle andre uddannelsesgrupper. Den højeste tilslutning til demokratiske normer finder man blandt personer med en

lang videregående uddannelse, hvor tilslutningen er på 0,74 (de øvrige grupper har følgende gennemsnitsværdier: gymnasial uddannelse: 0,70; erhvervsuddannelse: 0,65; kort videregående uddannelse: 0,68; mellemlang videregående uddannelse: 0,71).¹⁷

Blandt de demografiske karakteristika er således samlet set uddannelse som betyder mest. Der er signifikante og meningsfulde forskelle i opbakningen til demokratiske normer i forskellige uddannelsesgrupper. Det er værd at hæfte sig ved, at her adskiller opbakning til demokratiske normer sig markant fra polarisering, hvor sammenhængene med uddannelse generelt var små og usystematiske.

4.2.2 Politiske holdninger og medieforbrug

Vi retter nu fokus mod politiske holdninger og medieforbrug. Her finder vi følgende:

- **Politisk tillid:** Der er en positiv korrelation mellem politisk tillid og opbakning til demokratiske normer. Forskellene er dog små, da gennemsnitsopbakningen til demokratiske normer er 0,66 for folk med lav tillid og 0,68 for folk med høj tillid. Sammenhængen er heller ikke signifikant på konventionelt niveau ($p = 0,10$). Man skal derfor være varsom med at tolke på denne sammenhæng.
- **Politisk interesse:** Der er en klar positiv sammenhæng mellem politisk interesse og opbakning til demokratiske normer. Blandt personer med et lavt niveau af politisk interesse er gennemsnitsopbakningen til de demokratiske normer på 0,64. Personer med et højt niveau af politisk interesse har derimod en gennemsnitsværdi på 0,71 (dvs. 0,07 højere på indekset fra 0-1).
- **Udlændingepolitik og økonomisk politik:** Hverken fløjpositioner på udlændingepolitik eller økonomisk politik er signifikant korelateret med opbakning til demokratiske normer.¹⁸

---

¹⁷ Uddannelseskoefficienterne bliver en anelse mindre ved kontrol for politiske variable og medieforbrug, hvilket kan indikere, at en del af sammenhængen er medieret af (dvs. går gennem) sådanne variable. Koefficienterne ændrer sig dog ikke markant, og de forbliver signifikante, uanset hvilke øvrige variable der inkluderes i modellen.

¹⁸ Hvis der i regressionsmodellen kontrolleres for polarisering, er der en positiv og statistisk signifikant sammenhæng mellem immigrationspolitiske fløjholdninger og borgernes opbakning til demokratiske normer. Sammenhængen er dog ikke stærk: Borgere med immigrationspolitiske holdninger, der ligger tæt på medianen, har en gennemsnitsopbakning til de demokratiske normer på 0,66, og borgere med en høj grad af immigrationspolitisk fløjposition har en gennemsnitsopbakning til de demokratiske normer på 0,68 (dvs. 0,02 højere på indekset fra 0-1). Kombineret med, at sammenhængen kun er statistisk signifikant ved kontrol for polarisering, betyder det, at man skal være varsom med at tolke på sammenhængen.

- **Medieforbrug:** Respondenternes rapporterede medieforbrug har generelt lille betydning i forhold til opbakning til de demokratiske normer. Et højt forbrug af tv-nyheder er forbundet med en anelse lavere niveauer på indekset for demokratiske normer, men sammenhængen er substantielt lille: Personer med et lavt forbrug af tv-nyheder har en gennemsnitsopbakning til demokratiske normer på 0,69 og personer med et højt forbrug af tv-nyheder har en gennemsnitsopbakning på 0,66). Vi finder derudover, at hverken avisforbrug, forbrug af online-nyheder eller forbrug af sociale medier er forbundet med de demokratiske normer.

Når vi ser samlet på politiske holdninger og medieforbrug, er det således klart, at politisk interesse har den væsentligste betydning i forhold til de demokratiske normer. Det er værd at hæfte sig ved, at personer med høj politisk interesse dermed både er gennemsnitligt mere polariserede (jf. afsnit 3.6.2) og samtidig har en relativt høj opbakning til demokratiske normer.

4.2.3 Polarisering og demokratiske normer

Vi retter nu fokus mod sammenhængen mellem polarisering og demokratiske normer. Specifikt ser vi på, om personer, der har en høj eller lav grad af polarisering, også har en høj eller lav opbakning til demokratiske normer (efter der i regressionen er kontrolleret for demografi, politiske holdninger og medieforbrug). Samlet set viser disse analyser, at polarisering er forbundet med demokratiske normer, men i lavere og mindre systematisk grad end man måske kunne forvente. Specifikt finder vi følgende:

- **Sympatipolarisering:** Højere niveauer af sympati-polarisering er forbundet med signifikant lavere opbakning til demokratiske normer, når sympatipolarisering måles på partiniveau. Gennemsnitsopbakningen til de demokratiske normer er her på 0,70 blandt borgere med en lav grad af polarisering, og den er 0,66 blandt borgere med en høj grad af polarisering (Det vil sige 0,04 lavere på indekset fra 0-1). Hvis sympatipolarisering måles på blok-niveau, er højere polarisering imidlertid forbundet med signifikant højere opbakning til demokratiske normer. Gennemsnitsopbakningen til de demokratiske normer er her på 0,65 blandt borgere med en lav grad af polarisering, og den er 0,70 blandt borgere med en høj grad af polarisering (0,05 højere på indekset fra 0-1).
- **Distanceringspolarisering:** Sammenhængen mellem social distancering og opbakning til demokratiske normer er ret klar og negativ. Når

polarisering måles som social distancering, er gennemsnitsopbakningen til de demokratiske normer således på 0,72 blandt borgere med en lav grad af polarisering, og den er 0,65 (altså 0,07 lavere på indekset fra 0-1) blandt borgere med en høj grad af polarisering.

- **Stereotyppolarisering:** Der er ingen signifikant sammenhæng mellem borgeres niveau af stereotyppolarisering og deres opbakning til demokratiske normer.

Sammenhængene mellem polarisering er altså i høj grad afhængig af, hvilket polariseringsmål og hvilken operationalisering der tages udgangspunkt i. Især er den positive sammenhæng mellem sympatipolarisering på blokniveau og opbakning til demokratiske normer overraskende, da sammenhængen vender modsat af de øvrige sammenhænge. Sammenhængene mellem polarisering og demokratiske normer er dermed ikke robuste, og i de sammenhænge, der er, er de ikke særligt stærke.

4.3 Delkonklusion

I dette kapitel har vi taget temperaturen på danskernes opbakning til en række konkrete, demokratiske normer. Analyser viser, at et ret stort mindretal af befolkningen udviser en grad af accept af handlinger og udsagn, der bryder med grundlæggende demokratiske normer. Dette gælder fx i forhold til trusler og vold mod politikere med ekstreme holdninger. Det gælder også i forhold til myndighedernes mulighed for at indskrænke bestemte grupperes demokratiske rettigheder. Analyserne viste imidlertid også, at der er meget få borgere, der aktivt bakker op om antidemokratiske normer og handlinger.

Der er forskelle i opbakningen til demokratiske normer i forskellige befolkningsgrupper. Som vi vidste, er der forskelle mellem grupper med forskellige uddannelsesniveauer, og opbakningen til demokratiske normer er lavest blandt personer, der har grundskole som højest fuldførte uddannelse. Det er i den forbindelse væsentligt at minde om, at vores analyser ikke kan sige, om disse forskelle er kausale. Det er fx ikke muligt at afgøre om en lang videregående uddannelse i sig selv har en positiv effekt på opbakningen til demokratiske normer, eller om personer med høj opbakning til demokratiske normer af en eller flere grunde er mere tilbøjelige til at tage en lang videregående uddannelse.

Det er også værd at hæfte sig ved, at personer med høj politisk interesse har en relativt høj opbakning til demokratiske normer. Gruppen af politisk interesserede er nemlig også relativt polariserede (jævnfør afsnit 3.6.2), og dette

mønster kan ses som et eksempel på, at høj polarisering ikke nødvendigvis indebærer lavere tilslutning til demokratiske normer.

At demokratiske normer og polarisering ikke nødvendigvis er tæt forbundet understøttes også, når vi ser direkte på korrelationerne mellem målene for disse. Der er i nogle tilfælde signifikante sammenhænge mellem polarisering og demokratiske normer, men sammenhængene er ikke stærke, og de afhænger i høj grad af, hvilke polariseringsmål der tages udgangspunkt i. Dette resultat er med til at underbygge konklusionen om, at polariseringen i Danmark efter vores vurdering ikke bør vække stor bekymring. Der er personer og grupper i Danmark, som har en knapt så høj opbakning til demokratiske normer, men vores analyser indikerer ikke, at polariseringen i sig selv har en væsentlig negativ betydning for opbakningen til de demokratiske normer.

5 Et eksperiment: Politikernes positive potentiale

Vi har i de to foregående kapitler fokuseret på omfanget af polarisering og opbakningen til grundlæggende, demokratiske normer i den danske befolkning. I dette kapitel anvender vi et eksperiment til at afdække, hvorvidt borgernes polarisering og opbakning til demokratiske normer kan påvirkes af politikernes retorik om deres politiske modstandere.

En række studier fra udlandet har tidligere vist, at borgernes affektive polarisering kan påvirkes igennem relativt simple interventioner. Eksempler på sådanne interventioner findes i nedenstående Boks 5.1.

Boks 5.1 Eksperimenter, der mindsker polarisering

- Studier af amerikanske vælgere har vist, at vælgerne har tendens til at overvurdere forskellene mellem de forskellige partiers vælgere, både hvad angår holdninger og demografi (Ahler & Sood, 2018; Levendusky & Malhotra, 2016). Når man i eksperimenter korrigerer sådanne overvurderinger, kan det mindske polariseringen blandt respondenterne (Ahler & Sood, 2018; Druckman et al., 2020).
- På samme vis har vælgere en tendens til at overvurdere, hvor negativt et syn politiske modstandere har på en selv (Lees & Cikara, 2020; Moore-Berg et al., 2020). Eksperimenter har vist, at korrektioner af sådanne fejlagtige opfattelser kan mindske tendensen til polarisering (Lees & Cikara, 2020; Voelkel et al., 2021).
- Levendusky (2018) har fundet, at vælgeres polarisering kan mindskes ved at fremhæve fælles identiteter, der går på tværs af politiske forskelle. Hvis amerikanske vælgere fx tilskyndes til at identificere sig som 'amerikaner' (i stedet for demokrat eller republikaner), fører det således til mindre negative følelser vedrørende politiske modstandere.

I vores eksperiment undersøger vi, hvorvidt politikere igennem nyhedsmedier kan mindske polarisering og øge opbakningen til demokratiske normer i den danske befolkning. Som nævnt i kapitel 2 kan negative og respektløse budskaber fra politikerne potentielt øge polariseringen i befolkningen (Skytte, 2021; Sood & Iyengar, 2017). Budskaber fra politikere kan dog potentielt også være med til at mindske polarisering samt øge tilslutningen til demokratiske normer. Specifikt kan det ske ved, at politikere udtrykker gensidig respekt og sympati for deres politiske modstandere til trods for deres politiske uenigheder. Et nyligt studie foretaget i USA indikerer da også, at mediehistorier om

positive personlige relationer mellem politikere fra forskellige partier kan mindske polariseringen blandt amerikanerne (Huddy et al., 2018).¹⁹

5.1 Eksperimentelt design

For at teste effekterne af positiv kommunikation fra politikere indlejrede vi et eksperiment i vores spørgeskema.²⁰ Eksperimenter er, som beskrevet i Boks 5.2, en ideel metode, når formålet er at teste årsagssammenhænge.

Boks 5.2 Eksperimenter som metode til test af årsagssammenhænge

Et eksperiment er et undersøgelsesdesign, hvor man tilfældigt inddeler eksperimentets deltagere i forskellige grupper, der udsættes for forskellige stimuli (den uafhængige variabel). Derefter måler man alle deltagernes værdier på en eller flere variable (de afhængige variable). I et eksperiment vil man ofte bruge simpel lodtrækning til at fordele svarpersonerne tilfældigt mellem:

- en kontrolgruppe, hvor den afhængige variabel måles uden forudgående stimuli
- en eller flere stimulusgrupper, hvor svarpersonerne udsættes for de stimuli, man ønsker at teste effekten af, inden den afhængige variabel måles.

Et klassisk eksempel på eksperimenter er studier af medicin, hvor deltagerne tilfældigt inddeles i grupper, der enten får medicinen (stimuli) eller kommer i kontrolgruppen (som får placebo). Eksperimenter kan imidlertid anvendes inden for mange felter, og ligesom stimuli i et eksperiment kan bestå af medicin, kan stimuli også bestå af adfærsinterventioner eller – som i vores undersøgelse – forskellige versioner af et spørgeskema.

Den tilfældige tildeling af stimuli i et eksperiment gør, at efterfølgende forskelle mellem eksperimentets grupper med stor sikkerhed vil kunne tilskrives effekter af de anvendte stimuli.

Specifikt blev deltagerne i vores spørgeskemaundersøgelse fordelt tilfældigt mellem syv grupper: En tredjedel af deltagerne kom i en kontrolgruppe, der blev bedt om at besvare en række spørgsmål om polarisering og demokratiske normer. De resterende to tredjedele af deltagerne blev fordelt mellem seks stimulusgrupper. Deltagerne i disse seks stimulusgrupper blev bedt om at læse én ud af seks korte tekster, hvor en folketingspolitiker ytrer respekt og

¹⁹ I modsætning til vores eksperiment anvendte Huddy et al. (2018) dog fiktive historier om personlige relationer mellem politikere.

²⁰ Eksperimentet er præregisteret på Open Science Framework: https://osf.io/hzv5s/?view_only=a91462ef476e4d55b5e0102bb97195dc

sympati for en politisk modstander. Efter de havde læst denne tekst, besvarede deltagerne de samme spørgsmål om polarisering og demokratiske normer, som deltagerne i kontrolgruppen havde besvaret.²¹

For at sikre, at de positive budskaber fra politikere var realistiske, har vi anvendt faktiske citater fra danske politikere. Dette har også den væsentlige fordel, at deltagerne i vores eksperiment ikke modtog nogen former for information eller budskaber, som er faktisk forkerte.

Det var ikke hensigtsmæssigt at inkludere politikere fra samtlige politiske partier i vores eksperiment. Dels ville dette have resulteret i et meget højt antal stimulusgrupper i eksperimentet, dels var det ikke muligt at finde faktiske eksempler på positive udtalelser om andre politikere fra alle partierne. Vi har derfor udvalgt udtalelser fra politikere fra seks politiske partier, baseret på følgende kriterier:

- *Socialdemokratiet* og *Venstre* er medtaget, fordi de på undersøgelsestidspunktet var de to største partier fra henholdsvis rød og blå blok i dansk politik.
- *Enhedslisten* og *Liberal Alliance* er medtaget, fordi disse to partier repræsenterer det yderste venstre og højre, når der ses på den traditionelle, økonomiske højre-venstre-skala ('gammel politik').²²
- *Radikale Venstre* og *Dansk Folkeparti* er medtaget, da disse to partier på tilsvarende vis kan betragtes som modpoler på udlændinge- og integrationspolitikken, som udgør den centrale skillelinje på den værdipolitiske højre-venstre-skala ('ny politik').²³

Politikernes citater er taget fra forskellige kilder. Fire citater er fra artikelserien "*Min bedste politiske modstander*," som Dagbladet Politiken bragte i forbindelse med folketingsvalget i 2019 (Greve-Poulsen, 2019). Artikelserien indeholdt interviews med forskellige folketingskandidater, og fokuserede på politikernes respekt og sympati for hinanden på tværs af partierne. I eksperimentet anvender vi citater fra artikelseriens interviews med socialdemokraten Mattias

---

²¹ Med 2.000 respondenter, giver fordelingen af respondenter mellem kontrol- og stimulusgrupper en høj statistisk power på 0,89 til at finde effektstørrelser på blot 0,15 standardafvigelser ved en simpel t-test. I praksis er vores power endnu højere, da inddragelsen af kovariater i vores analyse øger præcisionen på vores estimater.

²² En opfølgende analyse på de indsamlede data bekræftede, at gennemsnittet for Enhedslistens vælgere på den økonomiske højre-venstre-skala var til venstre for alle andre partiers gennemsnitlige vælgere, mens gennemsnittet for Liberal Alliances vælgere var til højre for andre partiers gennemsnitlige vælgere.

²³ En opfølgende analyse bekræftede, at gennemsnittet for Dansk Folkepartis vælgere på en højre-venstre skala for udlændinge- og integrationspolitikken var til højre for alle andre partiers gennemsnitlige vælgere. Den gennemsnitlige Radikale Venstre-vælger var tilsvarende placeret langt til venstre på denne skala. Enhedslistens og Frihedens vælgere lå lidt til venstre for Radikale Venstre på denne skala, men gennemsnitsværdierne for de tre partiers vælgere var dog ikke statistisk signifikant forskellige, og alle tre partier kan betragtes som modpol til Dansk Folkeparti på denne skala.

Tesfaye (der udtaler sig om Venstres Anni Matthiessen), Venstres Anni Matthiessen (der udtaler sig om socialdemokraten Annette Lind), Dansk Folkepartis Peter Skaarup (der udtaler sig om Radikale Venstres Martin Lidegaard) og den daværende Liberal Alliance-politiker Joachim B. Olsen (der udtaler sig om Enhedslistens Pelle Dragsted). De resterende to citater er fra henholdsvis en artikel i Berlingske Tidende (Geil, 2021), hvor Enhedslistens Rosa Lund udtaler sig positivt om Alex Vanopslagh fra Liberal Alliance, og et opslag på Facebook, hvor Zenia Stampe fra Radikale Venstre taler positivt om Pia Kjærsgaard fra Dansk Folkeparti (Stampe, 2015).

Et eksempel på de seks stimulustekster fra eksperimentet er gengivet i Boks 5.3. De fem andre stimulustekster er gengivet i spørgeskemaet (se bilag 1).

Boks 5.3 Eksempel på stimulus

Politiske modstandere – og gode venner

Når medierne dækker dansk politik, er det tit uenigheder og konflikter, der er i fokus. Men på trods af de politiske uenigheder har de danske politikere generelt stor respekt og personlig sympati for hinanden.

Peter Skaarup fra Dansk Folkeparti har eksempelvis tidligere rost Martin Lidegaard fra Radikale Venstre.

Han har blandt andet sagt, at: *”Martin er en yderst venlig og behagelig person at være i selskab med. Ud over, at han er vidende, fornuftig og veltalende, så har han humor. Han taler altid venligt og roligt med sin dybe basstemme. Jeg mindes ikke, at jeg nogensinde har hørt Martin tale grimt eller nedsættende om nogen.”*

(Kilde: Politiken)

Vores eksperiment kunne potentielt også have indeholdt citater fra politikere, der taler negativt og respektløst om hinanden. Vi har dog fravalgt dette af to årsager. For det første er der allerede en del studier, som viser en negativ effekt af sådanne negative udtalelser fra politikere (se afsnit 2.4.2). For det andet ville inklusionen af sådanne negative budskaber potentielt set betyde, at vores eksperiment ville øge polariseringen og mindske tilslutningen til demokratiske normer blandt nogle af vores deltagere. Selv om der er tale om et meget lille udsnit af befolkningen, der deltager i vores undersøgelse, taler potentialet for en sådan negativ effekt af vores eksperiment imod inkluderingen af negative budskaber. Af disse grunde fravalgte vi negative stimulusgrupper i vores eksperiment.

I forbindelse med, at deltagerne læste en af de seks positive udtalelser fra politikerne, blev de også spurgt, om de var overraskede over indholdet i udtalelsen. Dette spørgsmål var først og fremmest inkluderet i spørgeskemaet for at tilskynde deltagerne til at læse udtalelserne grundigt. Derefter blev alle deltagerne (inklusive deltagerne i kontrolgruppen) stillet en række spørgsmål, der afdækker:

- *følelser* vedrørende personer, som man er politisk uenig med. Følelser blev målt ved, at respondenterne angav, i hvor høj grad forskellige følelser blev vakt, når man tænkte på personer, der stemmer på det folketingsparti, man selv synes dårligst om. De fire entydigt negative følelser, der blev spurgt til (vrede, frygt, afsky, frustration) blev efterfølgende slået sammen i et samlet indeks for negative følelser (jævnfør beskrivelsen af dette indeks i afsnit 3.5).²⁴
- *ønske om social distancing* fra personer, man er politisk uenig med. Dette blev målt ved to spørgsmål om, hvorledes man ville forholde sig i forhold til naboer eller venner, som man var politisk uenige med (også her specifikt følelser for personer, der stemmer på det folketingsparti, man selv synes dårligst om). Besvarelsen af disse spørgsmål blev også slået sammen til et reliabelt indeks for ønske om social distancing (alpha = 0,73).
- *opbakning til demokratiske normer*. Dette blev målt ved hjælp af fire spørgsmål om politisk motiveret hærværk, vold, trusler og disinformation. Disse fire spørgsmål dannede også et reliabelt indeks (alpha = 0,79). Indekset havde dog meget lille variation, da langt størstedelen af deltagerne bakkede fuldt op om de demokratiske normer, som vi her spurgte om. Hele 75 % af deltagerne havde således den maksimale værdi på denne skala for opbakning til demokratiske normer, da de var 'helt uenige' i, at det var i orden at bryde alle de demokratiske normer, som vi spurgte om. Den gennemsnitlige værdi på indekset var på 0,95 på en skala fra 0-1. Vi vender i afsnit 5.2.1 tilbage til, hvad dette betyder for eksperimentet.

Som en kontrol af, hvorvidt deltagerne i eksperimentet reelt havde læst de positive udsagn fra den politiker, de var blevet præsenteret for, spurgte vi sidst i spørgeskemaet, om de kunne huske, hvilken politiker der havde udtalt sig (deltagere i kontrolgruppen blev naturligvis ikke stillet dette spørgsmål). Hele 88,14 % af deltagerne i eksperimentet kunne huske, hvilken politiker der havde

---

²⁴ Vi afviger på dette punkt fra eksperimentets præ-registrering, da denne angiver, at samtlige seks følelser ville blive inkluderet i indekset. Se fodnote 11 for en forklaring af dette valg.

udtalt sig, hvilket indikerer, at langt de fleste deltagere havde læst udtalelserne relativt grundigt.²⁵

5.2 Resultater

For at estimere effekterne i vores eksperimenter anvender vi regressionsmodeller (OLS).²⁶ De detaljerede resultater for samtlige regressionsmodeller fremgår af bilag 2.

5.2.1 Gennemsnitseffekter af politikernes positive budskaber

Vi ser i første omgang på de helt overordnede resultater af eksperimentet. Der er tre afhængige variable i vores eksperiment: negative følelser, social distancering og demokratiske normer. For at teste, om politikernes positive budskaber har effekter på disse tre afhængige variable, sammenligner vi gennemsnitsværdierne for besvarelser fra kontrolgruppen med gennemsnitsværdierne for besvarelser fra de personer, der læste 1 af de 6 positive udtalelser fra politikerne. I denne analyse skelner vi altså ikke mellem de seks specifikke budskaber fra politikerne.

Som illustreret i det venstre panel i Figur 5.1, havde de positive budskaber fra politikerne en statistisk signifikant effekt på deltagernes negative følelser vedrørende deres politiske modstandere. Blandt de deltagere, der havde læst en af de seks positive tekster, var det gennemsnitlige niveau for negative følelser på 0,24, mens niveauet i kontrolgruppen var på 0,26 (på en skala fra 0-1, hvor højere værdier indikerer mere negative følelser). Forskellen mellem kontrolgruppen og stimulusgrupperne på 0,03 var klart statistisk signifikant ($p = 0,002$).²⁷

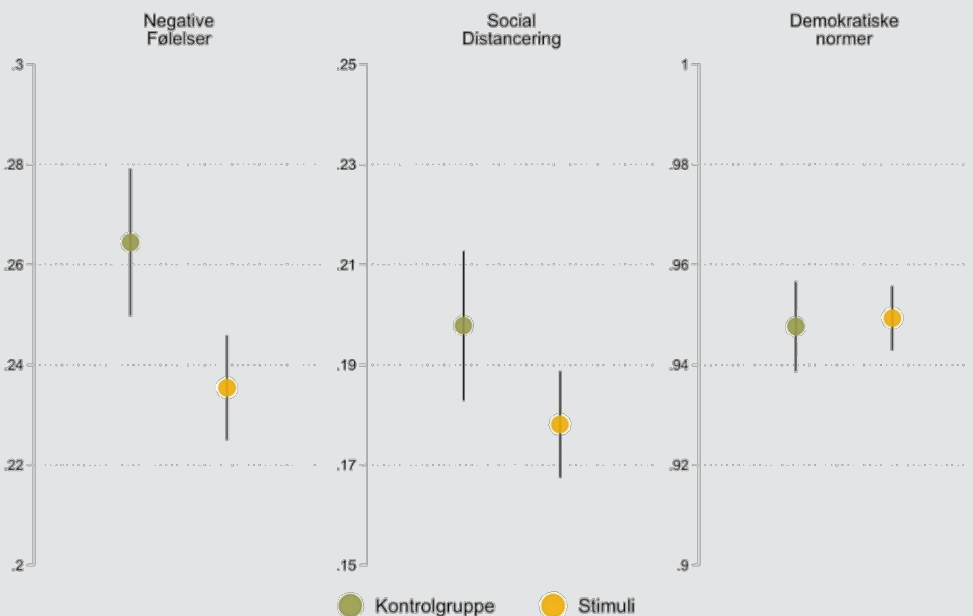
---

²⁵ Besvarelserne fra den lille andel af deltagere, der svarede forkert (eller 'ved ikke') på dette spørgsmål, er stadig medtaget i vores analyser af eksperimentet. Selv om disse respondents forkerte svar kan indikere, at de ikke har koncentreret sig om den tekst, de blev bedt om at læse i eksperimentet, vil det være forkert at ekskludere dem fra analysen, da eksklusion af respondenter på basis af spørgsmål stillet efter eksperimentet kan medføre bias i effekt-estimer (Aronow et al., 2019; Montgomery et al., 2018).

²⁶ Vi har i disse regressionsanalyser inkluderet demografiske data og deltagernes svar på spørgsmål stillet før eksperimentet som kovariater. Brugen af disse kovariater var også præ-registreret.

²⁷ Fokus for vores eksperiment er ikke de specifikke politikeres udtalelser, men det er værd at bemærke, at denne effekt ikke er drevet af én specifik udtalelse: 4 ud af de 6 udtalelser fra politikerne havde en statistisk signifikant effekt på negative følelser ved et signifikansniveau på $p < 0,05$ (ved et signifikansniveau på $p < 0,1$ gælder det for 5 ud af 6 udtalelser).

Figur 5.1 Effekter af positive udtalelser fra politikere

Anm.: Figuren illustrerer gennemsnitsværdierne for respondenterne i henholdsvis kontrolgruppe og stimuligruppe på de tre indeks for negative følelser (venstre panel), social distancering (midterste panel) og demokratiske normer (højre panel). De lodrette sorte streger angiver 95 % konfidensintervaller.

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

De positive budskaber fra politikerne havde også en statistisk signifikant effekt på deltageres ønske om social distancering fra deres politiske modstandere. Dette er illustreret i det midterste panel i Figur 5.1. Blandt deltagerne, der havde læst 1 af de 6 positive tekster, var det gennemsnitlige niveau på indekset for social distancering på 0,18, mens niveauet i kontrolgruppen var på 0,20 (igen på en skala fra 0-1). Forskellen mellem disse to grupper på 0,02 var også statistisk signifikant ($p = 0,035$).²⁸

De positive budskaber fra politikerne havde ikke en statistisk signifikant effekt på deltageres demokratiske normer. Dette er illustreret i det højre panel i Figur 5.1. Både kontrol- og stimulusgruppen havde en gennemsnitsværdi på 0,95 på skalaen for demokratiske normer. Forskellen mellem disse to grupper var på blot 0,002, og denne forskel var statistisk insignifikant ($p = 0,77$). I tolk-

²⁸ Hvis man her ser særskilt på de specifikke udtalelser fra politikerne, var effekten statistisk signifikant for 1 ud af 6 udtalelser ved $p < 0,05$ (ved et signifikansniveau på $p < 0,1$ gælder det for 3 ud af 6 udtalelser).

ningen af dette fravær af effekt er det dog helt centralt, at langt de fleste deltagere i meget høj grad bakkede op om de demokratiske normer, som vi spurgte om. Både i kontrol- og stimulusgruppen havde langt størstedelen af deltagerne den maksimale værdi på skalaen for demokratiske normer. Der kan med andre ord være tale om en 'loftseffekt', hvor den eksperimentelle stimuli ikke kunne øge tilslutningen til demokratiske normer, simpelthen fordi tilslutningen til demokratiske normer i forvejen var så høj.

Det er væsentligt at påpege, at selvom eksperimentets stimuli havde statistisk signifikante effekter på svarpersonernes negative følelser og ønsker om social distancering, er det ikke det samme som, at effekterne er store i substantiel forstand. Effektstørrelserne på 0,02-0,03 (på skalaer fra 0-1) er ret begrænsede, og det er derfor ikke sådan, at politikernes positive budskaber førte til fundamentalt anderledes polariseringsniveauer hos respondenterne.²⁹ I denne sammenhæng er det dog vigtigt at huske på, at eksperimentets stimuli var relativt svag, idet det bestod af ét citat fra én politiker, der udtalte sig om én anden politiker. Set i det lys er det bemærkelsesværdigt, at det overhovedet var muligt at rykke ved borgernes polariseringsniveauer.

5.2.2 Effekter af positive budskaber fra politisk ligesindede og politiske modstandere

Som vist i ovenstående afsnit har de positive budskaber fra politikerne overordnet set en statistisk signifikant, depolariserende effekt på borgernes følelser og ønsker om social distancering fra personer med andre politiske holdninger end dem selv. Borgerne påvirkes med andre ord af politikernes udtalelser. Disse resultater stemmer fint overens med tidligere undersøgelser, som viser, at borgere ofte påvirkes af budskaber fra politikere og andre politiske eliter, når de skal forholde sig til den politiske verden (se afsnit 2.4.2).

Undersøgelser af borgeres reaktioner på politisk kommunikation har dog ofte vist, at borgere er mere modtagelige for politiske forslag og budskaber, hvis de kommer fra politikere i deres 'indgruppe', dvs. politikere, som borgerne i forvejen er tilhængere af (Bartels, 2002; Bisgaard & Slothuus, 2018). I modsætning hertil vil borgere ofte stille sig mere kritiske over for budskaber fra politikere, der er en del af deres 'udgruppe', dvs. politikere, som borgerne ikke er tilhængere af (Bullock, 2020; Cohen, 2003; Slothuus & Bisgaard, 2021). Man kan således forestille sig, at deltagerne i vores eksperiment først og fremmest ville lade sig påvirke af udtalelser fra politikere, der kommer fra det parti eller den fløj, deltagerne selv er tilhængere af.

---

²⁹ Målt i standardafvigelse (Cohen's D) er de overordnede effektstørrelser 0,12 for negative følelser og 0,08 for social distancering. Sådanne effektstørrelser vil typisk blive klassificeret som små.

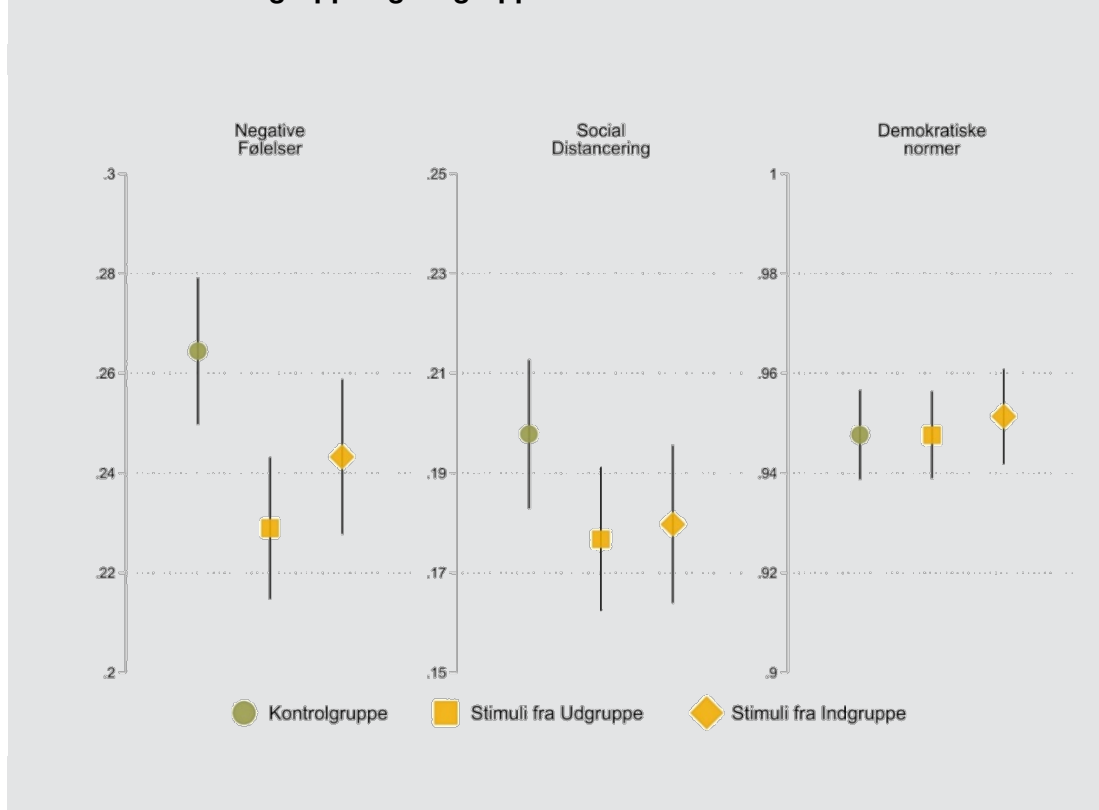
For at se, om dette er tilfældet, kan vi opdele vores eksperimentelle resultater efter, om deltagerne har læst et budskab fra en indgruppe-politiker, eller de i stedet har læst et budskab fra en udgruppe-politiker. I vores analyser er indgrupper og udgrupper baseret på, om deltager og politiker er i samme politiske blok (dvs. rød eller blå blok). Man kunne potentielt også have set på specifikke partier, men dette ville have krævet et større antal deltagere i eksperimentet, hvorfor vi fokuserer på de to politiske blokke i dansk politik.³⁰ Resultaterne opdelt på indgruppe og udgruppe fremgår af nedenstående Figur 5.2.

Resultaterne viser, at effekterne af politikernes budskaber ikke i signifikant grad afhænger af, om de politikere, der udtaler sig, tilhører modtagerens indgruppe eller udgruppe. Venstre panel i Figur 5.2 illustrerer, at de eksperimentdeltagere, der har læst et budskab fra en udgruppe-politiker, i gennemsnit scorer 0,23 på indekset for negative følelser vedrørende politiske modstandere. Blandt deltagere, der har læst et budskab fra en indgruppe-politiker, er den tilsvarende værdi 0,24. Forskellen er ikke statistisk signifikant ($p = 0,183$), og der er således ikke basis for at konkludere, at positive budskaber fra indgruppe-politikere er mere eller mindre effektive end positive budskaber fra udgruppe-politikere. Samme konklusion gør sig gældende i forhold til social distancering (midterste panel) og demokratiske normer (højre panel).

---

³⁰ I de stimulusgrupper, hvor det er en venstrefløjspolitiker (dvs. en politiker fra Enhedslisten, Radikale Venstre eller Socialdemokratiet) der udtaler sig, har vi kodet venstreorienterede svarpersoner som værende i indgruppe med politikerens, mens højreorienterede svarpersoner er blevet kodet som værende i udgruppe med politikerens. Omvendt gælder det i de stimulusgrupper, hvor det er en højrefløjspolitiker (dvs. en politiker fra Venstre, Dansk Folkeparti eller Liberal Alliance), der udtaler sig. Her har vi kodet venstreorienterede svarpersoner som værende i udgruppe, mens højreorienterede svarpersoner er blevet kodet som værende i indgruppe.

Figur 5.2 Effekter af positive udtalelser fra politikere – opdelt på udgruppe og indgruppe

Anm.: Figuren illustrerer gennemsnitsværdierne for respondenterne i henholdsvis kontrolgruppe og stimuligrupper på de tre indeks for negative følelser (venstre panel), social distancering (midterste panel) og demokratiske normer (højre panel). De lodrette sorte streger angiver 95 % konfidensintervaller.

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

5.2.3 Effekter af positive budskaber og borgernes politiske tillid

Effekten af politikernes positive budskaber kan også tænkes at afhænge af en række karakteristika ved modtagerne af dette budskab. Særligt kan det være relevant at se på betydningen af politisk tillid. Politisk tillid kan i mange tilfælde have betydning for, hvorledes budskaber fra politikere påvirker modtageren. Blandt personer med meget lav politisk tillid kan budskaber fra politikere have en begrænset effekt – og i nogle tilfælde ligefrem en modsatrettet effekt, hvor det politiske budskab skubber modtageren i den modsatte retning (Clarke et al., 2021). I vores eksperiment kunne man således forestille sig, at deltagere med meget lav politisk tillid ville være upåvirkede af politikernes positive budskaber – eller måske endda ville blive mere polariserede af disse budskaber.

Vores opfølgende analyser viser, at det ikke er tilfældet, når vi ser på negative følelser: Effekterne af politikernes budskaber modereres ikke signifikant af modtagernes politiske tillid (dette fremgår af model 20 i Bilag 2, hvor interaktionen mellem politisk tillid og stimuli med en p-værdi på 0,17 ikke er statistisk signifikant). Ligeledes er der heller ikke en modererende effekt af politisk tillid, når vi ser på deltagerens demokratiske normer ($p = 0,76$, jævnfør model 22 i bilag 2).

Når det handler om social distancering, ser vi dog, at effekten af politikernes positive budskaber modereres af modtagerens politiske tillid: Politikernes positive budskaber har en større depolariserende effekt på borgere med et højt niveau af politisk tillid, end de har på borgere, der er mindre tillidsfulde. Som vi så i afsnit 3.6, har borgere med høj politisk tillid i udgangspunktet et stærkere ønske om social distancering fra deres politiske modstandere end borgere med et lavt niveau af politisk tillid. Dette er også tilfældet i eksperimentets kontrolgruppe. Blandt de personer, der er blevet præsenteret for politikernes positive budskaber, forsvinder denne sammenhæng mellem politisk tillid og social distancering imidlertid. Med andre ord: De personer, som har størst tillid til politikerne, er også de personer, der påvirkes mest af deres budskaber. Dette resultat er som sagt i overensstemmelse med tidligere studier af politisk tillid (Clarke et al., 2021).

Det er vigtigt at være opmærksom på, at disse personer med meget høj politisk tillid ikke får et signifikant lavere ønske om social distancering end de mindst tillidsfulde. Da de mest tillidsfulde borgere i udgangspunktet har et stærkere ønske om social distancering, har politikernes positive budskaber samlet set en 'udjævnende' effekt, som betyder, at sammenhængen mellem politisk tillid og ønsket om social distancering mindskes. Det er samtidigt vigtigt at minde om, at politisk tillid tilsyneladende ikke modererer effekten af politikernes positive budskaber, når vi ser på negative følelser og demokratiske normer.

5.3 Delkonklusion

Vores eksperiment viser, at politikere kan mindske polariseringen blandt borgere. Når borgere eksponeres for politikere, der ytrer personlig respekt og sympati for deres politiske modstandere, mindskes borgernes negative følelser for personer, som de selv er politisk uenige med, og ønsket om social distancering fra sådanne personer bliver mindre. Vores eksperiment kunne ikke påvise en effekt på borgernes opbakning til demokratiske normer, men dette kan som sagt skyldes måden, hvorpå opbakningen til demokratiske normer blev målt i forbindelse med eksperimentet.

Ekspérimentet viser også, at den positive effekt af politikernes retorik ikke afhænger af den politiske farve på politikeren eller den borger, der modtager budskabet. Der var således ikke statistisk signifikante forskelle på, om de positive ytringer kom fra borgerens egen politiske blok eller fra den anden side af det politiske spektrum. Borgerens egen politiske tillid havde i ét tilfælde en betydning, idet effekten på ønsket om social distancering var større blandt personer med et højt niveau af politisk tillid. Effekten på negative følelser afhæng dog ikke af borgerens niveau af politisk tillid, og det samlede billede er således, at positive budskaber fra politikerne synes at have en relativt generel effekt: Den depolariserende effekt af politikernes positive udtalelser om hinanden forudsætter således ikke specifikke forhold eller karakteristika blandt politikere eller borgere.

Hvis der blandt politikerne er et ønske om at mindske polariseringen blandt borgerne i Danmark, indikerer eksperimentet således, at det er muligt. Politikernes egen retorik om deres politiske modstandere har en effekt på polarisering blandt borgerne, og det er således op til politikerne, om de ønsker at benytte sig af denne mulighed. Det er dog samtidig væsentligt at fremhæve betydningen af en anden central aktør, nemlig nyhedsmedierne. Ligesom deltagerne i vores eksperiment modtog de positive budskaber fra politikerne i form af et udklip fra en nyhedshistorie, er en meget stor del af de budskaber, som danske borgere modtager om politik, formidlet af uafhængige nyhedsmedier (Blach-Ørsten & Mayerhöffer, 2021). Hvorvidt borgerne i Danmark ser og hører politikere, der taler respektfuldt om deres modstandere, afhænger således ikke kun af, hvorvidt politikerne afsender sådanne budskaber. Det afhænger også af, hvorvidt nyhedsmedierne videreformidler sådanne budskaber.

Endelig er det vigtigt at fremhæve, at eksperimentets resultater ikke indikerer, at politikere og medier bør skjule eller nedtone de politiske uenigheder, der er mellem de forskellige politikere og partier, hvis de vil mindske polariseringen. Uenighed er, som nævnt i indledningen til denne rapport, et grundvilkår i politik, og der var således også mange eksempler på, at politikerne i vores eksperiment understregede deres politiske uenigheder med de politikere, som de roste. Ikke desto mindre havde politikernes udtalelser stadig en effekt i forhold til at nedbringe negative følelser og ønsker om social distancering fra personer, man er politisk uenig med.

6 Konklusion

Som fremhævet i indledningen til denne rapport er politisk uenighed et grundvilkår i demokratier. Det er således hverken overraskende eller problematisk, at borgere i et demokrati som i Danmark har vidt forskellige politiske holdninger eller sympatier. Modsætningsforhold mellem personer med forskellige politiske holdninger og tilhørsforhold kan dog være mere problematiske, hvis de fx indebærer en udpræget social distancering fra personer med andre politiske holdninger, eller de ligefrem fører til, at man ønsker at fratage demokratiske rettigheder fra politiske modstandere. Sådanne eksempler på ekstrem polarisering og manglende respekt for demokratiske normer har der været en række aktuelle eksempler på i ellers veletablerede demokratier som fx i USA. Der var således god grund til at foretage denne undersøgelse af polarisering og tilslutning til demokratiske normer blandt borgerne i Danmark.

Helt overordnet indikerer undersøgelsens resultater ikke, at polariseringen i Danmark er på et niveau, hvor det bør vække bekymring. Polariseringsniveauet er ganske vist højt i Danmark, når vi måler det som sympatipolarisering. Denne form for polarisering kan dog i høj grad være udtryk for helt almindelige politiske sympatier og antipatier, og samtidig har niveauet for denne form for polarisering været relativt stabilt i Danmark i den næsten 30-årige periode, som vi har undersøgt.

Vores analyser af stereotyppolarisering, følelsepolarisering og distancepolarisering viser samtidig, at polariseringen blandt danskerne ikke nødvendigvis er så høj, som resultaterne for sympatipolarisering ellers kunne give indtryk af: Andelen af danskere, der giver udtryk for meget negative, stereotype forestillinger om deres politiske modstandere er ret lille. Det er også de færreste, der udtrykker stærke negative følelser i forhold til deres politiske modstandere. Endelig siger meget få danskere, at de vil lade politiske uenigheder gå ud over deres nære venskaber.

Polarisering synes heller ikke at være tæt forbundet med opbakningen til demokratiske normer i den danske befolkning. Der er i nogle tilfælde ganske vist signifikante sammenhænge mellem polarisering og demokratiske normer, men sammenhængene er ikke stærke, og de afhænger i høj grad af, hvilke polariseringsmål der tages udgangspunkt i. Vores analyser indikerer således ikke, at polariseringen i Danmark i sig selv har en væsentlig negativ betydning for borgernes opbakning til demokratiske normer.

Dette betyder dog ikke, at undersøgelsens resultater udelukkende tegner et positivt billede af polariseringen og tilslutningen til demokratiske normer i Danmark:

Undersøgelsen af borgernes opbakning til demokratiske normer viser, at et påfaldende stort mindretal af befolkningen er parate til at acceptere brud på grundlæggende demokratiske normer. Det er i den forbindelse dog vigtigt at fremhæve, at analyserne samtidig viste, at der er meget få borgere, der aktivt bakker op om antidemokratiske normer og handlinger. Ikke desto mindre er det et væsentligt resultat, at en ikke uvæsentlig andel af borgerne ser relativt afslappet på overtrædelser af demokratiske normer. Samtidig kan nogle aspekter af polarisering stadig være uønskede, også selv om de ikke har direkte betydning for demokratiske normer. Dette kan eksempelvis være social distancering og udpræget negative følelser for politiske modstandere – som trods alt findes blandt et mindretal af befolkningen.

Hvis man fra politisk side ønsker at imødegå negative aspekter af polarisering, viser vores eksperiment dog heldigvis, at politikere og medier kan mindske polariseringen ved at fremhæve positive personlige relationer i politik. Når borgere eksponeres for politikere, der ytrer personlig respekt og sympati for deres politiske modstandere, mindskes borgernes negative følelser for personer, som de selv er politisk uenige med, og ønsket om social distancering fra sådanne personer bliver mindre. Denne positive effekt af politikernes retorik afhænger ikke af den politiske farve på politikeren eller den borger, der modtager budskabet, og eksperimentets resultater betyder ikke, at politikere bør skjule eller nedtone politiske uenigheder.

Det er vigtigt at understrege, at vi i vores analyser af polarisering har haft fokus på polarisering mellem tilhængere af forskellige politiske partier. Her følger vores analyse meget af den eksisterende litteratur om polarisering, og politiske partier er da også en central gruppemarkør, som ofte følger de politiske skillelinjer. Der er imidlertid også eksempler på, at polarisering kan være koblet til politiske spørgsmål, som ikke følger traditionelle partipolitiske skillelinjer. I Storbritannien førte Brexit-afstemningen eksempelvis til udpræget polarisering mellem tilhængere og modstandere af Brexit, og denne skillelinje gik i høj grad på tværs af de politiske partier (Bruter & Harrison, 2020). Der er efter vores vurdering dog ikke aktuelt tilsvarende skillelinjer i dansk politik på tværs af partierne.

Det er derudover værd at understrege, at vores konklusioner naturligvis er baseret på de svar, som deltagerne i vores spørgeskemaundersøgelse har givet. Det er i den forbindelse velkendt, at selv deltagere i anonyme spørgeskemaundersøgelser kan være tilbageholdende med at vedkende sig holdninger eller handlinger, som de ved er socialt uacceptable (dette problem betegnes også 'social desirability bias'). I vores undersøgelse kunne det betyde, at deltagere i undersøgelsen fx ville være uvillige til at svare, at de opfatter politiske modstandere som onde, selv om de måske mener det. Der er dog efter vores vurdering ikke grund til at tro, at social desirability bias særligt skulle være et udpræget problem ved måling af polarisering (for en diskussion og divergerende

synspunkt, se Hjorth et al., 2019). Selv hvis deltagere i vores undersøgelse virkelig er uvillige til at afsløre negative opfattelser af politiske modstandere på grund af social desirability bias, er dette jo netop også et udtryk for, at det generelt opfattes som socialt uacceptabelt at tillægge politiske modstandere meget negative egenskaber – hvilket i sig selv kan ses som en indikation på, at polariseringen ikke er høj.

Endelig er det også vigtigt at understrege, at vores undersøgelse belyser de overordnede niveauer og mønstre i befolkningens polarisering og syn på demokratiske normer. En undersøgelse som vores kan ikke anvendes til at af-dække, om der er enkelte individer eller meget små grupper med meget ekstreme holdninger til politiske modstandere og demokratiske rettigheder.

Det overordnede billede af vores undersøgelse er dog ikke urovækkende. Der er en vis grad af polarisering i Danmark – og alt afhængig af eget syn på et velfungerende folkestyre kunne nogle måske godt ønske sig et lavere polariseringsniveau – men polariseringen er efter vores vurdering ikke på et niveau, der bør give grund til stor bekymring i et demokratisk perspektiv.

Litteratur

- Abramowitz, A. I., & Webster, S. (2016). The rise of negative partisanship and the nationalization of U.S. elections in the 21st century. *Electoral Studies*, 41, 12–22.
- Abramowitz, A. I., & Webster, S. W. (2018). Negative Partisanship: Why Americans Dislike Parties But Behave Like Rabid Partisans. *Political Psychology*, 39, 119–135.
- Ahler, D. J., & Sood, G. (2018). The parties in our heads: Misperceptions about party composition and their consequences. *Journal of Politics*, 80(3), 964–981.
- Albæk, E., Hopmann, D. N., & De Vreese, C. H. (2010). *Kunsten at holde balancen: Dækningen af folketingsvalgkampe i tv-nyhederne på DR1 og TV2 1994-2007*. Syddansk Universitetsforlag.
- Allcott, H., Braghieri, L., Eichmeyer, S., & Gentzkow, M. (2020). The welfare effects of social media. *American Economic Review*, 110(3), 629–676.
- Almond, G., & Verba, S. (1963). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton University Press.
- Andris, C., Lee, D., Hamilton, M. J., Martino, M., Gunning, C. E., & Selden, J. A. (2015). The rise of partisanship and super-cooperators in the U.S. House of Representatives. *PLoS ONE*, 10(4), 1–14.
- Aronow, P. M., Baron, J., & Pinson, L. (2019). A Note on Dropping Experimental Subjects who Fail a Manipulation Check. *Political Analysis*, 27(4), 572–589.
- Bahn, M. (2021). Chikane mod politikere var udbredt ved valget i 2019. Det gik værst ud over de blå partier. *Dagbladet Information*, 24. juni 2021.
- Bail, C. A., Argyle, L. P., Brown, T. W., Bumpus, J. P., Chen, H., Fallin Hunzaker, M. B., Lee, J., Mann, M., Merhout, F., & Volfovsky, A. (2018). Exposure to opposing views on social media can increase political polarization. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 115(37), 9216–9221.
- Bartels, L. M. (2002). BEYOND THE RUNNING TALLY: Partisan Bias in Political Perceptions. *Political Behavior*, 24(2), 117–150.
- Berry, J. M., & Sobieraj, S. (2014). *The Outrage Industry: Political Opinion Media and the New Incivility*. Oxford University Press.
- Billig, M., & Tajfel, H. (1973). Social categorization and similarity in intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 3(1), 27–52.

- Bisgaard, M., & Slothuus, R. (2018). Partisan Elites as Culprits? How Party Cues Shape Partisan Perceptual Gaps. *American Journal of Political Science*, 62(2), 456–469.
- Blach-Ørsten, M., & Mayerhöffer, E. (2021). Det politiske informationslandskab i Danmark 2.0. *Politica*, 53(2), 99–124.
- Bor, A., & Petersen, M. B. (2022). The Psychology of Online Political Hostility: A Comprehensive, Cross-National Test of the Mismatch Hypothesis. *American Political Science Review*, 116(1), 1–18.
- Boxell, L., Gentzkow, M., & Shapiro, J. M. (2017). Greater Internet use is not associated with faster growth in political polarization among US demographic groups. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 114(40), 10612–10617.
- Boxell, L., Gentzkow, M., & Shapiro, J. M. (2021). Cross-Country Trends in Affective Polarization. *NBER Working Paper Series*, 26669.
- Brink, L. K., & Hansen, T. F. (2018). *Eksisterer der et partipolitisk "os og dem"? Et studie af ideologisk og affektiv polarisering i Danmark*. Københavns Universitet.
- Broockman, D. E., Kalla, J. L., & Westwood. (2021). Does Affective Polarization Undermine Democratic Norms or Accountability? Maybe Not. *OSF Preprints*, January.
- Bruter, M., & Harrison, S. (2020). *Inside the Mind of a Voter: A New Approach to Electoral Psychology*. Princeton University Press.
- Bullock, J. G. (2020). Party Cues. In E. Suhay, B. Grofman, & A. H. Trechsel (Eds.), *The Oxford Handbook of Electoral Persuasion* (pp. 128–150). Oxford University Press.
- Clarke, N., Jennings, W., Moss, J., & Stoker, G. (2021). Voter Decision-Making in a Context of Low Political Trust: The 2016 UK EU Membership Referendum. *Political Studies*, 1–19.
- Cohen, G. L. (2003). Party Over Policy: The Dominating Impact of Group Influence on Political Beliefs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(5), 808–822.
- Dias, N., & Lelkes, Y. (2021). The Nature of Affective Polarization: Disentangling Policy Disagreement from Partisan Identity. *American Journal of Political Science*, 1–16.
- Dinesen, P. T. (2019). Politisk polarisering i Danmark. *Økonomi & Politik*, 3(2019), 6–9.
- Druckman, J., Klar, S., Krupnikov, Y., Levendusky, M., & Ryan, J. B. (2020). (Mis-)Estimating Affective Polarization. *Policy Research Working Paper Series*, WP-19-25.

- Druckman, J. N., Gubitz, S. R., Levendusky, M. S., & Lloyd, A. M. (2019). How Incivility on Partisan Media (De-)Polarizes the Electorate. *Journal of Politics*, *81*(1), 291–295.
- Druckman, J. N., Klar, S., Krupnikov, Y., Levendusky, M., & Ryan, J. B. (2021). Affective polarization, local contexts and public opinion in America. *Nature Human Behaviour*, *5*(1), 28–38.
- Elmelund-Præstekær, C., & Mølgaard-Svensson, H. (2014). Negative and Personalized Campaign Rhetoric: Party Communication and Media Coverage of Danish Parliamentary Elections 1994–2011. *World Political Science*, *10*(2), 365–384.
- Elmelund-Præstekær, C., & Svensson, H. M. (2014). Ebbs and flows of negative campaigning: A longitudinal study of the influence of contextual factors on Danish campaign rhetoric. *European Journal of Communication*, *29*(2), 230–239.
- Finkel, E. J., Bail, C. A., Cikara, M., Ditto, P. H., Iyengar, S., Klar, S., Mason, L., McGrath, M. C., Nyhan, B., Rand, D. G., Skitka, L. J., Tucker, J. A., Van Bavel, J. J., Wang, C. S., & Druckman, J. N. (2020). Political sectarianism in America: A poisonous cocktail of othering, aversion, and moralization poses a threat to democracy. *Science*, *370*(6516), 533–536.
- Fiorina, M. P., & Abrams, S. J. (2008). Political polarization in the American public. *Annual Review of Political Science*, *11*, 563–588.
- Geil, A. (2021). Liberal formand fylder rundt – han er »velformuleret«, men har »en alvorlig brist«. *Berlingske Tidende*, 17. oktober 2021.
- Gentzkow, M., Shapiro, J. M., & Taddy, M. (2019). Measuring Group Differences in High-Dimensional Choices: Method and Application to Congressional Speech. *Econometrica*, *87*(4), 1307–1340.
- Gidron, N., Adams, J., Davis, U. C., & Horne, W. (2021). Who Dislikes Whom? Affective Polarization between Pairs of Parties in Western Democracies. *Working Paper*, 1–51.
- Gidron, N., Adams, J., & Horne, W. (2019). Toward a Comparative Research Agenda on Affective Polarization in Mass Publics. *APSA Comparative Politics Newsletter*, *29*(1), 30–36.
- Greve-Poulsen, K. (2019). Masser af kærlighed på valgdagen: Her er politikernes bedste modstandere. *Politiken*, 5. juni 2019.
- Hansen, K. J. (2021). Følelser i politik: en ny tilgang til at forstå politisk adfærd. *Politica*, 1–21.
- Hansen, K. M., & Kosiara-Pedersen, K. (2017). How campaigns polarize the electorate: Political polarization as an effect of the minimal effect theory within a multi-party system. *Party Politics*, *23*(3), 181–192.

- Hansen, K. M., & Pedersen, R. T. (2008). Negative Campaigning in a Multiparty System. *Scandinavian Political Studies*, 31(4), 408–427.
- Hansen, K. M., & Stubager, R. (2020). Den Danske Valgundersøgelse 2019. *CVAP Working Paper Series*, 4/2020.
- Hansen, T. F., & Brink, L. K. (2019). Eksisterer der et partipolitisk "os og dem"? Et surveyeksperimentelt studie af affektiv polarisering i Danmark. *Politik & Økonomi*, 3, 10–30.
- Hjorth, F. G., Sønderkov, K. M., & Dinesen, P. T. (2019). Affektiv Polarisering i Danmark: Et Listeeksperiment om Social Distance til Politiske Modstandere. *Økonomi & Politik*, 92(3), 31–40.
- Hogg, M. A. (2015). Constructive Leadership across Groups: How Leaders Can Combat Prejudice and Conflict between Subgroups. *Advances in Group Processes*, 32, 177–207.
- Hopmann, D. N., & Elmelund-Præstekær, C. (2010). Hvem er medierne i lommen på? Tv-nyhedernes dækning af politikere og emner i folketingsvalgkampe. *Politica*, 42(3), 310–325.
- Huddy, L., Bankert, A., & Davies, C. (2018). Expressive Versus Instrumental Partisanship in Multiparty European Systems. *Political Psychology*, 39, 173–199.
- Huddy, L., & Yair, O. (2021). Reducing Affective Polarization: Warm Group Relations or Policy Compromise? *Political Psychology*, 42(2), 291–309.
- Iyengar, S., Lelkes, Y., Levendusky, M., Malhotra, N., & Westwood, S. J. (2019). The Origins and Consequences of Affective Polarization in the United States. *Annual Review of Political Science*, 22, 129–146.
- Iyengar, S., Sood, G., & Lelkes, Y. (2012). Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization. *Public Opinion Quarterly*, 76(3), 405–431.
- Iyengar, S., & Westwood, S. J. (2015). Fear and Loathing across Party Lines: New Evidence on Group Polarization. *American Journal of Political Science*, 59(3), 690–707.
- Kalmoe, N. P., & Mason, L. (2019). Lethal Mass Partisanship: Prevalence, Correlates, & Electoral Contingencies. *National Capital Area Political Science Association American Politics Meeting*.
- Kershaw, C., Rast, D. E., Hogg, M. A., & van Knippenberg, D. (2021). Battling ingroup bias with effective intergroup leadership. *British Journal of Social Psychology*, 60(3), 765–785.
- Kingzette, J., Druckman, J. N., Klar, S., Krupnikov, Y., Levendusky, M., & Ryan, J. B. (2021). How Affective Polarization Undermines Support for Democratic Norms. *Public Opinion Quarterly*, 85(2), 663–677.

- Knudsen, E. (2021). Affective Polarization in Multiparty Systems? Comparing Affective Polarization Towards Voters and Parties in Norway and the United States. *Scandinavian Political Studies*, 44(1), 34–44.
- Kulturministeriet. (2021). *Mediernes udvikling i Danmark: Internetbrug og sociale medier 2021*. Kulturministeriet.
- Lau, R. R., Andersen, D. J., Ditonto, T. M., Kleinberg, M. S., & Redlawsk, D. P. (2017). Effect of Media Environment Diversity and Advertising Tone on Information Search, Selective Exposure, and Affective Polarization. *Political Behavior*, 39(1), 231–255.
- Lau, R. R., Sigelman, L., & Rovner, I. B. (2007). The Effects of Negative Political Campaigns: A Meta-Analytic Reassessment. *Journal of Politics*, 69(4), 1176–1209.
- Lees, J., & Cikara, M. (2020). Out-Group Attributions in Competitive Contexts. *Nature Human Behaviour*, 4, 279–289.
- Lelkes, Y., Sood, G., & Iyengar, S. (2017). The Hostile Audience: The Effect of Access to Broadband Internet on Partisan Affect. *American Journal of Political Science*, 61(1), 5–20.
- Levendusky, M. S. (2018). Americans, not partisans: Can priming American national identity reduce affective polarization? *Journal of Politics*, 80(1), 59–70.
- Levendusky, M. S., & Malhotra, N. (2016). (MIS)perceptions of partisan polarization in the American public. *Public Opinion Quarterly*, 80(2016), 378–391.
- Levitsky, S., & Ziblatt, D. (2019). *How Democracies Die: What History Reveals About Our Future*. Crown Publishing Group.
- Mason, L. (2015). “I disrespectfully agree”: The differential effects of partisan sorting on social and issue polarization. *American Journal of Political Science*, 59(1), 128–145.
- Mason, L. (2018). *Uncivil Agreement: How Politics Became Our Identity*. University of Chicago Press.
- Michelitch, K. (2015). Does Electoral Competition Exacerbate Interethnic or Interpartisan Economic Discrimination? Evidence from a Field Experiment in Market Price Bargaining. *American Political Science Review*, 109(1), 43–61.
- Montgomery, J. M., Nyhan, B., & Torres, M. (2018). How Conditioning on Posttreatment Variables Can Ruin Your Experiment and What to Do about It. *American Journal of Political Science*, 62(3), 760–775.
- Moore-Berg, S. L., Ankori-Karlinsky, L. O., Hameiri, B., & Bruneau, E. (2020). Exaggerated meta-perceptions predict intergroup hostility between

- American political partisans. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 117(26), 14864–14872.
- Mullen, B., Brown, R., & Smith, C. (1992). Ingroup bias as a function of salience, relevance, and status: An integration. *European Journal of Social Psychology*, 22(2), 103–122.
- Munro, G. D., Lasane, T. P., & Leary, S. P. (2010). Political Partisan Prejudice: Selective Distortion and Weighting of Evaluative Categories in College Admissions Applications. *Journal of Applied Social Psychology*, 40(9), 2434–2462.
- Operate. (2018). *Chikane, trusler, hærværk og vold mod kommunalbestyrelses- og regionsrådsmedlemmer: Rapport for Økonomi- og Indenrigsministeriet, Danske Regioner og KL*. Operate.
- Osmundsen, M., Bor, A., Vahlstrup, P. B., & Petersen, M. B. (2021). Partisan Polarization Is the Primary Psychological Motivation behind Political Fake News Sharing on Twitter. *American Political Science Review*, 115(3), 999–1015.
- Pedersen, R. T., Petersen, N. B. G., Kristensen, I. V., Houlberg, K., & Pedersen, L. H. (2021). *Kommunalpolitisk barometer 2021*. VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Reiljan, A. (2020). 'Fear and loathing across party lines' (also) in Europe: Affective polarisation in European party systems. *European Journal of Political Research*, 59(2), 376–396.
- Schrøder, K. C., Blach-Ørsten, M., & Eberholst, M. K. (2021). *Danskernes brug af Nyhedsmedier 2021*. Roskilde Universitet.
- Settle, J. E. (2018). *Frenemies: How Social Media Polarizes America*. Cambridge University Press.
- Skaaning, S.-E., & Krishnarajan, S. (2021). *Who cares about free speech? Findings from a Global Survey of Support for Free Speech*. Justitia.
- Skytte, R. (2019). *Why Politicians Seem So Rude and How It Affects Citizens*. Politica.
- Skytte, R. (2021). Dimensions of Elite Partisan Polarization: Disentangling the Effects of Incivility and Issue Polarization. *British Journal of Political Science*, 51(4), 1457–1475.
- Slothuus, R., & Bisgaard, M. (2021). Party over Pocketbook? How Party Cues Influence Opinion When Citizens Have a Stake in Policy. *American Political Science Review*, 115(3), 1090–1096.
- Sood, G., & Iyengar, S. (2017). Coming to Dislike Your Opponents: The Polarizing Impact of Political Campaigns. *SSRN Electronic Journal*, 1–24.

- Stampe, Z. (2015). *Facebook-opslag. 3. juni 2015*. Facebook.
<https://www.facebook.com/zeniastampe/photos/her-er-et-billede-af-søren-espersen-og-jeg-det-er-ikke-opstillet-eller-kalkulere/1116497555033078/>
- Suhay, E., Bello-Pardo, E., & Maurer, B. (2018). The Polarizing Effects of Online Partisan Criticism: Evidence from Two Experiments. *International Journal of Press/Politics*, 23(1), 95–115.
- Sunstein, C. R. (2017). *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*. Princeton University Press.
- Tucker, J. A., Guess, A., Barbera, P., Vaccari, C., Siegel, A., Sanovich, S., Stukal, D., & Nyhan, B. (2018). Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature. *SSRN Electronic Journal*, 1–95.
- Voelkel, J. G., Chu, J., Stagnaro, M. N., Mernyk, J. S., Redekopp, C., Pink, S. L., Druckman, J. N., Rand, D. G., & Willer, R. (2021). *Depolarization interventions and anti-democratic attitudes*. OSF.
- Wagner, M. (2021). Affective polarization in multiparty systems. *Electoral Studies*, 69, 1–13.
- Westwood, S. J., Iyengar, S., Walgrave, S., Leonisio, R., Miller, L., & Strijbis, O. (2018). The tie that divides: Cross-national evidence of the primacy of partyism. *European Journal of Political Research*, 57(2), 333–354.
- Ytringsfrihedskommissionen. (2020). *Betænkning nr. 1573: Ytringsfrihedens rammer og vilkår i Danmark (Del 1)*. Justitsministeriet.

Bilag 1 Spørgeskema

---

kommune Hvilken kommune bor du i?
[svar i tekstboks]

---

kon Er du?
 Mand [1]
 Kvinde [2]
 Andet [3]

---

q_sld_l1 Hvad er din alder?
[svar i tekstboks]

---

q_udd Hvad er din højest gennemførte uddannelse?
 Grundskole (folkeskole, privatskole, efterskole) [1]
 Gymnasie, HF, studenterkursus [2]
 Erhvervsgymnasium (HHX eller HTX) [3]
 Erhvervsfaglig (f.eks. tømrer, frisør, kontorassistent) [4]
 Kort videregående (f.eks. datamatiker, laborant) [5]
 Mellemlang videregående (f.eks. teknikumingeniør, lærer) [6]
 Bachelor (f.eks. 1. del af en lang videregående uddannelse) [7]
 Lang videregående (f.eks. gymnasielærer, økonom, jurist) [8]

---

q1_ideolog I politik taler man ofte om venstre og højre. Hvor vil du placere dig selv på denne skala?
i_1_resp

0 – Venstreorienteret	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 – Højreorienteret	Ved ikke
[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]	[8]	[9]	[10]	[11]	[12]
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

---

q2_holdninger [Rækkefølge på items randomiseres, så respondent enten får q2_1- q2_3 eller q2_4- q2_6 først]

Hvor enig eller uenig er du i udsagnene nedenfor?

	Helt enig [1]	Delvis enig [2]	Hverken enig eller uenig [3]	Delvis uenig [4]	Helt uenig [5]	Ved ikke [6]
Højere indtægter burde beskattes hårdere, end tilfældet er i dag [q2_holdninger_1_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Økonomisk ulighed gavner samfundet [q2_holdninger_2_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
For at skabe dynamik og fremgang i samfundet må man acceptere en vis grad af ulighed [q2_holdninger_3_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Indvandring udgør en alvorlig trussel mod den danske kultur [q2_holdninger_4_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, også selv om de ikke er danske statsborgere [q2_holdninger_5_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Indvandrere øger kriminaliteten i Danmark [q2_holdninger_6_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

---

q3_partival Hvad stemte du ved kommunalvalget den 16. november 2021?
g_kv

- Socialdemokratiet [1]
- Radikale Venstre [2]
- Det Konservative Folkeparti [3]
- Nye Borgerlige [4]
- SF [5]
- Veganerpartiet [6]
- Liberal Alliance [7]
- Kristendemokraterne [8]
- Dansk Folkeparti [9]
- Venstre [10]
- Enhedslisten [11]
- Alternativet [12]
- Et andet parti/lokalliste [13]
- En kandidat uden for partierne [14]
- Stemte blankt [15]
- Stemte ikke [16]
- Ved ikke [17]

q4_partival Hvem ville du stemme på, hvis der var folketingsvalg i morgen?
g_ft

- Socialdemokratiet [1]
- Radikale Venstre [2]
- Det Konservative Folkeparti [3]
- Nye Borgerlige [4]
- SF [5]
- Veganerpartiet [6]
- Liberal Alliance [7]
- Kristendemokraterne [8]
- Dansk Folkeparti [9]
- Frie Grønne, Danmarks Nye Venstrefløjsparti [10]
- Venstre [11]
- Enhedslisten [12]
- Alternativet [13]
- Moderaterne [14]
- Et andet parti [15]
- En kandidat uden for partierne [16]
- Ville stemme blankt [17]
- Ville ikke stemme [18]
- Ved ikke [19]

q5_opl_ho [Rækkefølgen på items randomiseres]
stility

Hvor enig eller uenig er du i udsagnene nedenfor?

	Helt enig [1]	Delvis enig [2]	Hverken enig eller uenig [3]	Delvis uenig [4]	Helt uenig [5]	Ved ikke [6]
De fleste personer kan ikke lide personer, som de er politisk uenige med [q5_opl_hostility_1_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har oplevet, at folk er blevet fjendtlige over for mig, fordi de fandt ud af, at vi var politisk uenige. [q5_opl_hostility_2_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er nervøs for, at folk omkring mig bliver ubehagelige, hvis de finder ud af, at vi er politisk uenige	☐	☐	☐	☐	☐	☐

[q5_opl_hostility_3_resp]						
Jeg ville være nervøs for at miste kontakten til mine venner, hvis de fandt ud af, at vi er politisk uenige	☐	☐	☐	☐	☐	☐
[q5_opl_hostility_4_resp]						

q6_pol_intresse_new_1_resp

Hvor interesseret vil du sige, at du er i politik?

0 – Slet ikke interesseret [0]	1 [1]	2 [2]	3 [3]	4 [4]	5 [5]	6 [6]	7 [7]	8 [8]	9 [9]	10 – Meget interesseret [10]	Ved ikke [11]
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

q7_pol_tillid_new_1_resp

På en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder ingen tillid og 10 betyder fuldstændig tillid, hvor stor tillid har du så generelt til politikerne i Folketinget?

0 – Ingen tillid [0]	1 [1]	2 [2]	3 [3]	4 [4]	5 [5]	6 [6]	7 [7]	8 [8]	9 [9]	10 – Fuldstændig tillid [10]	Ved ikke [11]
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

- q8_pid
- Mange betragter sig som tilhængere af et bestemt parti. Der findes også mange, der ikke føler sig som tilhængere af noget specielt parti. Betragt dig selv som f.eks. socialdemokrat, konservativ, radikal, venstremand, SF'er eller noget andet?
- Ja, jeg betragter mig selv som tilhænger af et bestemt politisk parti [1]
  - Nej, jeg er ikke tilhænger af noget bestemt politisk parti [2]
  - Ved ikke [3]

q8_pid_parti

[q8_pid_parti stilles kun til respondenter, der har svaret "Ja, jeg betragter mig selv som tilhænger af et bestemt politisk parti" i q8_pid]

- Hvilket parti er der tale om?
- Socialdemokratiet [1]
  - Radikale Venstre [2]
  - Det Konservative Folkeparti [3]
  - Nye Borgerlige [4]
  - SF [5]
  - Veganerpartiet [6]
  - Liberal Alliance [7]
  - Kristendemokraterne [8]
  - Dansk Folkeparti [9]
  - Fri Grønne, Danmarks Nye Venstrefløjsparti [10]
  - Venstre [11]
  - Enhedslisten [12]
  - Alternativet [13]
  - Moderaterne [14]
  - Et andet parti [15]
  - Ved ikke [16]

q9_medier [Rækkefølgen på items randomiseres]

Hvor mange gange i en typisk uge, gør du følgende?

	0 gange [1]	1-2 gange om ugen [2]	3-4 gange om ugen [3]	5-6 gange om ugen [4]	En gang dagligt [5]	Flere gange dagligt [6]
Læser avis (det kan både være i papirform eller på internettet)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

[q9_medier_1_resp]							
Ser nyheder på TV (for eksempel TV-avisen på DR1 eller nyhederne på TV2)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
[q9_medier_2_resp]							
Læser nyheder på DR eller TV2s hjemmesider?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
[q9_medier_3_resp]							
Bruger sociale medier (for eksempel Facebook og Twitter)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
[q9_medier_4_resp]							

q9b [q9b stilles ikke, hvis respondent har svaret "0 gange" til Q9_4]

Prøv at tænke på alt hvad du har set og skrevet på sociale medier (for eksempel Facebook og Twitter) inden for den seneste uge. Hvor meget af det handlede om politik?

- Alt sammen [1]
- Det meste [2]
- Noget [3]
- En smule [4]
- Intet [5]
- Ved ikke [6]

q10_fav_p [Randomisering: Respondent svarer enten på q10_fav_parti eller på q11_fav_voter]

arti

Nu vil vi gerne høre, hvad du mener om de enkelte politiske partier. Hvor vil du placere partierne på en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder, at du synes virkelig dårligt om partiet, og 10 betyder, at du synes virkelig godt om partiet?

	0. Synes virkelig dårligt om partiet [0]	1 [1]	2 [2]	3 [3]	4 [4]	5 [5]	6 [6]	7 [7]	8 [8]	9 [9]	10. Synes virkelig godt om partiet [10]	Ved ikke [11]
Socialdemokratiet [q10_fav_parti_1_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Radikale Venstre [q10_fav_parti_2_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det Konservative Folkeparti [q10_fav_parti_3_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nye Borgerlige [q10_fav_parti_4_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SF [q10_fav_parti_5_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liberal Alliance [q10_fav_parti_6_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kristendemokraterne [q10_fav_parti_7_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Moderaterne [q10_fav_parti_8_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dansk Folkeparti [q10_fav_parti_9_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Venstre [q10_fav_parti_10_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Enhedslisten [q10_fav_parti_11_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Alternativet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

[q10_fav_parti_12_resp]													
Frie Grønne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
[q10_fav_parti_13_resp]													

q11_fav_voter [Randomisering: Respondent svarer enten på Q10_fav_parti eller på Q11_fav_voter]

Nu vil vi gerne høre, hvad du mener om personer, der stemmer på de enkelte politiske partier. Det er med andre ord ikke din holdning til politikerne vi er interesserede i. Det er din holdning til de borgere, der stemmer på partierne, eksempelvis når der er folketingsvalg i Danmark.

Hvor vil du placere disse folk på en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder, at du synes virkelig dårligt om dem, og 10 betyder, at du synes virkelig godt om dem?

	0. Synes virkelig dårligt om dem [0]	1 [1]	2 [2]	3 [3]	4 [4]	5 [5]	6 [6]	7 [7]	8 [8]	9 [9]	10. Synes virkelig godt om dem [10]	Ved ikke [11]
Personer der stemmer på Socialdemokratiet [q11_fav_voter_1_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på Radikale Venstre [q11_fav_voter_2_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på Det Konservative Folkeparti [q11_fav_voter_3_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på Nye Borgerlige [q11_fav_voter_4_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på SF [q11_fav_voter_5_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på Liberal Alliance [q11_fav_voter_6_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på Kristendemokraterne [q11_fav_voter_7_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på Moderaterne [q11_fav_voter_8_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på Dansk Folkeparti [q11_fav_voter_9_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på Venstre [q11_fav_voter_10_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på Enhedslisten [q11_fav_voter_11_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på Alternativet [q11_fav_voter_12_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der stemmer på Frie Grønne [q11_fav_voter_13_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personer der ikke stemmer, når der er valg [q11_fav_voter_14_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

q12_traits [Rækkefølgen på items randomiseres]

Man kan have forskellige opfattelser af personer som man er uenige med. Nu vil vi gerne bede dig om at tænke på personer, der stemmer på det politiske parti i Folketinget som du synes dårligst om.

Når du tænker på personer der stemmer på det folketingsparti du synes dårligst om, i hvor høj grad synes du så, at disse ord passer på dem?

	I meget høj grad [1]	I høj grad [2]	I nogen grad [3]	I mindre grad [4]	Slet ikke [5]	Ved ikke [6]
Ordentlige mennesker [q12_traits_1_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ubehagelige [q12_traits_2_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uvidende [q12_traits_3_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ekstreme [q12_traits_4_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Naive [q12_traits_5_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Onde [q12_traits_6_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

q13_social-
dist [Rækkefølgen af items randomiseres]

Forestil dig nu, at du finder ud af, at en af dine nære venner stemte på det parti i Folketinget, du synes dårligst om. Hvor enig eller uenig ville du være i de nedenstående udsagn?

	Helt enig [1]	Delvis enig [2]	Hverken enig eller uenig [3]	Delvis uenig [4]	Helt uenig [5]	Ved ikke [6]
Jeg ville blive vred på vedkommende [q13_socialdist_1_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ville blive ked af det [q13_socialdist_2_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ville holde op med at være venner med vedkommende [q13_socialdist_3_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ville slette vedkommende som ven på sociale medier, for eksempel Facebook [q13_socialdist_4_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

q14_norms [Rækkefølgen på items randomiseres]

Hvor enig eller uenig er du i nedenstående udsagn?

	Helt enig [1]	Delvis enig [2]	Hverken enig eller uenig [3]	Delvis uenig [4]	Helt uenig [5]	Ved ikke [6]
Politikere med ekstreme holdninger er selv lidt ude om, at de modtager trusler [q14_norms_1_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I et demokrati kan vold mod politikere aldrig forsvares, selv hvis politikerne har ekstreme holdninger [q14_norms_2_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Myndighederne bør kunne forbyde fredelige demonstrationer for grupper med ekstreme holdninger [q14_norms_3_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Politikere med ekstreme holdninger bør ikke kunne få partistøtte [q14_norms_4_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politikere med ekstreme holdninger bør ikke have lov til at stille op til valg i Danmark [q14_norms_5_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

eksperiment [Randomisering, respondenterne fordeles tilfældigt mellem gruppe 1 (kontrolgruppe) eller en af de seks øvrige grupper. Sandsynligheden for at komme i kontrolgruppe er 1/3, sandsynlighed for øvrige grupper er ens]

Nu vil vi gerne bede dig om at læse teksten nedenfor. Vi vil bagefter stille dig spørgsmål om teksten.

Politiske modstandere – og gode venner

Når medierne dækker dansk politik, er det tit uenigheder og konflikter, der er i fokus. Men på trods af de politiske uenigheder har de danske politikere generelt stor respekt og personlig sympati for hinanden.

[Grp. 1]	[Grp. 2]	[Grp. 3]	[Grp. 4]	[Grp. 5]	[Grp. 6]	[Grp. 7]
<p><i>Mattias Tesfaye fra Socialdemokratiet har eksempelvis tidligere rost Anni Matthiessen fra Venstre.</i></p>	<p><i>Anni Matthiessen fra Venstre har eksempelvis tidligere rost Annette Lind fra Socialdemokratiet.</i></p>	<p><i>Zenia Stampe fra Radikale Venstre har eksempelvis tidligere rost Pia Kjærsgaard fra Dansk Folkeparti.</i></p>	<p><i>Peter Skaarup fra Dansk Folkeparti har eksempelvis tidligere rost Martin Lidegaard fra Radikale Venstre.</i></p>	<p><i>Joachim B. Olsen, der tidligere sad i Folketinget for Liberal Alliance har eksempelvis tidligere rost Pelle Dragsted fra Enhedslisten.</i></p>	<p><i>Rosa Lund fra Enhedslisten har eksempelvis tidligere rost Alex Vanopslagh fra Liberal Alliance.</i></p>	[kontrolgruppe]
<p>Han har blandt andet sagt at: "Anni er ikke den mest eksponerede politiker i Folketinget. Men hvis der var skjult kamera på hendes arbejde, ville de fleste danskere være stolte af vores folkestyre. Hun er altid grundig og velforberedt. Hun er oprigtigt nysgerrig på andre partiers synspunkter. Og hun ved som regel, hvordan aftalen kan skrues sammen, uden at nogle partier føler sig snytet. Når jeg hører folk sige, at alle politikere er lægtagtige magtmennesker, tænker jeg ofte, at de skulle møde Anni."</p> <p>(Kilde: Politiken)</p>	<p>Hun har blandt andet sagt at: "Jeg beundrer Annette for hendes evne til at samarbejde og finde kompromiser. Folk tror ofte, at vi på Christiansborg er i evigt slagsmål med vores 'politiske modstandere'. Men mit gode venskab og samarbejde med Annette viser, at sådan er det slet ikke. Tværtimod. I stedet for mudderkastning, så bruger hun tiden på at samarbejde om konstruktive løsninger for Danmark."</p> <p>(Kilde: Politiken)</p>	<p>Hun har blandt andet sagt at: "Vi kan sagtens være gode kolleger, møde hinandens familier, følge med i hinandens mærkedage, endda blive gode venner – uanset at vi er helt uenige politisk." Zenia Stampe kalder f.eks. Pia Kjærsgaard for et "virkeligt varmt og rart menneske" og hun beskriver, hvordan hun flere gange har modtaget søde gaver og bilsener fra sine politiske modstandere i forbindelse med større familiebegivenheder.</p> <p>(Kilde: Facebook)</p>	<p>Han har blandt andet sagt at: "Martin er en yderst venlig og behagelig person at være i selskab med. Ud over at han er vidende, fornuftig og veltalende, så har han humor. Han taler altid venligt og roligt med sin dybe barstemme. Jeg mindes ikke, at jeg nogensinde har hørt Martin tale grimt eller nedsettende om nogen."</p> <p>(Kilde: Politiken)</p>	<p>Han har blandt andet sagt at: "Jeg kan næppe finde en politiker, som jeg er mere uenig med end Pelle Dragsted. Jeg har dog stor respekt for ham som politiker og betragter ham som en god kollega. Pelle går altid til stålet og er en passioneret politiker, der virkelig brænder for sin sag. Han er ikke i pæren og altid godt inde i stoffet. Vi går ofte hårdt til hinanden, men Pelle er ikke typen, der hører nag. Det er ligesom en fodboldkamp – der kan være masser af svinestregere i kampens bøde, men når dommeren fjører af, giver vi hinanden hånden. Så er der nulstillet. Sådan er det med Pelle."</p>	<p>Hun har blandt andet sagt, at Alex Vanopslagh og hun selv kan være "lige flåede," og at det ofte fører til en god debat: "Jeg kan godt lide at diskutere med ham, fordi man altid får en god diskussion. Der er ild i diskussionen, og det tror jeg, at både Alex og jeg godt kan lide." Hun fortæller videre, at Alex Vanopslagh engang har foræret hende en Liberal Alliance-kop som hun er meget glad for: "Det er faktisk min yndlingskop, og det er den mest populære kop på Enhedslistens gang. Så populer, at jeg har været nødt til at bede Liberal Alliance om to mere. Han har selvfølgelig fået en kop med det med Pelle."</p>	

(Kilde: Politiken) *et billede af mig
den anden vej.*

(Kilde: Berlingske)

q16 [q16 blev ikke stillet til respondenter, der var i gruppe 7 (kontrolgruppen) i eksperimentet]

I hvilken grad blev du overrasket over indholdet i den tekst, du lige har læst?

- I meget høj grad [1]
- I høj grad [2]
- I nogen grad [3]
- I mindre grad [4]
- Slet ikke [5]

q17_Emo- [Rækkefølgen på items randomiseres]
tions

Man kan have mange forskellige følelser om personer, som man er uenige med. Nu vil vi gerne bede dig om at tænke på personer, der stemmer på det parti i Folketinget som du synes dårligst om.

Når du tænker på personer, der stemmer på det parti, du synes dårligst om, i hvor høj grad bliver nedenstående følelser så vakt i dig?

	I meget høj grad [1]	I høj grad [2]	I nogen grad [3]	I mindre grad [4]	Slet ikke [5]	Ved ikke [6]
Sympati [q17_Emotions_1_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vrede [q17_Emotions_2_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Frygt [q17_Emotions_3_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Afsky [q17_Emotions_4_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Frustration [q17_Emotions_5_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Medlidenhed [q17_Emotions_6_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

q18_norms [Rækkefølgen på items randomiseres]
_socialdist

Hvor enig eller uenig er du i udsagnene nedenfor?

	Helt enig [1]	Delvis enig [2]	Hverken enig eller uenig [3]	Delvis uenig [4]	Helt uenig [5]	Ved ikke [6]
Det er i orden at ødelægge valgplakater fra politikere med ekstreme politiske holdninger [q18_norms_socialdist_1_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det er i orden at chikanere politikere med ekstreme holdninger, hvis det kan få politikerne til at melde sig ud af politik [q18_norms_socialdist_2_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det er i orden at chikanere andre vælgere, hvis man ved, at de stemmer på politikere med ekstreme holdninger [q18_norms_socialdist_3_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Jeg spreder gerne oplysninger, selvom jeg ved, at de er falske, hvis bare de støtter mine politiske synspunkter [q18_norms_socialdist_4_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ville ikke bryde mig om at have en nabo som støtter det folketingsparti jeg synes dårligst om [q18_norms_socialdist_5_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har ikke lyst til at være venner med folk som jeg er meget uenig med om politik [q18_norms_socialdist_6_resp]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

q18_att_ch [Spørgsmålet stilles ikke til respondenter, der var i eksperimentets kontrolgruppe, Rækkefølgen på items randomiseres]
eck

Tidligere i denne undersøgelse læste du om en politiker, der roste en anden politiker. Kan du huske hvilken politiker der udtalte sig?

- Mattias Tesfaye (Socialdemokratiet) [1]
- Anni Matthiessen (Venstre) [2]
- Zenia Stampe (Radikale Venstre) [3]
- Peter Skaarup (Dansk Folkeparti) [4]
- Joachim B. Olsen (tidligere Liberal Alliance) [5]
- Rosa Lund (Enhedslisten) [6]
- Ved ikke [7]

Debrief

- For en god ordens skyld gør vi opmærksom på, at vores undersøgelse indeholder mange eksempler på politikere, der roser hinanden. Andre deltagere i denne undersøgelse vil derfor have læst udtalelser fra andre politikere end du har.

Bilag 2 Regressionstabeller

Bilagstabel 2.1 Sympatipolarisering, partiniveau

	Model 1		Model 2	
	Polarisering på partiniveau		Polarisering på partiniveau	
Køn				
Mand	0,00	(.)	0,00	(.)
Kvinde	-0,02	(0,01)	0,01	(0,01)
Alder				
18-29 år	0,00	(.)	0,00	(.)
30-39 år	-0,00	(0,03)	-0,01	(0,03)
40-49 år	0,04	(0,03)	0,00	(0,03)
50-59 år	0,05*	(0,02)	0,01	(0,02)
60-69 år	0,07**	(0,03)	0,01	(0,03)
70+ år	0,12***	(0,02)	0,03	(0,03)
Uddannelse				
Grundskole	0,00	(.)	0,00	(.)
Gymnasial uddannelse	0,04	(0,03)	-0,00	(0,03)
Erhvervsuddannelse	-0,08**	(0,02)	-0,08***	(0,02)
Kort videregående	-0,07*	(0,03)	-0,06*	(0,03)
Mellemlang videregående	0,00	(0,03)	-0,03	(0,02)
Lang videregående	-0,01	(0,03)	-0,05	(0,03)
Politiske holdninger				
Politisk tillid			0,05	(0,03)
Politisk interesse			0,36***	(0,03)
Fløjposition, økonomisk politik			0,21*	(0,10)
Fløjposition, udlændingepolitik			0,64***	(0,10)
Medieforbrug				
Avis			-0,02	(0,02)

	Model 1		Model 2	
TV			0,02	(0,02)
Netnyheder			-0,02	(0,02)
Sociale medier			0,04*	(0,02)
Konstant	0,65***	(0,03)	0,35***	(0,04)
R^2	0,030		0,136	
Observationer	1.969		1.948	

Note: Standardfejl i parenteser, *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Bilagstabel 2.2 Sympatipolarisering, blokniveau

	Model 3		Model 4	
	Polarisering på blokniveau		Polarisering på blokniveau	
Køn				
Mand	0,00	(.)	0,00	(.)
Kvinde	0,01	(0,01)	0,02**	(0,01)
Alder				
18-29 år	0,00	(.)	0,00	(.)
30-39 år	0,02	(0,02)	0,01	(0,01)
40-49 år	0,00	(0,02)	-0,01	(0,02)
50-59 år	0,01	(0,01)	-0,01	(0,01)
60-69 år	-0,01	(0,02)	-0,03*	(0,02)
70+ år	0,04**	(0,01)	0,00	(0,02)
Uddannelse				
Grundskole	0,00	(.)	0,00	(.)
Gymnasial uddannelse	0,05**	(0,02)	0,04*	(0,02)
Erhvervsuddannelse	-0,01	(0,01)	-0,01	(0,01)
Kort videregående	-0,01	(0,02)	-0,01	(0,02)
Mellemlang videregående	0,05**	(0,01)	0,03*	(0,01)

	Model 3		Model 4	
Lang videregående	0,02	(0,02)	0,01	(0,02)
Politiske holdninger				
Politisk tillid			0,00	(0,02)
Politisk interesse			0,18***	(0,02)
Fløjposition, økonomisk politik			0,34***	(0,06)
Fløjposition, udlændingepolitik			0,49***	(0,06)
Medieforbrug				
Avis			-0,01	(0,01)
TV			0,01	(0,01)
Netnyheder			-0,01	(0,01)
Sociale medier			0,02	(0,01)
Konstant	0,20***	(0,02)	0,02	(0,02)
R^2	0,028		0,143	
Observationer	1.933		1.916	

Note: Standardfejl i parenteser, *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Bilagstabel 2.3 Stereotyper

	Model 5		Model 6	
	Stereotyper		Stereotyper	
Køn				
Mand	0,00	(.)	0,00	(.)
Kvinde	-0,02***	(0,01)	-0,02*	(0,01)
Alder				
18-29 år	0,00	(.)	0,00	(.)
30-39 år	-0,04**	(0,01)	-0,04**	(0,01)
40-49 år	-0,05***	(0,01)	-0,05***	(0,01)
50-59 år	-0,04***	(0,01)	-0,04***	(0,01)
60-69 år	-0,04***	(0,01)	-0,04**	(0,01)
70+ år	-0,03**	(0,01)	-0,03*	(0,01)
Uddannelse				
Grundskole	0,00	(.)	0,00	(.)
Gymnasial uddannelse	-0,01	(0,01)	-0,01	(0,01)
Erhvervsuddannelse	-0,02	(0,01)	-0,01	(0,01)
Kort videregående	0,01	(0,02)	0,01	(0,02)
Mellemlang videregående	0,01	(0,01)	0,01	(0,01)
Lang videregående	0,01	(0,01)	0,01	(0,01)
Politiske holdninger				
Politisk tillid			-0,05***	(0,01)
Politisk interesse			0,10***	(0,02)
Fløjposition, økonomisk politik			0,03	(0,05)
Fløjposition, udlændingepolitik			0,17***	(0,05)
Medieforbrug				
Avis			0,00	(0,01)
TV			-0,02*	(0,01)
Netnyheder			0,00	(0,01)
Sociale medier			0,02*	(0,01)

	Model 5		Model 6	
Konstant	0,38***	(0,01)	0,32***	(0,02)
R^2	0,035		0,077	
Observationer	1.804		1.792	

Note: Standardfejl i parenteser, *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Bilagstabel 2.4 Social distancing

	Model 7		Model 8	
	Social distancing		Social distancing	
Køn				
Mand	0,00	(.)	0,00	(.)
Kvinde	-0,01	(0,01)	0,00	(0,01)
Alder				
18-29 år	0,00	(.)	0,00	(.)
30-39 år	-0,01	(0,02)	-0,01	(0,02)
40-49 år	-0,03	(0,02)	-0,03	(0,02)
50-59 år	-0,03	(0,02)	-0,03	(0,02)
60-69 år	0,02	(0,02)	0,02	(0,02)
70+ år	0,04*	(0,02)	0,03	(0,02)
Uddannelse				
Grundskole	0,00	(.)	0,00	(.)
Gymnasial uddannelse	0,03	(0,02)	0,02	(0,02)
Erhvervsuddannelse	-0,02	(0,02)	-0,02	(0,02)
Kort videregående	0,00	(0,02)	-0,00	(0,02)
Mellemlang videregående	0,04*	(0,02)	0,02	(0,02)
Lang videregående	0,03	(0,02)	0,01	(0,02)
Politiske holdninger				
Politisk tillid			0,04*	(0,02)

	Model 7		Model 8	
Politisk interesse			0,11***	(0,02)
Fløjposition, økonomisk politik			0,15*	(0,07)
Fløjposition, udlændingepolitik			0,29***	(0,07)
Medieforbrug				
Avis			-0,01	(0,01)
TV			-0,04*	(0,02)
Netnyheder			0,01	(0,01)
Sociale medier			-0,03*	(0,01)
Konstant	0,17***	(0,02)	0,09***	(0,03)
R^2	0,029		0,063	
Observationer	2.037		2.015	

Note: Standardfejl i parenteser, *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Bilagstabel 2.5 Negative følelser

	Model 9		Model 10	
	Negative følelser		Negative følelser	
Køn				
Mand	0,00	(.)	0,00	(.)
Kvinde	-0,01	(0,01)	0,00	(0,01)
Alder				
18-29 år	0,00	(.)	0,00	(.)
30-39 år	-0,04*	(0,02)	-0,04*	(0,02)
40-49 år	-0,08***	(0,02)	-0,09***	(0,02)
50-59 år	-0,10***	(0,02)	-0,11***	(0,02)
60-69 år	-0,11***	(0,02)	-0,14***	(0,02)
70+ år	-0,11***	(0,02)	-0,15***	(0,02)
Uddannelse				

	Model 9		Model 10	
Grundskole	0,00	(.)	0,00	(.)
Gymnasial uddannelse	0,03	(0,02)	0,00	(0,02)
Erhvervsuddannelse	-0,01	(0,02)	-0,01	(0,02)
Kort videregående	0,02	(0,02)	0,01	(0,02)
Mellemlang videregående	0,05**	(0,02)	0,03	(0,02)
Lang videregående	0,07**	(0,02)	0,04	(0,02)
Politiske holdninger				
Politisk tillid			-0,03	(0,02)
Politisk interesse			0,23***	(0,02)
Fløjposition, økonomisk politik			0,13	(0,07)
Fløjposition, udlændingepolitik			0,35***	(0,08)
Medieforbrug				
Avis			-0,01	(0,02)
TV			-0,02	(0,02)
Netnyheder			0,02	(0,01)
Sociale medier			0,01	(0,01)
Konstant	0,29***	(0,02)	0,14***	(0,03)
R^2	0,054		0,119	
Observationer	1.948		1.929	

Note: Standardfejl i parenteser, *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Bilagstabel 2.6 Demokratiske normer

	Model 11		Model 12		Model 13	
	Demokratiske normer		Demokratiske normer		Demokratiske normer	
Køn						
Mand	0,00	(.)	0,00	(.)	0,00	(.)
Kvinde	-0,01	(0,01)	0,01	(0,01)	0,01	(0,01)
Alder						
18-29 år	0,00	(.)	0,00	(.)	0,00	(.)
30-39 år	0,01	(0,02)	0,01	(0,02)	0,01	(0,02)
40-49 år	0,02	(0,02)	0,00	(0,02)	0,00	(0,02)
50-59 år	0,02	(0,02)	0,00	(0,02)	-0,00	(0,02)
60-69 år	-0,01	(0,02)	-0,03	(0,02)	-0,01	(0,02)
70+ år	-0,02	(0,02)	-0,05*	(0,02)	-0,05	(0,02)
Uddannelse						
Grundskole	0,00	(.)	0,00	(.)	0,00	(.)
Gymnasial uddannelse	0,11***	(0,02)	0,09***	(0,02)	0,08**	(0,02)
Erhvervsuddannelse	0,06***	(0,02)	0,06***	(0,02)	0,04*	(0,02)
Kort videregående	0,10***	(0,02)	0,09***	(0,02)	0,07**	(0,03)
Mellemlang videregående	0,13***	(0,02)	0,10***	(0,02)	0,10***	(0,02)
Lang videregående	0,15***	(0,02)	0,12***	(0,02)	0,10***	(0,02)
Politiske holdninger						
Politisk tillid			0,04	(0,02)	0,04	(0,02)
Politisk interesse			0,18***	(0,02)	0,21***	(0,03)
Fløjposition, økonomisk politik			0,10	(0,07)	0,12	(0,08)
Fløjposition, udlændingepolitik			0,13	(0,08)	0,20*	(0,08)
Medieforbrug						
Avis			0,01	(0,02)	0,02	(0,02)
TV			-0,04*	(0,02)	-0,05**	(0,02)
Netnyheder			0,01	(0,01)	0,01	(0,01)
Sociale medier			-0,02	(0,01)	-0,02	(0,02)

	Model 11		Model 12		Model 13	
Mål for polarisering						
Sympatipolarisering, partier					-0,11***	(0,02)
Sympatipolarisering, blokke					0,19***	(0,04)
Social distancering					-0,22***	(0,03)
Stereotyper					-0,07	(0,04)
Konstant	0,59***	(0,02)	0,49***	(0,03)	0,57***	(0,03)
R^2	0,043		0,083		0,138	
Observationer	2.035		2.013		1.701	

Note: Standardfejl i parenteser, *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Bilagstabel 2.7 Eksperiment – samlede effekter

	Model 14		Model 15		Model 16	
	Negative følelser		Social distancering		Demokratiske normer	
Eksperiment						
Kontrolgruppe	0,00	(.)	0,00	(.)	0,00	(.)
Stimuli	-0,03**	(0,01)	-0,02*	(0,01)	0,00	(0,01)
Kovariater						
Stereotyper	0,61***	(0,04)	0,18***	(0,04)	-0,00	(0,02)
Social distancering	0,43***	(0,02)	0,60***	(0,02)	-0,13***	(0,01)
Demokratiske normer	-0,02	(0,02)	-0,09***	(0,02)	0,14***	(0,01)
Konstant	-0,00	(0,02)	0,10***	(0,02)	0,87***	(0,01)
Observationer	1.756		1.761		1.770	
R^2	0,406		0,392		0,154	

Note: Standardfejl i parenteser, *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Bilagstabel 2.8 Eksperiment – indgruppe og udgruppe

	Model 17		Model 18		Model 19	
	Negative følelser		Social distancering		Demokratiske normer	
Eksperiment						
Kontrolgruppe	0,00	(.)	0,00	(.)	0,00	(.)
Udgruppe stimuli	-0,04***	(0,01)	-0,02*	(0,01)	-0,00	(0,01)
Indgruppe stimuli	-0,02	(0,01)	-0,02	(0,01)	0,00	(0,01)
Kovariater						
Stereotyper	0,61***	(0,04)	0,18***	(0,04)	-0,00	(0,02)
Social distancering	0,43***	(0,02)	0,60***	(0,02)	-0,13***	(0,01)
Demokratiske normer	-0,02	(0,02)	-0,09***	(0,02)	0,14***	(0,01)
Konstant	-0,00	(0,02)	0,10***	(0,02)	0,87***	(0,01)
Observationer	1.756		1.761		1.770	
R^2	0,406		0,392		0,154	

Note: Standardfejl i parenteser, *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

Bilagstabel 2.9 Eksperiment – betydningen af politisk tillid

	Model 20		Model 21		Model 22	
	Negative følelser		Social distancering		Demokratiske normer	
Eksperiment						
Kontrolgruppe	0,00	(.)	0,00	(.)	0,00	(.)
Stimuli	-0,06*	(0,02)	0,03	(0,02)	0,01	(0,01)
Politisk tillid	-0,06*	(0,03)	0,07*	(0,03)	0,05**	(0,02)
Kontrolgruppe × politisk tillid	0,00	(.)	0,00	(.)	0,00	(.)
Stimuli × politisk tillid	0,05	(0,04)	-0,09*	(0,04)	-0,01	(0,02)
Kovariater						
Stereotyper	0,61***	(0,04)	0,18***	(0,04)	0,00	(0,02)
Social distancering	0,43***	(0,02)	0,60***	(0,02)	-0,14***	(0,01)
Demokratiske normer	-0,02	(0,02)	-0,10***	(0,02)	0,14***	(0,01)
Konstant	0,03	(0,02)	0,06*	(0,03)	0,85***	(0,02)
Observationer	1.751		1.756		1.765	
R^2	0,408		0,393		0,163	

Note: Standardfejl i parenteser, *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,00

Kilde: Data indsamlet af Epinion for VIVE

VIVÉ